

**Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΘΕΟΧΑΡΗ ΣΟΦΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Δρ. ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ ΛΕΚΤΟΡΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ: η περίπτωση της Μαγνησίας

ΘΕΟΧΑΡΗ ΣΟΦΙΑ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010

Περίληψη

Τόσο στη διεθνή όσο στην ελληνική βιβλιογραφία το θέμα της μετανάστευσης προσεγγίζεται από πολλές πλευρές. Περιορισμένη, όμως παραμένει η επιστημονική διερεύνηση για την επιλογή της επαγγελματικής δραστηριότητας από την πλευρά των μεταναστών. Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια αποτίμησης του βαθμού της επιχειρηματικής δραστηριότητας των μεταναστών μέσα από συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης το Νομό Μαγνησίας. Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζονται παράμετροι όπως το φύλο, η ηλικία και η υπηκοότητα των μεταναστών και αναλύεται η επιχειρηματική τους δραστηριότητα ως προς το είδος της οικονομικής δραστηριότητας, τη νομική μορφή και τη χωροθέτηση των επιχειρήσεων τους. Τέλος, μέσα από προσωπικές συνεντεύξεις με 12 αλλοδαπούς επιχειρηματίες αναδεικνύονται τα βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων αυτών στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης τους με την ελληνική τοπική αγορά. Με την κατάθεση της προσωπικής εμπειρίας φαίνεται ακόμα η μεγάλη προσπάθεια του «ξένου» μέσα από πολλούς περιορισμούς (νομικούς και πολιτικούς) και αδιέξοδα (οικονομικά και κοινωνικά) να αναπτύξει μια αυτόνομη οικονομική δραστηριότητα και έναν δυναμικό ρόλο στην αγορά εργασίας και την οικονομία.

Λέξεις Κλειδιά : Επιχειρηματικότητα, μετανάστευση, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, χωρική προσέγγιση

Abstract

The immigration issue has been approached from many angles both in the international and Greek literature. However little research has examined the entrepreneurial activity of the immigrants. This is what the current study attends to explore on a local basis with a case study from the Magnesia prefecture. In particular examines how immigrants entrepreneurship is attended in variables such as age, gender, nationality, analyzing the type of activity, legal form and location pattern of those enterprises. To get into the particular problems and difficulties these people face in doing business the study conducts personal semi-structured interviews. This sheds light to the main characteristics of foreign firms in their interaction with the local Greek market and the role they play in the local labour market and economy.

Keywords : Entrepreneurship, migration, small and medium size firms ,spatial approach

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ.5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΕΝΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	Σελ.8
1.1 Εισαγωγή	Σελ.8
1.2 Μετανάστευση και Ένταξη	Σελ.8
1.3 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά των μεταναστών στην Ελλάδα	Σελ.12
1.4 Οικονομικά Χαρακτηριστικά των μεταναστών στην Ελλάδα.	Σελ.13
1.5 Πολιτικές και Εθνικά Μέτρα Στήριξης για τους Μετανάστες	Σελ.15
1.6 Το Εθνικό Δίκαιο για τη Μετανάστευση	Σελ.18
1.7 Το Ευρωπαϊκό Νομικό Πλαίσιο για τη Μετανάστευση	Σελ.19
1.8 Ανακεφαλαίωση	Σελ.20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	Σελ.22
2.1 Εισαγωγή	Σελ.22
2.2 Γενικό Πλαίσιο	Σελ.22
2.3 Επιχειρηματικότητα και Μετανάστευση: Διεθνή Εμπειρία	Σελ.24
2.4 Η Επιχειρηματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα: Θεωρητική Προσέγγιση	Σελ.28
2.4.1 Πρότυπα επιχειρηματικής δραστηριότητας στα μητροπολιτικά κέντρα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη)	Σελ.29
2.4.2 Τα προβλήματα και τα μέσα στήριξης των μεταναστών επιχειρηματιών	Σελ.32
2.4.3 Εθνικό Νομικό Πλαίσιο για την επιχειρηματικότητα των μεταναστών.	Σελ.34
2.5 Η Χωροθέτηση των επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων	Σελ.36
2.6 Συμπεράσματα	Σελ.38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ: ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	Σελ.39
3.1 Εισαγωγή	Σελ.39
3.2 Συνοπτικός Σχολιασμός της υφιστάμενης κατάστασης στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.40
3.3 Η Επιχειρηματικότητα των Μεταναστών στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.47
3.4 Η χωρική συμπεριφορά των αλλοδαπών επιχειρηματιών στην πόλη του Βόλου	Σελ.60
3.5 Επιτόπια Έρευνα	Σελ.65
3.5.1 Εισαγωγή	Σελ.65
3.5.2 Το προφίλ των ξένων επιχειρήσεων στο Βόλο	Σελ.66
3.5.3 Τα σημαντικότερα προβλήματα των επιχειρηματιών	Σελ.68
3.5.4 Τα αποτελέσματα της έρευνας	Σελ.70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	Σελ.72
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	Σελ.75

5.1 Χάρτης :Χωροθέτηση των επιχειρήσεων των μεταναστών στο πολυεθνικό συγκρότημα Βόλου-Νέας Ιωνίας	Σελ.76
5.2 Μορφή ερωτηματολογίου για τις ατομικές συνεντεύξεις	Σελ.77
5.3 Φωτογραφικό υλικό επιχειρήσεων μεταναστών στο Βόλο	Σελ.80
5.4 Στοιχεία για την υπηκοότητα των μεταναστών επιχειρηματιών σε Λάρισα Καρδίτσα και Τρίκαλα	Σελ.81
5.5 Στοιχεία για το είδος της δραστηριότητας των μεταναστών επιχειρηματιών σε Λάρισα Καρδίτσα και Τρίκαλα	Σελ.85
5.6 Στοιχεία για τους σημαντικότερους κλάδους των μεταναστών επιχειρηματιών σε Λάρισα Καρδίτσα και Τρίκαλα	Σελ.89
5.7 Στοιχεία για τους τομείς παραγωγής των μεταναστών επιχειρηματιών σε Λάρισα Καρδίτσα και Τρίκαλα	Σελ.94
5.8 Στοιχεία για την νομική μορφή των μεταναστών επιχειρηματιών σε Λάρισα Καρδίτσα και Τρίκαλα	Σελ.97
5.9 Στοιχεία για την χωρική κατανομή των μεταναστών επιχειρηματιών σε Λάρισα Καρδίτσα και Τρίκαλα	Σελ.101
6.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ.105

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	Σελ.8
Πίνακας 1:Καθαρή μετανάστευση στην Αμερική από το 1951-2000	Σελ.9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	Σελ.22
Πίνακας 1:Αριθμός επιχειρήσεων στη Δανία με βάση τον κλάδο ανά χώρα προέλευσης	Σελ.26
Πίνακας 2: Αριθμός απασχολούμενου προσωπικού στη Δανία ανά χώρα προέλευσης.	Σελ.27
Πίνακας 3: Ετήσιος κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων ανά χώρα προέλευσης	Σελ.27
Πίνακας 4:Χωροθέτηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στη Δανία	Σελ.37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	Σελ.39
Πίνακας 1: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.41
Πίνακας 2: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.42
Πίνακας 3:Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.44
Πίνακας 4: Συνολικός αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά νομική μορφή στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.45
Πίνακας 5: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.46
Πίνακας 6 : Επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα ανά έτος δραστηριότητας στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.47
Πίνακας 7: Επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα ανά φύλο στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.48
Πίνακας 8: Επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα ανά ηλικία στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.49
Πίνακας 9:Αριθμός Επιχειρήσεων Ανά Υπηκοότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.50

Πίνακας 10: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα ανά Δραστηριότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.52
Πίνακας 11: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα ανά Κλάδο στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.54
Πίνακας 12: Σύγκριση των σημαντικότερων κλάδων των γηγενών επιχειρηματιών με τους ξένους στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.56
Πίνακας 13: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.57
Πίνακας 14: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα Ανά Νομική Μορφή στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.59
Πίνακας 15: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα Ανά Χωρική Ενότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.61
Πίνακας 16: Τιμές Δείκτη Ανομοιογένειας(d) της χωρικής κατανομής των ξένων επιχειρήσεων στις γειτονίες του Βόλου	Σελ.64

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	Σελ.39
Γράφημα 1: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.42
Γράφημα 2: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά σημαντικότερο κλάδο στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.43
Γράφημα 3: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.44
Γράφημα 4: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.45
Γράφημα 5: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας	Σελ.46
Γράφημα 6: Χρονική κατανομή των επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.47
Γράφημα 7 : Ηλικιακή κατανομή των επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.49
Γράφημα 8: Αριθμός επιχειρήσεων ανά υπηκοότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.51
Γράφημα 9: Αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.52
Γράφημα 10: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.53
Γράφημα 11: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων ανά τομέα παραγωγής στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.57
Γράφημα 12: Αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά νομική μορφή στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.59
Γράφημα 13: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά νομική μορφή στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.60
Γράφημα 14: Αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.61
Γράφημα 15: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα στο Νομό Μαγνησίας	Σελ.62

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην περίοδο της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής ολοκλήρωσης η εικόνα του κόσμου αλλάζει, με την έντονη κινητικότητα του πληθυσμού από τις φτωχές χώρες της Αφρικής και της Ασίας προς στις ανεπτυγμένες χώρες του ευρωπαϊκού χώρου, να διαμορφώνει πολυπολιτισμικές κοινωνίες ανεκτικές στο να δεχθούν φθηνό εργατικό δυναμικό αλλά με σοβαρές δυσκολίες να αποδεχτούν το διαφορετικό. Εξαιτίας της μαζικότητας και των δυσκολιών ελέγχου της μετανάστευσης, το θέμα είναι σήμερα περισσότερο επίκαιρο από ποτέ και εμπίπτει άμεσα στο πλαίσιο της ενσωμάτωσης και αφομοίωσης των μεταναστών προς άμβλυνση των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και πολιτιστικών ζητημάτων με τα οποία έρχονται αντιμέτωπες οι ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Τόσο στη διεθνή όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία το θέμα των μεταναστών προσεγγίζεται από πολλές πλευρές. Έχουν αποτυπωθεί σε μια σειρά μελετών τα δημογραφικά (φύλο, ηλικία, περιοχή εγκατάστασης, παράνομη μετανάστευση κ.α.) και οικονομικά (εισόδημα, κλάδος απασχόλησης, ασφάλιση κ.α.) τους χαρακτηριστικά. Έχουν επίσης διερευνηθεί οι θετικές και αρνητικές επιπτώσεις στη χώρα υποδοχής των μεταναστών αναφορικά με το επίπεδο εισοδήματος και το επίπεδο απασχόλησης και ανεργίας (Burda και Funke, 1993; Borjas, 1994; Jamal, 2005 κ.α.). Από την άλλη, ωστόσο περιορισμένη παραμένει η επιστημονική διερεύνηση για την επιλογή επαγγελματικής δραστηριότητας από την πλευρά των μεταναστών. Τρεις είναι οι βασικές επιλογές απασχόλησης για τους αλλοδαπούς, ως μισθωτοί, ως αυτοαπασχολούμενοι και ως εργοδότες, οι οποίες στηρίζονται σε διάφορους οικονομικούς κυρίως παράγοντες.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει την επιχειρηματικότητα των μεταναστών σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Ως περιοχή μελέτης έχει οριστεί ο νομός Μαγνησίας. Η Μαγνησία είναι ένα μεγάλο αστικό κέντρο και πόλος ανάπτυξης της χώρας, ακόμα είναι μια περιοχή με σημαντική παρουσία στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα παραγωγής. Βέβαια, βασικός λόγος επιλογής της περιοχής υπήρξε και η διαθεσιμότητα στοιχείων για την εθνική επιχειρηματικότητα τα οποία δεν είναι διαθέσιμα στο ευρύ κοινό (προσωπικά δεδομένα), λόγω απασχόλησης της ερευνήτριας

σε φορέα αρμόδιο για την περαίωση υποθέσεων που αφορούν την επιχειρηματική δράση.

Ο σκοπός της εργασίας αποτυπώνεται στους παρακάτω στόχους:

1. ανάλυση των χαρακτηριστικών της επιχειρηματικής δράσης των μεταναστών
2. προσδιορισμός των παραγόντων που διαμορφώνουν αυτή τη δράση
3. αποτίμηση της δυναμικής του φαινομένου της άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας από την πλευρά των μεταναστών αλλά και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης με την ελληνική τοπική αγορά και με τον γηγενή πληθυσμό.

Η εργασία είναι δομημένη ως εξής: Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθεται κάποιες από τις βασικές διαστάσεις του μεταναστευτικού φαινομένου σε διεθνή αλλά και εθνικό επίπεδο. Αναλύονται έννοιες που αφορούν στην προσπάθεια ένταξης και ενσωμάτωσης των μεταναστών στη χώρα υποδοχής. Στην ίδια ενότητα παρουσιάζεται συνοπτικά το μεταναστευτικό προφίλ, μέσα από τα δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των μεταναστών στην Ελλάδα. Δίνονται στοιχεία που αφορούν τις χώρες προέλευσης των αλλοδαπών, την επιλογή του τόπου εγκατάστασης τους, το φύλο τους και το καθεστώς παραμονής τους. Επίσης, καταγράφονται στοιχεία για το επίπεδο απασχόλησης των αλλοδαπών, τον τομέα και τον κλάδο της παραγωγικής δραστηριότητας στον οποίο απασχολούνται και τον φορέα κοινωνικής ασφάλισης. Στη συνέχεια περιγράφονται οι πολιτικές και τα μέτρα στήριξης για τους μετανάστες στο πλαίσιο μια προσπάθειας για την εφαρμογή μια ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής σε διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Στην τελευταία ενότητα του κεφαλαίου συνοψίζεται το εθνικό και το ευρωπαϊκό νομικό καθεστώς, το οποίο ρυθμίζει τα θέματα των μεταναστών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μια προσπάθεια ανάδειξης της τάσης των μεταναστών για άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας μέσα από τη διεθνή και ελληνική εμπειρία. Αρχικά περιγράφεται, μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία η εθνοτική επιχειρηματικότητα ως ένας νέος επαγγελματικός προσανατολισμός, τον οποίο επιλέγει ένας μικρός αλλά σημαντικός αριθμός μεταναστών στην προσπάθεια αναζήτησης

εργασίας στην χώρα υποδοχής. Με χαρακτηριστικά παραδείγματα χωρών όπως η Μεγάλη Βρετανία, το Ισραήλ και η Δανία, παρουσιάζονται οι ιδιαιτερότητες (κλάδο, απασχολούμενο προσωπικό, κύκλος εργασιών) αυτών των επιχειρήσεων αλλά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια τους να γίνουν βιώσιμες και ανταγωνιστικές. Στη συνέχεια εξετάζονται τα πρότυπα της επιχειρηματικής δραστηριότητας των μεταναστών στα δύο μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα της χώρας (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) και αναφέρονται κάποια από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σε συνδυασμό με τα μέτρα που λαμβάνονται για την στήριξη των ξένων επιχειρηματιών. Τέλος, γίνεται μια σύντομη περιγραφή της χωρικής συμπεριφοράς των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των μεταναστών στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες.

Το τρίτο κεφάλαιο μελετά σε εμπειρικό επίπεδο την επιχειρηματική δράση των μεταναστών αναλύοντας τα χαρακτηριστικά τους σε συγκεκριμένη περιοχή μελέτης. Πιο αναλυτικά στο πρώτο τμήμα, περιγράφεται η μεθοδολογία για την συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων και η παρουσίαση των ευρημάτων που αφορούν την επιχειρηματικότητα των μεταναστών στο Νομό Μαγνησίας. Πρώτα παρουσιάζεται συνοπτικά η υφιστάμενη κατάσταση των επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, με βάση το κριτήριο της υπηκοότητας, ανά νομό, περιοχή, δραστηριότητα, κλάδου και νομική μορφή των επιχειρήσεων. Εξειδικεύοντας στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζεται αναλυτικά η εικόνα της χωρικής συμπεριφοράς και τα προβλήματα της επιχειρηματικότητας των μεταναστών στην τοπική αγορά του Νομού Μαγνησίας, μέσα από τα στοιχεία του μητρώου του Επιμελητηρίου Μαγνησίας αλλά και από προσωπικές συνεντεύξεις με αλλοδαπούς επιχειρηματίες.

Το τελευταίο κεφάλαιο, ολοκληρώνει τη μελέτη ανακεφαλαιώνοντας και συζητώντας τα συμπεράσματα που προέκυψαν μέσα από την θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου της επιχειρηματικότητας των μεταναστών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: ΕΝΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ**1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Ο μετανάστης έχει να αντιμετωπίσει προβλήματα κατά την προσπάθεια προσαρμογής του στην χώρα υποδοχής, αλλά και τις περιορισμένες δυνατότητες νομιμοποίησης, τις διακρίσεις και τις εξαρτήσεις μειώνοντας έτσι τον ενθουσιασμό του για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης. Σε αυτό κεφάλαιο διατυπώνονται έννοιες, όπως η ένταξη, η ενσωμάτωση και η ταυτότητα οι οποίες σχετίζονται κυρίως με τον τρόπο αποδοχής των μεταναστών στο νέο κοινωνικό περιβάλλον και στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής. Στην συνέχεια γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των σημαντικότερων δημογραφικών και οικονομικών χαρακτηριστικών των αλλοδαπών που ζουν στην Ελλάδα σε συνδυασμό με τα μέτρα στήριξης των μεταναστών σε εθνικό επίπεδο. Στο σημείο αυτό αναφέρονται και οι διαστάσεις της μεταναστευτικής πολιτικής σε επίπεδο άλλων χωρών. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου, μέσα από μια ιστορική αναδρομή του θεσμικού πλαισίου τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, εξετάζεται η προσπάθεια για μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του ραγδαία εξελισσόμενου μεταναστευτικού φαινομένου.

1.2 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ

Σε αυτή την ενότητα θα γίνει μια προσπάθεια απόδοσης του ορισμού της μετανάστευσης και του μετανάστη όπως προσεγγίζονται από πολλές πλευρές μέσα από τη βιβλιογραφία, ενώ στη συνέχεια σκιαγραφούνται τα χαρακτηριστικά ως προς τα προβλήματα αποδοχής και ενσωμάτωσης των μεταναστών.

Ο Ψημμένος (2003) περιγράφει την μετανάστευση ως ένα «ταξίδι» μέσω του οποίου αναπτύσσονται στη χώρα προέλευσης και στην χώρα υποδοχής κοινωνικές και εργασιακές σχέσεις. Ενώ παράλληλα ο μετανάστης βρίσκεται σε μια συνεχή προσπάθεια διαμόρφωσης της κοινωνικής ταυτότητας τόσο ως προς τις προσωπικές αξίες αλλά και ως προς την προσαρμογή του στο νέο περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Παρσάνογλου και άλλοι (2007) ο ορισμός της έννοιας της μετανάστευσης και του μετανάστη αλλάζει από κράτος σε κράτος και οι διαφορές εντοπίζονται στα κίνητρα της μετακίνησης, την πρόθεση για μόνιμη ή προσωρινή

εγκατάσταση ακόμα και στη διάρκεια παραμονή τους. Από την άλλη ο Κατερέλος (2007) ορίζει τη μετανάστευση ως μια κίνηση για την εγκατάσταση ενός ανθρώπου σε μια άλλη γεωγραφική περιοχή από αυτή την οποία διαμένει, με σκοπό κυρίως την αύξηση της οικονομικής ευημερίας .

Οι πολίτες των χωρών του τρίτου κόσμου με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν μετακινούνται ως οικονομικοί μετανάστες και πολιτικοί πρόσφυγες προς την Ευρώπη ή στην Αμερική. Μεγάλες μετακινήσεις παρατηρήθηκαν την περίοδο της κρίσης της Ανατολικής Ευρώπης(Κατερέλος, 2007).

Συγκεκριμένα, τις δύο τελευταίες δεκαετίες στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει αυξηθεί ραγδαία η μετανάστευση και έχει προκαλέσει δημόσιες και ακαδημαϊκές συζητήσεις για τις πολλαπλές επιπτώσεις στην οικονομία. Στο παρακάτω πίνακα βλέπουμε την αύξηση της καθαρής μετανάστευσης (net immigration)¹στην Αμερική από το 1951 έως το 2000 όπως αυτή μετρήθηκε κατά τη σχετική απογραφή(Gad,2003).

Πίνακας 1:Καθαρή μετανάστευση στην Αμερική από το 1951-2000

Net migration to the U.S.	
1951–1960	1.8
1961–1970	2.1
1971–1980	2.0
1981–1990	2.7
1991–2000	3.4

Πηγή:Gad,2003:1826

Στη σύγχρονη εποχή η ροή των ανθρώπων γίνεται γρήγορα και εύκολα εξαιτίας του μικρού μεταφορικού κόστους. Το 2005, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ παρατηρήθηκε μια μόνιμη αύξηση της μετανάστευσης 10% ετησίως στις αναπτυγμένες χώρες(Μπαν, 2007).

Από την άλλη στον ελλαδικό χώρο το έντονο μεταναστευτικό κύμα παρουσιάζεται την περίοδο της κατάρρευσης των καθεστώτων των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και των διαδοχικών κρίσεων στην γειτονική Αλβανία,

¹ η καθαρή μετανάστευση απεικονίζει τις μετακινήσεις ανθρώπων από τις ΗΠΑ συμπεριλαμβανομένων και των αμερικανών πολιτών(Gad,2003:1826).

με αποτέλεσμα η Ελλάδα να μεταβληθεί από χώρα αποστολής σε χώρα εισόδου που δέχτηκε ένα μεγάλο αριθμό κυρίως οικονομικών μεταναστών, γεγονός που επιβεβαιώνουν τα στοιχεία κατά την τελευταία απογραφή(Κοτζαμάνης και Σταθάκης, 2008).

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας οι οικονομίες των χωρών είναι περισσότερο από ποτέ αλληλεξαρτώμενες (Esses et.al.,2001).Ωστόσο η προκατάληψη όχι μόνο απέναντι σε μειονοτικές ομάδες αλλά και σε μετανάστες από άλλες χώρες εξακολουθεί να χαρακτηρίζει ατομικές και ομαδικές συμπεριφορές που με αυτό τον τρόπο προσπαθούν να περιορίσουν την είσοδο μεταναστευτικών ρευμάτων.

Με βάση μιας έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο οι βασικοί λόγοι της ομαλής ένταξης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία είναι η νομιμοποίηση τους, η καλή γνώση της γλώσσας αλλά και η συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας(Δάμα,2006).Από την άλλη ο βαθμός ενσωμάτωση τους οφείλεται στο οικογενειακό περιβάλλον , σε θρησκευτικούς λόγους και στους κοινωνικούς δεσμούς που έχουν ή δεν έχουν αναπτυχθεί με το γηγενή πληθυσμό. Στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα και σκέφτονται να μείνουν μόνιμα στην Ελλάδα αφού είναι μια επιλογή συνειδητή .Το 60% αυτών κατοικεί στο ίδιο σπίτι με διάρκεια μεγαλύτερη των τριών χρόνων έχοντας αναπτύξει άτυπες κοινωνικές σχέσεις με τους γείτονες.

Η ταυτότητα (identity)είναι μια έννοια συνυφασμένη με τα προβλήματα ένταξης και ενσωμάτωσης των μεταναστών. Μεταβάλλεται ανάλογα με την εθνικότητα, το φύλο, την κοινωνική τάξη , τα πολιτισμικά στοιχεία , τη θρησκεία και τη γλώσσα (Κατερέλος ,2007) . Η ταυτότητα του μετανάστη αποκτά μια νέα συνιστώσα που περιλαμβάνει τα βιώματα στη χώρα υποδοχής σε σχέση με στοιχεία από την εθνική τους ταυτότητα. Για να είναι λοιπόν, ο μετανάστης ανοιχτός στον πολιτισμό της χώρας υποδοχής θα πρέπει να τον σεβαστεί αλλά και να νιώσει τον ίδιο αμοιβαίο σεβασμό και για τον δικό του πολιτισμό από τον γηγενή πληθυσμό(Κατερέλος ,2007).

Επιπλέον, ο Phinney et.al (2001) προσπαθούν μέσα από μια έρευνα μεταξύ μεταναστών δεύτερης γενιάς σε τέσσερις (4) χώρες τους να αναλύσουν πως η εθνική ταυτότητα σχετίζεται με την ένταξη μεταναστών και πως αυτό διαφέρει μεταξύ των εθνοτικών ομάδων. Υποστηρίζουν λοιπόν, ότι υπάρχει αλληλεπίδραση ανάμεσα στη

συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μεταναστών και στην αποδοχή τους από τη χώρα υποδοχής, η οποία όμως μετριάζεται από συγκεκριμένες καταστάσεις που βιώνουν οι μεταναστευτικές ομάδες , στην νέα κοινωνία. Οι μετανάστες έρχονται σε μια νέα χώρα μια διαφορετική κουλτούρα και προσπαθούν να γίνουν τμήμα της. Κατά την παραμονή τους προσπαθούν να επιβιώσουν διατηρώντας στοιχεία της πολιτισμική τους ταυτότητα , ενδυναμώνοντας με αυτό τον τρόπο τόσο την εθνική τους ταυτότητα όσο και την ομαλή τους ενσωμάτωση στο νέο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Ο Esses et.al.(2001) εξετάζοντας τις βάσεις και τη δυναμική των συμπεριφορών απέναντι στη μετανάστευση και τους μετανάστες στον Καναδά και στις ΗΠΑ παρατήρησαν ότι παρά την παγκοσμιοποίηση το μεταναστευτικό ρεύμα θεωρείται μια βασική απειλή των ατόμων αλλά και των κοινωνιών. Υπάρχουν δυο κατηγορίες μεταναστών που βρίσκονται και οι δύο στη μέση δυσμενών συμπεριφορών από το γηγενή πληθυσμό. Από τη μία υπάρχουν αυτοί που βρίσκονται σε κακή οικονομική κατάσταση και δυσκολεύονται να προσαρμοστούν και να ενσωματωθούν στο «κύριο ρεύμα» του πληθυσμού. Ενώ υπάρχουν και αλλοδαποί που προσαρμόζονται εύκολα στο νέο οικονομικό και κοινωνικό χώρο και καταφέρνουν να είναι επιτυχημένοι σε όλα τα επίπεδα, παρόλα αυτά αντιμετωπίζονται με ρατσιστικό τρόπο και ως ενδεχόμενη απειλή για την χώρα υποδοχής. Ακόμα, μετανάστες με υψηλά επίπεδα παραγωγικότητας και εύκολη προσαρμογή στην αγορά εργασίας συμβάλουν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής(Borjas 1994, Jamal2005).

1.3 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με στοιχεία από τις 193 χώρες που είναι καταγεγραμμένες στα αρχεία του ΟΗΕ, στον ελληνικό χώρο διαμένουν νόμιμα και παράνομα μετανάστες από 154 διαφορετικές χώρες προέλευσης(Μανουσακάκης, 2006).Η πλειονότητα των αλλοδαπών προέρχονται από την Αλβανία (330.000 άτομα) ακολουθούν οι Βούλγαροι (40.000 άτομα) ενώ όλες οι υπόλοιπες εθνοτικές ομάδες δεν ξεπερνούν τα 20.000.

άτομα. Υπάρχουν μετανάστες από την Ανατολική Ευρώπη και την Ασία αλλά και από χώρες όπως η Αγκουίλα, το Μπελιζέ και το Νεβίς που είναι σχεδόν άγνωστες.

Σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ το 2001 το 78,6% των μεταναστών ζει σε αστικές περιοχές της χώρας ενώ το 21,4% σε αγροτικές. Πιο συγκεκριμένα το 48,8% ζει στην Αττική, το 12,6% στην Κεντρική Μακεδονία και ακολουθούν οι υπόλοιπες περιφέρειες (Χλέτσιος και άλλοι, 2005). Όμως υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών που ζουν και εργάζονται στα νησιά του Ιονίου, του Νοτίου Αιγαίου και της Κρήτης (Δάμα, 2006).

Διαφορές διαπιστώνουμε και στο φύλο των μεταναστών με τις γυναίκες που προέρχονται από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης να υπερτερούν σε σχέση με τους άνδρες, σε αντίθεση με τον μεγάλο αριθμό ανδρών –μεταναστών που έρχονται από την Ασία, με εξαίρεση τις Φιλιππίνες. Αυτή η διαφορά οφείλεται κυρίως σε εργασιακούς λόγους μια και τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας εργάζονται ως οικιακή βοηθοί κυρίως γυναίκες (Μανουσακάκης, 2006).

Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά στο θέμα της παράνομης γιατί εκτός από τους αλλοδαπούς που ζουν και εργάζονται νομίμως στη χώρα υποδοχής υπάρχουν και οι παράνομοι, που είτε ήρθαν στη χώρα χωρίς νόμιμα έγγραφα (λαθρομετανάστες) ή ήρθαν με κάποια νόμιμη ιδιότητα (π.χ. για σπουδές, τουρισμό) αλλά στη συνέχεια έμειναν παράνομα (Καρύδης, 1996). Σύμφωνα με τον Λιανό και άλλοι (2008) το θέμα της παράνομης μετανάστευσης εμφανίζεται κατά τη περίοδο της πτώσης της Σοβιετικής Ένωσης όπου πραγματοποιούνται μεγάλες πληθυσμιακές μετακινήσεις κυρίως προς τον ευρωπαϊκό χώρο. Η παράνομη μετανάστευση συνδέεται άμεσα με την επιχειρηματικότητα των αλλοδαπών μια και στη Ελλάδα οι πρώτες μορφές εθνοτικής επιχειρηματικότητας που εμφανίζονται είναι παράνομες, χωρίς τις απαιτούμενες νόμιμες άδειες, με ελάχιστο κεφάλαιο και μηδαμινό λειτουργικό κόστος, διαφεύγοντας τον κρατικό έλεγχο. Η συχνά παράνομη φύση του μεταναστευτικού πλανόδιου εμπορίου αποτελεί ένα από τα κυρίως χαρακτηριστικά του. (Μαυρομμάτης, 2006)

1.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η συμμετοχή των αλλοδαπών στον οικονομικό ιστό της χώρας εξαρτάται από τα δημογραφικά και πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά.. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών είναι μισθωτοί (86%), το 6,16% είναι αυτοαπασχολούμενοι και μόλις το 2,66% ανήκει στους εργοδότες όπου το 1,4% αυτών προέρχονται από χώρες των Βαλκανίων .Διαφορές υπάρχουν και στον κλάδο δραστηριότητας με τα ποσοστά των οικονομικά ενεργών αλλοδαπών να είναι υψηλότερα στον κλάδο των κατασκευών(23,29%) και της παροχής υπηρεσιών(12,25%),σε σχέση με τα αντίστοιχα των ελλήνων(6,61% και 3,67%).Από την άλλη τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στον κλάδο του εμπορίου, των μεταφορών και της επικοινωνίας αλλά και στις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες, στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, στις επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, στις διοικητικές , στην εκπαίδευση, και στις δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία(Κοτζαμάνης και Σταθάκης,2008).

Επιπρόσθετα, σε εθνικό επίπεδο μόνο το 6,9% των αλλοδαπών εργάζεται στον πρωτογενή τομέα και συγκεκριμένα στον κλάδο της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της αλιείας (Χλέτσιος και άλλοι,2005). Αυτό σχετίζεται με το γεγονός ότι οι μετανάστες δεν προτιμούν ως τόπο εγκατάστασης τους τις αγροτικές περιοχές.Οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν αυτή την απόφαση είναι το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των περιοχών αυτών αλλά και τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας που παρουσιάζουν (Χλέτσιος και άλλοι,2005).

Από την άλλη οι μετανάστες έχουν να αντιμετωπίσουν εκτός από τα εργασιακά προβλήματα και το μεγάλο πρόβλημα της ανεργίας Βέβαια, με βάση έρευνα του ΟΑΕΔ, τα ποσοστά ανεργίας των ατόμων με εθνικότητα εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στη χώρα μας, είναι μικρότερα από εκείνα των ατόμων προέρχονται από κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).Τα ποσοστά ανεργίας των μεταναστών μειώθηκαν σε σχέση με το 2004 και είναι χαμηλότερα από το μέσο όρο της Ελλάδας, τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες. Ακόμα, τα τελευταία πέντε χρόνια έχει παρατηρηθεί ότι περίπου οι μισές νέες θέσεις εργασίας οφείλονται στην απασχόληση των αλλοδαπών(ΕΠ. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013,2007).

Σε εθνικό επίπεδο, σχετικά με τον φορέα κοινωνικής ασφάλισης το 12,3% των μεταναστών είναι ασφαλισμένο στο ΙΚΑ(Δάμα,2006). Το ΙΚΑ αφορά ασφαλισμένους στις επιχειρήσεις όλων των τομέων και τα οικοδομοτεχνικά έργα. Σχετικά με την υπηκοότητα των αλλοδαπών ασφαλισμένων το μεγαλύτερο ποσοστό για το έτος 2005 ανήκει στους Αλβανούς (52%) ενώ ακολουθούν οι μετανάστες από τη Ρωσία, τη Βουλγαρία , το Πακιστάν και τη Ρουμανία (Πετράκου και άλλοι, 2007). Από την άλλη μικρότερα ποσοστά σημειώνουν τα άτομα από την Ινδία, την Πολωνία, το Μπαγκλαντές, την Ουκρανία, τη Γεωργία και τη Μεγάλη Βρετανία (Πετράκου και άλλοι, 2007).Όσον αφορά στο φύλο των ασφαλισμένων αλλοδαπών με βάση τα στοιχεία του 2005 υπερισχύουν οι άνδρες σε όλες τις εθνικότητες εκτός αυτών που προέρχονται από χώρες όπως η Ρωσία, η Βουλγαρία, οι Φιλιππίνες, η Ουκρανία, η Γεωργία, η Πολωνία, η Μεγάλη Βρετανία, η Μολδαβία και η Αρμενία .Σε αυτή την περίπτωση οι γυναίκες εργάζονται περισσότερες ημέρες ,έχουν υψηλότερες αποδοχές και μεγαλύτερες εισφορές. Επιπρόσθετα οι οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες απασχολούνται οι ασφαλισμένοι μετανάστες είναι τα ξενοδοχεία και εστιατόρια, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο , οι κατασκευές και τα ιδιωτικά νοικοκυριά με οικιακό προσωπικό. Πιο συγκεκριμένα, όμως σε δραστηριότητες όπως τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια, οι υπηρεσίες σχετικά με τις ασφάλισεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία, οι δραστηριότητες με ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, οι δραστηριότητες σχετικά με την ακίνητη περιουσία, η δημόσια διοίκηση, οι δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, τα ιδιωτικά νοικοκυριά με οικιακό προσωπικό και οι ετερόδοκοι οργανισμοί, υπερισχύουν ως εργαζόμενες οι γυναίκες μετανάστριες εμφανίζουν από τους άντρες (Πετράκου και άλλοι, 2007).

Περίπου 44.689 αλλοδαποί ασχολούνται στον αγροτικό τομέα και είναι ασφαλισμένοι στον αρμόδιο φορέα(ΟΓΑ) και υπάρχει και ένα μικρότερο ποσοστό (1,8%) που ανήκει στους ασφαλισμένους του ΤΕΒΕ²(Δάμα,2006).Σχεδόν, το 90% των μεταναστών στο ΤΕΒΕ ασφαλίστηκαν με το Νόμο 2910 του 2001(Πετράκου και άλλοι, 2007).

---

² Τα στοιχεία αυτά αφορούν μόνο τους ασφαλισμένους στο ΤΕΒΕ , πριν γίνει η ενοποίηση των Ταμείων (ΟΑΕΕ) το 2007 το οποίο πλέον περιλαμβάνει τους ασφαλισμένους του Ταμείου Εμπόρων και του Ταμείου Συντάξεων Αυτοκινητιστών

1.5 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Η παρουσία χιλιάδων μεταναστών στις περισσότερες χώρες δημιουργεί θετικές αλλά και αρνητικές επιδράσεις και συνεπώς είναι απαραίτητη η εφαρμογή εθνικών πολιτικών ένταξης των μεταναστών , που θα συμβάλουν στη διαμόρφωση του μεταναστευτικού προφίλ των κρατών, των περιφερειών ακόμα και των πόλεων (Παρσάνογλου και άλλοι,2007).

Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην ομαλή ένταξη των ήδη εγκατεστημένων μεταναστών αλλά και στις πολιτικές ελέγχου των συνόρων (εσωτερικών και εξωτερικών)για την αποτροπή της ανεξέλεγκτης εισόδου μεταναστών. Και ο Borjas (1994) υποστηρίζει ότι υπάρχει μεγάλη ποικιλομορφία και αρκετές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο κάθε χώρα υποδοχής αντιμετωπίζει τους μετανάστες. Κάθε κράτος εφαρμόζει τη δική του μεταναστευτική πολιτική, όμως όπως θα δούμε παρακάτω στις ΗΠΑ, σε χώρες κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και στην Ελλάδα υπάρχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά που οφείλονται στην οργάνωση των κρατών και στην αντιμετώπιση του φαινομένου σε όλα τα επίπεδα.

Σε μερικές χώρες όπως στις ΗΠΑ η άδεια εισόδου δίνεται σε αυτούς που έχουν συγγενείς που διαμένουν ήδη στη χώρα. Σε άλλες όπως στον Καναδά η άδεια διαμονής δίνεται σε αλλοδαπούς που έχουν επιθυμητά κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά(Borjas 1994).Σύμφωνα με τον Gad (2003) οι κυβερνήσεις κάνουν προσπάθειες για την εφαρμογή πολιτικών έτσι ώστε να αντιμετωπίσουν τις επιδράσεις που παρατηρούνται από την αύξηση της μετανάστευσης διεθνώς.

Στον Καναδά και λιγότερο στις ΗΠΑ σχεδιάζονται πολιτικές με σκοπό την εξασφάλιση της οικονομικής επιτυχίας των μεταναστών. Βέβαια για τους Esses et.al αυτό αποτελεί το βασικότερο κίνητρο για την πρόκληση αρνητικών συμπεριφορών και την άσκηση βίας στους μετανάστες. Στα πλαίσια ανάπτυξης στρατηγικών για τη βελτίωση συμπεριφορών απέναντι στους μετανάστες είναι ο προσδιορισμός των στρατηγικών παραγόντων που οδηγούν σε αυτές τις συμπεριφορές αλλά και η διαμόρφωσή τους ώστε να προάγουν περισσότερο τη θετική στάση.

Σε χώρες της Ευρώπης διαμορφώνονται νέες πολιτικές με βασική προτεραιότητα την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων των χωρών. Πιο συγκεκριμένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 κρατών για να εφαρμοστεί μια σωστή μεταναστευτική πολιτική που θα βοηθήσει τη συνοχή στον τομέα της ανάπτυξης, θα πρέπει να βασιστεί στις κατευθύνσεις και στις πρακτικές που ισχύουν σε κάθε κράτος μέλος, σε άλλες χώρες εκτός ευρωπαϊκής ένωση αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες. (Ανακοίνωση της Επιτροπής «*Η σχέση μετανάστευσης – ανάπτυξης : ορισμένες συγκεκριμένες κατευθύνσεις*» ((COM / 2005 / 390),2005) .

Σύμφωνα με τα παραπάνω η ευρωπαϊκή επιτροπή προέκρινε το 2005 την Ανακοίνωση «*Η σχέση μετανάστευσης – ανάπτυξης :ορισμένες συγκεκριμένες κατευθύνσεις*» όπου επιχειρείται για πρώτη φορά να διευκρινιστούν οι σχέσεις μεταξύ μετανάστευσης και ανάπτυξης, Οι κατευθύνσεις αφορούν στα εξής : 1. εμβάσματα προς τις χώρες προέλευσης 2. κοινότητες της διασποράς ως παράγοντας ανάπτυξης των χωρών προέλευσης 3. κυκλική μετανάστευση και κυκλοφορία ανθρώπινου δυναμικού 4. μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της διαρροής εγκεφάλων. (Ινστιτούτου Εργασίας ΓΕΣΕΕ,2009)

Στην Ελλάδα για το συντονισμό και την παρακολούθηση όλων των φορέων που ασχολούνται με τα θέματα της μετανάστευσης δημιουργήθηκε η Διυπουργική Επιτροπή³ αλλά και η Εθνική Επιτροπή για την Κοινωνική Ένταξη⁴ των μεταναστών, με βασικό έργο την εισήγηση προτάσεων και δράσεων με τις εξελίξεις για την κοινωνική τους ένταξη, την παρακολούθηση επιχειρησιακών προγραμμάτων, τη συνεργασία με μη κυβερνητικές οργανώσεις και την υποβολή ετήσια έκθεσης στη Βουλή και τη Διυπουργική Επιτροπή. Ακόμα ένα ειδικό όργανο με ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ της Διυπουργικής Επιτροπής και των μεταναστών είναι το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής⁵ (ΙΜΕΠΟ).Το ΙΜΕΠΟ είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών και άρχισε να λειτουργεί το Μάιο του 2003(Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής,2009).

---

³Συστάθηκε με το Νόμο 3386/2005

⁴Συστάθηκε με το Νόμο 3536/2007

⁵Συστάθηκε το 2002 με το Προεδρικό Διάταγμα 188/2002

Οι δραστηριότητες του επικεντρώνονται γύρω από την έρευνα για το φαινόμενο της μετανάστευσης και την εκπόνηση μελετών με σκοπό τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας σύγχρονης και βιώσιμης μεταναστευτικής πολιτικής.

Επιπρόσθετα, σε επίπεδο νομού υπάρχουν Υπηρεσίες Αλλοδαπών που χορηγούν τις άδειες παραμονής αλλά και μια πενταμελής Επιτροπή Μεταναστών που γνωμοδοτούν για κάθε περίπτωση αλλοδαπού μεμονωμένα (Παπασιώτη-Πασιά,2007).

Σύμφωνα με τα παραπάνω στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τους αλλοδαπούς και συνδυασμό με την προσπάθεια αξιοποίησης του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού με στόχο την ανάπτυξη και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής ,στο επιχειρησιακό Πρόγραμμα ‘Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013’⁶ προβλέπεται η πλήρης ενσωμάτωση του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού σε μια κοινωνία ίσων ευκαιριών ,μέσω της προώθησης της κοινωνικής και επαγγελματικής ενσωμάτωσης των Ευπαθών Κοινωνικά Ομάδων στις οποίες περιλαμβάνονται και μετανάστες αλλά και της πρόληψης φαινομένων περιθωριοποίησης και αποκλεισμού. .(ΕΠ.Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013,2007). Για την προώθηση λοιπόν, της ομαλής ενσωμάτωσης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία και την αγορά εργασίας θα υλοποιηθούν μέσω του προγράμματος δράσεις που θα αφορούν ενδεικτικά:

1. Συνοδευτικά μέτρα, για την ίδρυση υπηρεσιών υποδοχής και παροχή πληροφόρησης-ενημέρωσης για τους μετανάστες
2. Προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για τους μετανάστες
3. Πιστοποίηση αποκτηθεισών γνώσεων για τους μετανάστες
- 4.Ενέργειες ευαισθητοποίησης, πληροφόρησης και δημοσιότητας για θέματα που αφορούν τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς (υγεία και υγιεινή , ξеноφοβία και ρατσισμό) όπως δημιουργία και διανομή μεταφρασμένων εντύπων στις βασικές γλώσσες των μεταναστών για την καλύτερη συνεννόηση μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών και του μετανάστη)

---

⁶Είναι ένα από τα τομεακά προγράμματα του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013 που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και αποτελεί πολυστοχικό πρόγραμμα, καλύπτει δηλαδή και τις 13 Περιφέρειες της χώρας.(www.espa.gr)

1.6 ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ

Το 1990 είναι για την Ελλάδα η χρονιά μεταίχμιο κατά την οποία παρατρέπεται σε χώρα υποδοχής μεταναστών και παράλληλα μια χώρα με έντονα ρατσιστικά φαινόμενα και μεγάλα ποσοστά ξеноφοβίας(Παπαδόπουλος ,2003).

Στο πλαίσιο άσκησης μια μεταναστευτικής πολιτικής που θα επιλύσει τα παραπάνω προβλήματα είναι η εφαρμογή του νόμου του 1991 περί νομιμοποίησης των μεταναστών (Παπαδόπουλος ,2003).Ο Νόμος 1975/1991 είναι το κύριο νομοθέτημα για τους αλλοδαπούς ,που αντικατέστησε τον παλιό νόμο 4310/1929 , με στόχο την προσαρμογή του στο νομικό καθεστώς της ΕΟΚ , τις επικρατούσες τάσης περί μετανάστευσης αλλά και την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης (Καρύδης,1996)

Ο παραπάνω νόμος στη συνέχεια συμπληρώνεται με δύο Προεδρικά Διατάγματα(Π.Δ. 358/1997 και 359/1997) που αφορούν την οικονομική τους ενσωμάτωση και τη χορήγηση ορισμένων κοινωνικών δικαιωμάτων (Παπασιώτη-Πασιά,2007). Βέβαια παρά τις τροποποιήσεις του ο νόμος αυτός αποδέχθηκε αναποτελεσματικός και αντικαταστήθηκε από το Νόμο 2910/2001⁷ ,αρκετά βελτιωμένο όσον αφορά θέματα οικογενειακής κατάστασης, εκπαίδευσης και εργασίας για τους υπηκόους τρίτων χωρών.

Σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο(2003) οι τροποποιήσεις που ακολούθησαν ανέδειξαν τις ελλείψεις μιας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής από το ελληνικό κράτος. Ακόμα, τα αποτελέσματα που προκύπτουν και από τους δύο νόμους είναι αρνητικά μια και δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος σε μια κοινωνία εκμετάλλευσης , κυκλωμάτων, πορνείας και βίας όπου η νομιμότητα και η παρανομία αλλάζουν συνεχώς ρόλους εις βάρος των μεταναστών .

Το 2005 ψηφίστηκε ο Νόμος 3386/2005⁸ ο οποίος χαρακτηρίζεται από καινοτομία σε σχέση με τον προηγούμενο και μια προσπάθεια της ελληνικής πολιτείας να επιλύσει βασικά προβλήματα των μεταναστών συμβαδίζοντας και με το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο(Παπασιώτη-Πασιά,2007).

---

⁷ Ο Νόμος 2910/2001 αφορά την είσοδο και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια και την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις (www.synigoros.gr)

⁸ Ο νόμος 3386/2005 αφορά την είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια (www.synigoros.gr)

Συγκεκριμένα, με αυτό το νόμο : α) η άδεια διαμονής και εργασίας ενοποιούνται και εκδίδονται από το Γενικό Γραμματέα της κάθε περιφέρειας , β) στους δήμους λειτουργούν δομές πληροφόρησης και γ) ενεργοποιούνται περιφερειακές επιτροπές μετανάστευσης που καθορίζουν τις ανάγκες του εργατικού δυναμικού για κάθε νομό.

Ακόμα, προβλέπονται βασικές αρχές για τους αλλοδαπούς με μεγάλη διάρκεια διαμονής στη χώρα, για την κοινωνική τους ένταξη μέσω ολοκληρωμένων προγραμμάτων δράσης αλλά και για τη διευκόλυνση της οικογενειακής συνένωσης .Μεγάλη σημασία δίνεται στην πάταξη της λαθρομετανάστευσης τόσο στην εθνική νομοθεσία όσο και στο κοινοτικό δίκαιο. Αλλά και ο νόμος αυτός παρουσίασε κενά και ελλειπής διατάξεις με αποτέλεσμα να τροποποιηθεί και να συμπληρωθεί με το νόμο 3536/2007.

1.7 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Αρχικά το 1991 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μάαστριχτ αποφάσισε να δώσει προτεραιότητα σε πολιτικές για την είσοδο υπηκόων τρίτων χωρών στις χώρες –μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και για θέματα μετανάστευσης και ασύλου.(Παπασιώτη-Πασιά,2007) Η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 η οποία κινήθηκε στο πλαίσιο μιας κοινής επιδίωξης για έναν χώρο ενιαίο, με ελευθερία, δικαιοσύνη και ασφάλεια, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια κοινοτική πολιτική στα βασικά ζητήματα της μετανάστευσης και του ασύλου(Κατρούγκαλος και άλλοι, 2004.)Βέβαια μετά τη συνθήκη του Άμστερνταμ τα θέματα περί μεταναστευτικής πολιτικής και κυρίως οι προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών , ακολουθούν μια τμηματική προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών που υπάρχουν στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Παπασιώτη-Πασιά,2007) .Στη συνέχεια η Ευρώπη άρχισε να κινείται σε μια ανάπτυξη κοινής πολιτικής για τη μετανάστευση και το άσυλο όπως διατυπώθηκε και στη Σύνοδο Κορυφής του Τάμπερε τον Οκτώβριου του 1999.(Κατρούγκαλος και άλλοι, 2004).Στις 7 Δεκεμβρίου 2000 υιοθετήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής της Νίκαιας ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου ορισμένα από τα δικαιώματα αναφέρονται στους αλλοδαπούς .Το 2004 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το Πρόγραμμα της Χάγης με βασική προτεραιότητα το συντονισμένο έλεγχο της νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης.

Επιπλέον, σε επίπεδο κοινότητας στον τομέα της μετανάστευσης έχουν εκδοθεί διάφοροι κανονισμοί και οδηγίες το χρονικό διάστημα 2000-2004. (Παπασιώτη-Πασιά,2007)

1.8 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες η παρουσία των μεταναστών έχει πολύπλευρες επιδράσεις. Η διαφορετικότητα έχει αρνητικές και θετικές συνέπειες και δημιουργεί διάφορα συναισθήματα μεταξύ των μεταναστών και του γηγενή πληθυσμού. Επιπλέον, υπάρχει έντονη αλληλεπίδραση ανάμεσα στην προσπάθεια των μεταναστών για ένταξη και ενσωμάτωση στο νέο περιβάλλον και στις συμπεριφορές αποδοχή τους από τον πληθυσμό τη χώρας υποδοχής,

Σε εθνικό επίπεδο τα δημογραφικά χαρακτηριστικά παρουσιάζουν μια ποικιλομορφία ως προς την υπηκοότητα και το φύλο. Οι περισσότεροι μετανάστες προέρχονται από τη γειτονική Αλβανία και διακρίνουμε 4 βασικές ομάδες χωρών προέλευσης (Ευρώπη, Βαλκάνια, Πρώην Σοσιαλιστικές χώρες, Ασία και άλλες χώρες). Οι άντρες εγκαταλείπουν πιο εύκολα τη χώρα τους και είναι περισσότεροι αριθμητικά σε σχέση με τις γυναίκες. Εξαίρεση αποτελεί το γυναικείο φύλο μεταναστών από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και από τις Φιλιππίνες. Έκτος από τους νόμιμους υπάρχει κι ένας μεγάλος αριθμός παράνομων μεταναστών που συνεχώς αυξάνεται τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη.

Σχετικά με διάρθρωση των αλλοδαπών στην παραγωγική δομή της χώρας η εικόνα διαμορφώνεται με τους αλλοδαπούς στο μεγαλύτερο μέρος τους να απασχολούνται ως μισθωτοί στον κλάδο των κατασκευών και της παροχής υπηρεσιών, με φορέα ασφάλισης το ΙΚΑ.Ο πρωτογενής τομέας δεν επιλέγεται από τους μετανάστες γιατί δεν επιθυμούν να εγκατασταθούν στις αγροτικές περιοχές μια και στα αστικά κέντρα υπάρχει καλύτερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Επιπλέον, αν και υπάρχουν διαφορές στον τρόπο με τον οποίο επιλέγει κάθε χώρα να επιλύσει τα προβλήματα που απορρέουν από την αύξηση της μετανάστευσης, γίνονται προσπάθειες ώστε οι νέες πολιτικές να διαμορφώνονται με έναν ολοκληρωμένο και προληπτικό τρόπο με έμφαση στις κοινές ανθρωπιστικές αξίες και τις κοινωνική αποδοχή των πολιτισμικών διαφορών και ως στόχο την κοινωνική

συνοχή και την ανάπτυξη. Στην Ελλάδα από το 1991 με την εφαρμογή του πρώτου νόμου για τη νομιμοποίηση των αλλοδαπών μέχρι και το 2007 με την τελευταία τροποποίηση (Ν.3536/2007) έχουν παρατηρηθεί βελτιώσεις αλλά , αλλά υπάρχουν ελλείψεις στη διαμόρφωση ενός λειτουργικού και αποτελεσματικού ρυθμιστικού πλαισίου με κύριο στόχο την ομαλή κοινωνική ένταξη των μεταναστών. Τέλος, τα βασικά σημεία του θεσμικού πλαισίου της ΕΕ για τη μετανάστευση επικεντρώνονται στην ενίσχυση κοινών πολιτικών και την εφαρμογή συμπληρωματικών δράσεων για την επίλυση θεμάτων που αφορούν την είσοδο , τη διαμονή ,την απέλαση με στόχο την κοινωνική προστασία αλλά και την οικονομική ανάπτυξη των κρατών- μελών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση του φαινομένου της μετανάστευσης σε σχέση με την ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας. Υπάρχουν πολλοί λόγοι (οικονομικοί και κοινωνικοί) που οδηγούν κάποιους αλλοδαπούς να δημιουργήσουν τη δική τους μικρή επιχείρηση στην χώρα υποδοχής. Αυτές οι εθνοτικές επιχειρήσεις (ethnic business) παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες , ως προς το μέγεθος, τον αριθμό του απασχολούμενου προσωπικού, την νομική μορφή τον κλάδο δραστηριότητας , τον τρόπο διοίκησης και την επιλογή των συνεργαζόμενων δικτύων. Μέσα από μια έρευνα στη διεθνή βιβλιογραφία, παραθέτονται παραδείγματα χωρών με φαινόμενα εθνοτικής επιχειρηματικότητας .Ακόμα ,ενδιαφέροντα συμπεράσματα προκύπτουν και από τις διαθέσιμες μελέτες αλλά και το θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόζεται για την επιχειρηματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα

2.2 ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Έρευνες (Ibrahim και Galt, 2003) δείχνουν ότι σημαντικός αριθμός μεταναστών επιλέγουν να εργαστούν ως αυτοαπασχολούμενοι παρά ως μισθωτοί. Ακόμα, κάποιες εθνικές ομάδες φαίνεται να δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά πολύ περισσότερο από κάποιες άλλες. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις των μεταναστών σχετικά με τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό μπορούν να ταξινομηθούν σε οικονομικούς και πολιτιστικούς(Ibrahim και Galt, 2003). Το κύριο επιχείρημα από την οικονομική πλευρά είναι ότι τα αναμενόμενα κέρδη από την ίδρυση μιας επιχείρησης είναι περισσότερα από τον μισθό ενός υπαλλήλου. Βέβαια υπάρχουν και πολλά εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν για την ίδρυση και λειτουργία μιας επιχείρησης με βασικότερο αυτό της ρευστότητας, δηλαδή των οικονομικών πόρων που διαθέτουν αλλά και των ικανοτήτων για σωστή διοικητική και οικονομική διαχείριση ώστε να αποφευχθούν ενδεχόμενοι κίνδυνοι. Από την άλλη, οι πολιτιστικοί παράγοντες αντιπροσωπεύουν μια προσπάθεια να αποδοθεί η επιχειρηματικότητα των εθνικών ομάδων σε μη οικονομικούς λόγους όπως στα κοινωνικά δίκτυα.

Για παράδειγμα η επιτυχία των νότιο ασιατών μεταναστών στη Βρετανία οφείλεται στις στενές σχέσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος των δικτύων των ομοεθνών, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο ένα κοινωνικό κεφάλαιο που περιλαμβάνει υπαλλήλους, πελάτες και πηγές χρηματοδότησης. Τα κοινωνικά αυτά δίκτυα (social networks) τα οποία χαρακτηρίζονται με αμοιβαία εμπιστοσύνη, παρέχουν ευέλικτες και αποτελεσματικές δυνατότητες για πρόσληψη προσωπικού, απόκτηση κεφαλαίου και ανταλλαγή πληροφοριών.

Σύμφωνα με τους Fuest και Thum(2000) η μαζική μετανάστευση δημιουργεί οικονομικά αλλά και μη οικονομικά προβλήματα στην χώρα υποδοχής. Βέβαια ένα σημαντικό ζήτημα είναι ο αντίκτυπος της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας. Οι μετανάστες έχουν κυρίως να ανταγωνιστούν το εγχώριο εργατικό δυναμικό και αυτό δημιουργεί το ερώτημα αν ο γηγενής πληθυσμός κερδίζει ή χάνει από την μετανάστευση.

Οι Ibrahim και Galt (2003) υποστηρίζουν ότι εκτός από τα οικονομικά κίνητρα ο βαθμός επιχειρηματικότητας των μεταναστών επηρεάζεται και από τα κοινωνικά και πολιτιστικά πρότυπα της κουλτούρας της χώρας προέλευσης . Ακόμα οι περισσότεροι οικονομολόγοι θεωρούν βασικούς παράγοντες επιτυχίας ή αποτυχίας ενός αλλοδαπού επιχειρηματία, την σχετική εκπαίδευση, την εξειδίκευση ή και άλλα χαρακτηριστικά που καθορίζουν την παραγωγικότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, για να μπορέσει ένας «ξένος» να γίνει ιδιοκτήτης της δικής του επιχείρησης θα πρέπει να έχει επαρκής πόρους έτσι ώστε να αγοράσει τον απαιτούμενο εξοπλισμό και να δημιουργήσει το κατάλληλο επιχειρηματικό περιβάλλον (Bates,1997). Σύμφωνα με τους Lerner και Hendeles(1996) εκτός από την απόκτηση οικονομικών πόρων ένας βασικός παράγοντας για την ώθηση των μεταναστών στην επιχειρηματικότητα είναι η προηγούμενη επαγγελματική τους εμπειρία σε παρόμοιο τομέα. Επιπλέον, εκτός από τα προσόντα του επιχειρηματία και τους οικονομικούς πόρους καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν τα πρότυπα των δικτύων της αγοράς αλλά και οι διασυννοριακές επιχειρησιακές σχέσεις(Rezaei,2007).

Οι οικονομικές δραστηριότητες των μειονοτικών ομάδων αποτελούν και επαγγελματικές εξειδικεύσεις οι οποίες αντανακλούν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα, τις δεξιότητες αυτών των ομάδων ακόμα και την δομή της ίδιας της κοινωνίας υποδοχής (Boyd,2008).Ένα ακόμα χαρακτηριστικό αυτών των εθνοτικών επιχειρήσεων είναι το μικρό τους μέγεθος, συνήθως είναι πολύ μικρές με χαμηλά ποσοστά κέρδους και πολλές ώρες εργασίας (Rezaei, 2007).

Τέλος, η εθνοτική επιχειρηματικότητα συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς (ομοεθνείς ή και άλλους εθνοτικούς), δίνοντας την ευκαιρία στους μετανάστες να αποκτήσουν επαρκή γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής, επαγγελματική εμπειρία και δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν στη συνέχεια να ιδρύσουν τη δική τους επιχείρηση (Μαυρομμάτης,2006).Επιπλέον αποτελεί και δυνητική λύση στο πρόβλημα της ανεργίας που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες κατά το πρώτο έτος της ζωής τους στην χώρα υποδοχής (Lerner και Hendeles,1996).

2.3 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: ΔΙΕΘΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Με βάση τις διαθέσιμες μελέτες για τις οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στις ΗΠΑ και σε άλλες χώρες υποδοχής, προκύπτει ότι και αν ακόμα οι μετανάστες που εισέρχονται έχουν να αντιμετωπίσουν το μεγάλο πρόβλημα της προσαρμογής τους και ένταξης τους , με το πέρασμα του χρόνου (σε μία ή δύο δεκαετίες μετά την άφιξη τους)τα οικονομικά τους βελτιώνονται και προσεγγίζουν ή και σε κάποιες περιπτώσεις ξεπερνούν τα οικονομικά επίπεδα του μέσου όρου του ντόπιου πληθυσμού.(Borjas, 1994)

Σύμφωνα με τους Ibrahim και Galt (2003) μεγάλα ποσοστά αυτοαπασχόλησης διαφόρων εθνικών ομάδων παρουσιάζονται τόσο στην Ευρώπη όσο και σε χώρες της Βόρειας Αμερικής. Συγκεκριμένα , πρόκειται για εθνοτικές ομάδες που υπάρχουν σε αυτές τις περιοχές όπως , νότιο ασιάτες στην Αγγλία, Τούρκοι και βόρειο αφρικανοί στην Γαλλία , Κορεάτες ,Ιάπωνες και Κινέζοι στις ΗΠΑ.

Παρακάτω αναφέρονται παραδείγματα χωρών όπου έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες σχετικές με την επιχειρηματική παρουσία των μεταναστών στη χώρα

υποδοχής, εστιάζοντας κυρίως στο ενδιαφέρον και τη γενικότερη τάση των μεταναστών να αναπτύξουν μια αυτόνομη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Αναφορικά με τη Μεγάλη Βρετανία, ο Jamal (2005) υποστηρίζει ότι κυρίως από τη δεκαετία του 1970 παρατηρείται αύξηση του μεταναστευτικού ρεύματος κυρίως από τη Νότια Ασία, την Κίνα αλλά και από την Καραϊβική γεγονός που έχει επηρεάσει την διαμόρφωση του κοινωνικού και οικονομικού πλαισίου της χώρας. Επιπλέον, η πολιτιστική ποικιλομορφία και το άνοιγμα των νέων εγχώριων αγορών δημιουργεί νέες προκλήσεις στη διαχείριση ενός ποικίλου εργατικού δυναμικού και διαφορετικού καταναλωτικού κοινού. Έτσι, οι μικρές εθνικές επιχειρήσεις της περιοχής προσπαθούν να αναπτύξουν μια σειρά από σύγχρονες πρακτικές όπως η διοικητική ικανότητα, η καινοτομία και η δικτύωση έτσι ώστε να ενισχύσουν το επιχειρηματικό της περιβάλλον και να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές.

Στο Ισραήλ, από το 1989 έως και το 1993 περίπου μισό εκατομμύριο μετανάστες εισέρχονται από την πρώην Σοβιετική Ένωση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των ποσοστών των ποσοστών ανεργίας (11% έως το τέλος του 1992) κινητοποιώντας την κυβέρνηση να εφαρμόσει μέτρα και πολιτικές ώστε οι νεοεισερχόμενοι μετανάστες να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση. Παρόλη την έλλειψη οικονομικών πόρων, οι ομάδες αυτές χαρακτηρίζονται από ένα υψηλά εκπαιδευμένο και καταρτιζόμενο ανθρώπινο δυναμικό (κυρίως τριτοβάθμιας εκπαίδευσης), το οποίο φιλοδοξεί να δραστηριοποιηθεί επιχειρηματικά. Στη πραγματικότητα όμως είναι πολύ χαμηλό το ποσοστό εκείνων που διαθέτουν τη δική τους επιχείρηση, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην έλλειψη επιχειρηματικών ικανοτήτων (Lerner και Hendeles, 1996).

Στη Δανία, την τελευταία δεκαετία παρατηρείται το φαινόμενο της ραγδαίας εξάπλωσης μεταναστών επιχειρηματιών κυρίως από χώρες της Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Υπάρχουν επιχειρηματίες αλλοδαποί από πέντε διαφορετικές εθνικές ομάδες, από το Ιράν, το Πακιστάν, την Πρώην Γιουγκοσλαβία, την Τουρκία και την Κίνα. Οι τομείς που δραστηριοποιούνται είναι κυρίως ο τριτογενής με επιχειρήσεις στον κλάδο της εστίασης (εστιατόρια και καφετέριες), του εμπορίου (σούπερ μάρκετ, λιανικό εμπόριο, αντιπροσωπείες) και των υπηρεσιών (καθαριότητα,

μεταφορές άλλες υπηρεσίες), ενώ υπάρχει και ένας μικρός αριθμός των εργοδοτών μεταναστών που ασχολούνται με το δευτερογενή τομέα και ιδιαίτερα στον κλάδο των κατασκευών(ποσοστό 5,8%).Οι ιδιαιτερότητες που παρατηρούνται σε αυτές τις κατηγορίες επαγγελμάτων είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό(31,1%) των κινέζων επιχειρηματιών είναι στον κλάδο της εστίασης ενώ δεν απασχολούνται καθόλου με τον τομέα της καθαριότητας και τις μεταφορές. Στην εστίαση ξεχωρίζουν ακόμα οι Ιρανοί και οι Τούρκοι με ποσοστά 22,4% και 14,1% αντίστοιχα. Κυρίαρχοι στις υπηρεσίες εμφανίζονται οι μετανάστες από την πρώην Γιουγκοσλαβία με ποσοστό (18,8%) και το μεγαλύτερο ποσοστό των Πακιστανών(25,0%) έχει το δικό του κατάστημα τροφίμων και ποτών(βλ. πίνακα 1) (Resaei, 2007).

Πίνακας 1:Αριθμός επιχειρήσεων με βάση τον κλάδο ανά χώρα προέλευσης

	Iran	Pakistan	Former Yugoslavia	Turkey	China ea.	Denmark	Other countries
Restaurants	48 6.4%	14 1.4%	5 1.7%	102 5.8%	48 7.9%	420 0.3%	113 1.5%
Cafeteria, barbecues etc.	167 22.4%	21 2.1%	18 6.1%	248 14.1%	189 31.1%	1240 0.8%	276 3.7%
Food & Nutrition	37 5.0%	135 13.7%	13 4.4%	171 9.7%	17 2.8%	940 0.6%	235 3.2%
Supermarkets, Kiosks etc.	65 8.7%	247 25.0%	15 5.1%	142 8.0%	20 3.3%	560 0.4%	205 2.8%
Special Retail Shops	53 7.1%	31 3.1%	7 2.4%	41 2.3%	22 3.6%	6440 4.1%	466 6.3%
Trade & Agencies etc.	35 4.7%	30 3.0%	19 6.5%	41 2.3%	27 4.4%	5980 3.8%	600 8.1%
Cleaning	1 0.1%	3 0.3%	10 3.4%	11 0.6%	0 0.0%	2120 1.4%	146 2.0%
Transportation	6 0.8%	15 1.5%	12 4.1%	6 0.3%	0 0.0%	3800 2.4%	97 1.3%
Service	71 9.5%	32 3.2%	55 18.8%	80 4.5%	22 3.6%	30500 19.4%	1655 22.3%
Manufacturing	12 1.6%	1 0.1%	6 2.0%	6 0.3%	11 1.8%	4100 2.6%	217 2.9%
Others/NA	252 33.7%	460 46.5%	133 45.4%	916 51.9%	252 41.4%	100740 64.2%	3418 46.0%
Total	747 100.0%	989 100.0%	293 100.0%	1764 100.0%	608 100.0%	156840 100.0%	7428 100.0%

Source: Statistics Denmark, own calculation

Πηγή: Rezaei,2007:97

Επιπλέον, ένα ακόμα χαρακτηριστικό γνώρισμα των «ξένων» επιχειρηματιών στη Δανία είναι ότι μόνο το 12% των ατομικών εταιρειών έχουν προσωπικό πάνω από πέντε άτομα και το 20%-30% παρουσιάζει μέσο ετήσιο κύκλο εργασιών 350.00\$. Τα χαμηλότερα επίπεδα σε τζίρο έχουν οι Ιρανοί γεγονός που οφείλεται στη μικρή διάρκεια παραμονής τους στη χώρα (βλ. πίνακα 2, 3) (Rezaei, 2007).

Πίνακας 2: Αριθμός απασχολούμενου προσωπικού ανά χώρα προέλευσης (Δανία)

Number of Employees	Iran	Pakistan	Former Yugoslavia	Turkey	China	Denmark	Other countries	Total
None	5 0.7%	23 2.3%	1 0.3%	44 2.5%	12 2.0%	1,920 1.2%	75 1.0%	2,080 1.2%
1	37 5.0%	62 6.3%	27 9.2%	126 7.1%	51 8.4%	11,320 7.2%	346 4.7%	11,969 7.1%
2-4	56 7.5%	112 11.3%	40 13.7%	290 16.4%	78 12.8%	24,080 15.4%	607 8.2%	25,263 15.0%
5-9	53 7.1%	72 7.3%	17 5.8%	179 10.2%	28 4.6%	16,060 10.2%	412 5.6%	16,821 10.0%
10-24	29 3.9%	37 3.7%	13 4.4%	74 4.2%	22 3.6%	10,620 6.8%	288 3.9%	11,083 6.6%
25 or more	7 0.9%	17 1.7%	5 1.7%	15 0.9%	2 0.3%	2,960 1.9%	107 1.4%	3,113 1.8%
NA	560 75.0%	666 67.3%	190 64.9%	1,036 58.7%	415 68.3%	89,880 57.3%	5,593 75.3%	98,340 58.3%
Total	747 100.0%	989 100.0%	293 100.0%	1,764 100.0%	608 100.0%	156,840 100.0%	7,428 100.0%	168,669 100.0%

Source: Statistics Denmark, own calculation.

Πηγή: Rezaei, 2007:98

Πίνακας 3: Ετήσιος κύκλος εργασιών ανά χώρα προέλευσης (Δανία)

Turnover (DKK)	Iran	Pakistan	Former Yugoslavia	Turkey	China ea.	Denmark	Total
0 - 500,000	170 33.7%	105 13.4%	83 22.9%	455 26.3%	156 23.5%	25,140 14.7%	26,109 14.9%
500,000 - 999,999	163 32.3%	201 25.7%	94 26.0%	536 30.9%	229 34.5%	25,470 14.9%	26,693 15.3%
1,000,000 - 1,999,999	86 17.1%	226 28.9%	66 18.2%	393 22.7%	128 19.3%	35,650 20.9%	36,549 20.9%
2,000,000 - 4,999,999	57 11.3%	202 25.8%	70 19.3%	236 13.6%	105 15.8%	49,360 28.9%	50,030 28.6%
5,000,000 or more	28 5.6%	48 6.1%	49 13.5%	112 6.5%	46 6.9%	35,270 20.6%	35,553 20.3%
Total	504 100.0%	782 100.0%	362 100.0%	1,732 100.0%	664 100.0%	170,890 100.0%	174,934 100.0%

Source: Statistics Denmark, own calculation.

Πηγή: Rezaei, 2007:98

Οι μετανάστες στη Δανία, ασχολούνται κυρίως με τους παραδοσιακούς κλάδους που ο γηγενής πληθυσμός τείνει να εγκαταλείπει ενώ σπάνια αναλαμβάνουν τη λειτουργία μεγάλων σύγχρονων επιχειρήσεων πιο κερδοφόρων. Αυτό όμως το πρότυπο αρχίζει να αλλάζει με τους μετανάστες να αναλαμβάνουν μεγάλες επιχειρήσεις σε τομείς σύγχρονους και όχι παραδοσιακούς (Rezaei, 2007).

2.4 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Σύμφωνα με τους Λιανο και Ψειρίδου(2006) υπάρχουν, διάφορα δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως το φύλο, ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το μέγεθος του νοικοκυριού, αλλά και το επίπεδο των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών του δεξιοτήτων, η εμπειρία και ο χρόνος παραμονής τους στη χώρα υποδοχής που επηρεάζουν την απόφαση των μεταναστών στην εργασία(μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι, ή εργοδότες) .

Το προφίλ της «ξένης » επιχείρησης διαμορφώνεται στη βάση της μικρής οικογενειακής επιχείρησης που δημιουργείται είτε από αγορά μια μικρής επιχείρησης σε χαμηλή τιμή έπειτα από συνταξιοδότηση του ιδιοκτήτη είτε έναντι οφειλόμενων ημερομισθίων από τον εργοδότη στον εργαζόμενο μετανάστη. Βέβαια υπάρχουν και επιχειρήσεις που ξεκινούν με δικούς τους πόρους ή με τραπεζικό δανεισμό επενδύοντας στο εργατικό δυναμικό της οικογένειας τους(Λιάπη, 2006).

Σύμφωνα με τους Γκατζαλίδη και Οικονόμου(2006) η επιλογή της άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας από την πλευρά των μεταναστών κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής τους στην χώρα υποδοχής καθορίζεται κυρίως από το μικρό αρχικό κεφάλαιο , τις περιορισμένες γνώσεις της γλώσσας και την έλλειψη προσόντων όπως η μικρή ή και καθόλου εκπαιδευτική και επαγγελματική κατάρτιση. Βέβαια στην συνέχεια για να μπορέσουν να επιβιώσουν στο κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον και να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά απαιτείται περισσότερο κεφάλαιο, νέα ,ποιοτικά και καινοτόμα προϊόντα καθώς και ενίσχυση των προσόντων και των δεξιοτήτων τους.

Η μορφή που παίρνει μια επιχείρηση ενός ανθρώπου που προέρχεται από άλλη χώρα δεν είναι σταθερή αλλά μεταβάλλεται ανάλογα με τις οικονομικές ευκαιρίες που

παρουσιάζονται στις χώρες υποδοχής, τις αλλαγές στη νομοθεσία και τη μεταναστευτική πολιτική που εφαρμόζεται κάθε φορά. Πιο συγκεκριμένα σε μεγάλα αστικά κέντρα όπως στην Αθήνα οι επιχειρηματίες που προέρχονται από άλλες χώρες διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: στους αυτόνομους, που δημιουργούν μόνοι τις δικές τους επιχειρήσεις συνεργάζονται κυρίως με προμηθευτές και δίκτυα άλλων χωρών(διακρατικά, δια-διεθνικά) ,προβάλλοντας τη διαφορετικότητα τους και λειτουργώντας παράλληλα με τις υπάρχουσες οικονομικές δομές της πόλης χωρίς να αφομοιώνονται σε αυτές. Η δεύτερη κατηγορία αναφέρεται στις μορφές εθνοτικής επιχειρηματικότητας που λειτουργούν με τον αντίθετο τρόπο, δηλαδή αφομοιώνονται πλήρως τόσο στο αστικό τοπίο της πόλης όσο και στις υφιστάμενες επιχειρησιακές δομές της ευρύτερης εγχώριας αστικής οικονομίας(Μαυρομμάτης,2006).

Τέλος, οι μετανάστες συνήθως επιλέγουν να ανοίξουν μια επιχείρηση με συναφή αντικείμενο με αυτό στο οποίο απασχολούνταν στην χώρα τους είτε ως εργοδότες είτε ως εργαζόμενοι. Η νομική μορφή που επιλέγουν είναι ατομική ή και σε κάποιες περιπτώσεις ως μέλη εταιρειών(ΟΕ,ΕΠΕ,ΕΕ,ΑΕ).

2.4.1 ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΔΥΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ (ΑΘΗΝΑ –ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)

Με βάση τα αποτελέσματα μιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε κατά το έτος 2005-2006 από την Παγκόσμια Τράπεζα και το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής προέκυψε σε ένα δείγμα 605 μεταναστών ότι μόνο το 3% ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα¹. Πρόκειται κυρίως για άντρες με καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας, με εκπαιδευτική κατάρτιση και δεξιότητες στο αντικείμενο δραστηριότητας, μια και οι περισσότεροι ήταν επιχειρηματίες στη χώρα προέλευσης τους(Λιανός & Ψειρίδου, 2006).

---

¹ Οι περισσότεροι μετανάστες στην Ελλάδα εργάζονται ως εργάτες σε ποσοστό 67%, το 17% είναι αυτοαπασχολούμενοι ενώ το 13% ασχολείται με δραστηριότητες που δεν μπορούν να ταυτοποιηθούν σε μια από αυτές τις κατηγορίες (Λιανός & Ψειρίδου, 2006)

Στην Αθήνα με στοιχεία από το Μητρώο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου κατά την περίοδο του Αυγούστου του 2006 ήταν εγγεγραμμένες 4.073 επιχειρήσεις στις οποίες συμμετείχαν αλλοδαποί ως ιδιοκτήτες ή ως μέλη εταιρειών(ΟΕ,ΕΕ,ΕΠΕ και ΑΕ).

Αναφορικά με τους κλάδους δραστηριότητας το 42,6% των μεταναστών επιχειρηματιών ασχολείται με το λιανικό εμπόριο, το 40,7% με το χονδρικό εμπόριο, το 5,5% έχει επιχείρηση με κύρια δραστηριότητα στον τομέα των κατασκευών, το 1,9% διατηρούν συνεργεία αυτοκινήτων και μηχανών, ενώ το 9,6% των επιχειρήσεων των μεταναστών ασχολείται με λοιπές δραστηριότητες (Μαυρομμάτης,2006).

Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό αλλοδαπών υπηκόων που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στη Αθήνα προέρχεται από την Αλβανία με κύρια απασχόληση τους το λιανικό και χονδρικό εμπόριο αλλά και τις κατασκευές. Ακολουθούν οι Κινέζοι επιχειρηματίες που ασχολούνται στην πλειοψηφία τους με το εμπόριο. Βέβαια υπάρχουν και επιχειρηματίες από άλλες χώρες όπως η Συρία, η Αίγυπτος, , το Πακιστάν και το Μπακλαντές), ενώ επιχειρηματίες από κράτη –μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο και Κύπρος) διαφοροποιούνται ως προς τον κλάδο δραστηριότητας σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες(Μαυρομμάτης,2006).

Αναφορικά με τις μορφές της εθνοτικής επιχειρηματικότητας που έχουν αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών στην Αθήνα, προκύπτει οι μετανάστες επιχειρηματίες ακολουθούν συχνά δύο οδούς. Από την μία υπάρχουν μορφές εθνοτικής επιχειρηματικής δράσης που αναπτύσσονται από συγκεκριμένες κοινότητες μεταναστών(π.χ. Κινέζοι),οι οποίες προβάλλουν την εθνοτική τους διαφορά μειώνοντας τη φαινομενική εθνοτική ομοιογένεια του παραδοσιακού αστικού τοπίου της Αθήνας. Από την άλλη, υπάρχουν μορφές της επιχειρηματικής δραστηριότητας των μεταναστών (π.χ. Αλβανοί) που δεν προβάλλουν τη διαφορετικότητα τους αλλά αντίθετα προσπαθούν να αφομοιωθούν τόσο ως προς το αστικό τοπίο όσο και προς τις επιχειρησιακές δομές της τοπικής οικονομίας(Μαυρομμάτης,2006).

Σύμφωνα με μια συστηματική μελέτη για την εθνοτική οικονομική δραστηριότητα που έχει πραγματοποιηθεί στα πλαίσια των μαθημάτων , στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης προέκυψε ότι τα τελευταία δέκα χρόνια στην πόλη της Θεσσαλονίκης ζουν άνθρωποι από 77 διαφορετικές εθνοτικές ομάδες .

Υπάρχουν ομάδες λιγότερες των δέκα ατόμων αλλά και πολυπληθείς όπως οι Αλβανοί και οι Βορειοηπειρώτες. Δεν είναι όλοι οικονομικοί μετανάστες αλλά και εποχιακό εργατικό δυναμικό, πολιτικοί πρόσφυγες και θρησκευτικές μειονότητες (Γκατζαλίδης και Οικονόμου,2006).

Η επιχειρηματική δραστηριότητα που ασκείται από τα μέλη των παραπάνω διαφορετικών εθνοτικών κοινοτήτων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και στους τρεις τομείς της παραγωγικής διαδικασίας: πρωτογενή, δευτερογενή αλλά και τριτογενή. Συγκεκριμένα, στον αγροτικό τομέα και παρά τις σημαντικές αλλαγές στη διάρθρωση της ελληνικής γεωργίας πολλοί μετανάστες στη συμπρωτεύουσα έχουν επιλέξει για βασική ασχολία τους την καλλιέργεια καλλωπιστικών και οπωροκηπευτικών φυτών αλλά και των βιολογικών προϊόντων. Στον δευτερογενή τομέα πόλο έλξης αποτελεί ο τομέας των κατασκευών με εξειδίκευση στον κλάδο των οικοδομών στον οποίο ξεχωρίζουν οι Αλβανοί και οι Βορειοηπειρώτες καθώς και οι μετανάστες παλιννοστούντες από την τέως Σοβιετική Ένωση.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί η έντονη δραστηριοποίηση των μεταναστών είτε ως συνέταιροι είτε ως ιδιοκτήτες που διαπρέπουν στον τομέα των επισκευών και των συντηρήσεων. Στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν ικανοί τεχνητές από άλλες χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία, Τουρκία, Αρμενία, Γεωργία, Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Ουκρανία και Ρωσία) που έχουν τα δικά τους συνεργεία αυτοκινήτων, τα εργαστήρια επισκευών ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών, τα εργαστήρια επιδιορθώσεων ρούχων και υποδημάτων αλλά και αυτοί που εργάζονται ως υδραυλικοί, ελαιοχρωματιστές και κηπουροί. Πολλοί μετανάστες δημιούργησαν τις δικές τους επιχειρήσεις και στον κλάδο του εμπορίου κυρίως με τη μορφή μικρών καταστημάτων λιανικής πώλησης τροφίμων και ποτών.

Ακόμα τα περίπτερα και τα ψιλικατζίδικα αποτελούν μορφές εθνοτικού εμπορίου, ενώ σημαντικός αριθμός μεταναστών από ασιατικές και αφρικανικές χώρες ασχολούνται ως πλανόδιοι πωλητές στους πάγκους των λαϊκών αγορών όπου συναντάμε και μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο τομέας της ένδυσης με τη λειτουργία όλο και περισσότερων καταστημάτων με ιδιοκτήτες κινεζικής και κορεατικής προέλευσης. Τέλος, σημαντικός τομέας εθνοτικής οικονομικής δραστηριότητας είναι και τα κέντρα μαζικής εστίασης και ψυχαγωγίας (Γκατζαλίδης και Οικονόμου, 2006).

2.4.2 ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ

Η έλλειψη πληροφόρησης δημιουργεί πολλά προβλήματα στους μετανάστες επιχειρηματίες ή στους εν δυνάμει επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο, και οφείλεται : α) Στο μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων που αναγκάζει τους ιδιοκτήτες να αναλαμβάνουν οι ίδιοι ή τα μέλη του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος πολλαπλούς ρόλους (επίβλεψη παραγωγής ακόμη και άμεση συμμετοχή σ' αυτήν, συντήρηση εξοπλισμού, πωλήσεις, εισπράξεις, δημόσιες σχέσεις, οργάνωση αποθήκης, μεταφορά προϊόντων κα). Έτσι η έλλειψη χρόνου είναι διαρκής, η καθημερινότητα δεν αφήνει περιθώρια συγκέντρωσης και αφομοίωσης πληροφοριών και πολύ περισσότερο ακυρώνει το σχεδιασμό, τη στοχοθεσία, την αξιολόγηση και την παραγωγή στρατηγικής. β) Στις γραμματικές, τεχνικές και τεχνολογικές γνώσεις των ιδρυτών. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι πολύ μικρές επιχειρήσεις έχουν ιδρυθεί από αποφοίτους στοιχειώδους εκπαίδευσης ή άτομα που εγκατέλειψαν πριν την ολοκλήρωση τη μέση εκπαίδευση. Η αναζήτηση και επεξεργασία πληροφορίας μέσω εξειδικευμένων εντύπων ή σύγχρονων τεχνολογικών μέσων (internet) που προϋποθέτουν τεχνικές γνώσεις, χειρισμό - έστω και σε στοιχειώδες επίπεδο - ξένων γλωσσών, καθίσταται πολύ δύσκολη ή και αδύνατη και γ) Στην πολυπλοκότητα περιβάλλοντος και την ταχύτητα αλλαγών. Οι περισσότερες επιχειρήσεις των μεταναστών δεν έχουν ενσωματώσει συστήματα αντίστοιχα και ικανά να αντιμετωπίσουν την πολυπλοκότητα του περιβάλλοντος στο οποίο κινούνται.

Διάφοροι φορείς(δήμος ,νομαρχία ,περιφέρεια κ.α.) σε όλη την Ελλάδα που εμπλέκονται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής καθώς και ειδικοί επιστήμονες με σχετικές μελέτες καταθέτουν τους προβληματισμούς του και τις προτάσεις τους για τη στήριξη της διαπολιτισμικής επιχειρηματικότητας. Πραγματοποιούνται εργαστήρια επιχειρηματικότητας για αλλοδαπούς επιχειρηματίες ,μετανάστες ή φοιτητές που θέλουν να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση και αλλά και ενημερωτικές ημερίδες(π.χ. η «1^η Διαπολιτισμική Ημέρα Επιχειρηματικότητας» που πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του 2008 από το Διαπολιτισμικό κέντρο της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Δήμου Αθηναίων). Βασικός στόχος των παραπάνω δράσεων είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη συνεχή και έγκυρη ενημέρωση των μεταναστών για θέματα χρηματοδότησης και κοστολόγησης κυρίως των νεοϊδρυόμενων επιχειρήσεων. Να παρέχουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και πόρους όπως είναι τα προγράμματα επιδότησης, Leasing, Factoring, Venture Capital, Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων. Ένας ακόμα στόχος τους είναι οι νομικές υπηρεσίες ως προς τους όρους και τις προϋποθέσεις ανάληψης μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας (νομική μορφή, απασχολούμενο προσωπικό κτλ) καθώς και η παρουσίαση του τρόπου προβολής και προώθησης των προϊόντων και των υπηρεσιών τους μέσω του «Ηλεκτρονικού Επιχειρείν» (Δημοσίευση στην ιστοσελίδα του Δήμου Αθηναίων,2008).

Στο πλαίσιο ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας των μεταναστών υλοποιείται και από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας που είναι και ο επικεφαλής εταίρος, το έργο IMENSITY από το πρόγραμμα INTERREGIII. Βασική ιδέα του έργου είναι η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και αυτοαπασχόλησης των ομογενών και των μεταναστών μέσω της προώθησης και της υποστήριξης του διμερούς εμπορίου με τις χώρες προέλευσης τους. Μακροπρόθεσμος στόχος του έργου είναι η στήριξη της επιστροφή των μεταναστών στις χώρες προέλευσης τους και η συνδρομή στην επανίδρυση των επιχειρήσεων τους εκεί. Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας σε συνεργασία με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης, έχει δημιουργήσει ένα Γραφείο Υποδοχής και Ενημέρωσης ομογενών και μεταναστών για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας. Πιο συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες που

παρέχονται είναι οι εξής: Συμβουλευτικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη και ίδρυση νέων επιχειρήσεων και υποστήριξη των υφιστάμενων, πληροφορίες για τη σχετική νομοθεσία, τα επιδοτούμενα προγράμματα, ενδεχόμενες παροχές αλλά και πληροφορίες για σεμινάρια κατάρτισης των ωφελούμενων που οργανώνονται σε περιφερειακό επίπεδο (Ευρωπαϊκές Πρωτοβουλίες, Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2008).

2.4.3 ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει στο δεύτερο κεφάλαιο ο νόμος 3386/2005 ο οποίος τροποποιήθηκε με το νόμο 3536/2007, ρυθμίζει θέματα εισόδου –εξόδου από την χώρα, την άδεια διαμονής και εργασίας αλλά και κοινωνικής ένταξης των μεταναστών. Επιπλέον, στον ίδιο νόμο υπάρχουν και οι βασικές κατηγορίες για την χορήγηση των αδειών διαμονής που εστιάζονται σε εργασιακούς λόγους, σε ειδικούς (π.χ. σπουδές), σε εξαιρετικούς (π.χ. δημόσιο συμφέρον), για την οικογενειακή επανένωση, για αόριστη διάρκεια διαμονής και για τους επί μακρόν διαμένοντες. Υπάρχει και μια ξεχωριστή κατηγορία που αφορά την άδεια διαμονής για άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας και για επενδυτικούς σκοπούς² (Παπασιώτη-Πασιά, 2007).

Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις η άδεια διαμονής για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα χορηγείται από το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας με διάρκεια δύο χρόνια και δικαίωμα ανανέωσης για δύο έτη κάθε φορά και με ελάχιστο ποσό επάρκειας οικονομικών πόρων τα 60.000€ (Ενημερωτικό Σημείωμα ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. (Α.Π.:24530/15.12.2005, Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2009).

Για την έγκριση η άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας από υπήκοοι τρίτων χωρών απαιτούνται τα παρακάτω δικαιολογητικά:

1. Βιογραφικό σημείωμα
2. Συνοπτική μελέτη παρουσίασης του επενδυτικού σχεδίου (Business plan) που να περιγράφει:
  - α. Το ύψος της επένδυσης (ελάχιστο επιτρεπόμενο όριο 300χιλ. ευρώ)
  - β. Το είδος της δραστηριότητας

---

²Κεφάλαιο ΣΤ' του νόμου 3386/2005, άρθρα 24-27

- γ. Τη νομική μορφή του υπό ίδρυση φορέα
  - δ. Τη μετοχική σύνθεση
  - ε. Τον τόπος εγκατάστασης
  - στ. Τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την πραγματοποίηση της επένδυσης
  - ζ. Το προτεινόμενο χρηματοδοτικό σχήμα της επένδυσης
  - η. Τον αριθμό θέσεων που θα δημιουργηθούν και πόσες από αυτές θα καλυφθούν από την ελληνική αγορά κατά τη φάση της υλοποίησης της επένδυσης
  - θ. Τον πίνακα χρηματοδοτικών ροών σε ορίζοντα τριετίας(προβλεπόμενο cash flow)
  - ι. Την ημερομηνία έναρξης – ημερομηνία ολοκλήρωσης της επένδυσης
3. Βεβαίωση αναγνωρισμένης τράπεζας Α τάξεως ή επίσημου χρηματοδοτικού οργανισμού ή άλλου αναγνωρισμένου οργανισμού φύλαξης χρεογράφων με την οποία να πιστοποιείται η ύπαρξη τραπεζικών λογαριασμών ή λοιπών κινητών αξιών (ιδίως ομόλογα, μετοχές) για την κάλυψη των ιδίων κεφαλαίων της επένδυσης (Νομοθεσία για τη Μετανάστευση, Υπουργείο Εσωτερικών)

Παρά τη θετική κατεύθυνση του νόμου, ωστόσο το υφιστάμενο πλαίσιο περιέχει δυσλειτουργικές και ανελαστικές προϋποθέσεις για τη δημιουργία μιας επιχείρησης από έναν αλλοδαπό, γεγονός που επισημαίνεται από την αρχή του Συνηγόρου του Πολίτη μετά από σχετικές καταγγελίες μεταναστών. Συγκεκριμένα το ύψος του επενδύόμενου ποσού (60.000€) που απαιτείται θεωρείται ιδιαίτερα υψηλό μιας και το μεγαλύτερο ποσοστό των εν δυνάμει επιχειρηματιών- μεταναστών ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν μια μικρή οικογενειακή επιχείρηση στον κλάδο του εμπορίου , των κατασκευών και της μαζικής εστίασης χωρίς απασχολούμενο προσωπικό και με μικρό διαθέσιμο επενδύόμενο κεφάλαιο(Δελτίο τύπου, Συνήγορος του Πολίτη, 2009).

Επιπλέον, υπάρχουν καταγγελίες ότι η Αρμόδια Επιτροπή κάποιων περιφερειών απορρίπτει τα αιτήματα για επιχειρηματική δραστηριότητα όχι με βάση τη σκοπιμότητα τους αλλά στηριζόμενη σε άλλα κριτήρια όπως για παράδειγμα ο κορεσμός ενός επαγγέλματος .Άλλες περιοριστικές δεσμεύσεις αφορούν την απαγόρευση άσκησης περισσότερων από μια δραστηριοτήτων όταν οι μεταγενέστερες

δεν αποτελούν συνέχεια της αρχικής , την απαγόρευση δημιουργίας επιχείρησης σε άλλο νομό από αυτόν που βρίσκεται η έδρα της αρχικής δραστηριότητας καθώς και η παράλληλη δυνατότητα για παροχή υπηρεσιών ή εργασίας .Οι αρνητικές επιπτώσεις των παραπάνω περιορισμών έχουν αντίκτυπο τόσο στην τοπική όσο και στην εθνική οικονομία, δημιουργώντας εμπόδια στην ολοκλήρωση της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών(Δελτίο τύπου, Συνήγορος του Πολίτη, 2009) .

2.5 Η ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει η πλειοψηφία του μεταναστευτικού πληθυσμού επιλέγει τα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα για να ζήσει ακόμα και να δημιουργήσει μια οικονομική δραστηριότητα. Οι μετανάστες λόγω οικονομικών δυσκολιών επιλέγουν τις φθηνότερες περιοχές της πόλης και εγκαθίστανται εκεί όπου αναπτύσσονται κοινωνικά δίκτυα κατάλληλα για την αναβίωση και τη διατήρηση των πολιτισμικών και πολιτιστικών των στοιχείων. (Αρβανιτίδης και Σκούρας, 2008)

Παρόμοια πρότυπα παρατηρούνται και στην χωροθέτηση των επιχειρήσεων των μεταναστών. Υπάρχουν εκείνοι που δημιουργούν τις επιχειρήσεις τους σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές , εκεί που βρίσκονται συγκεντρωμένοι οι μειονοτικοί πληθυσμοί συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση αυτών των περιοχών αλλά και στην προβολή της κουλτούρας των διαφορετικών πληθυσμών. Υπάρχουν όμως και μετανάστες που επιλέγουν τις κεντρικές περιοχές για να χωροθετήσουν τις επιχειρήσεις τους (Μαυρομμάτης,2006).

Μια ελαφρώς διαφορετική τάση χαρακτηρίζει τη χωροθέτηση των αλλοδαπών επιχειρηματιών στο χώρο του εμπειρικού. Η γενικότερη τάση που επικρατεί είναι η συγκέντρωση των ξένων επιχειρηματιών στις προαστιακές περιοχές ,αν και υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις επιχειρηματιών που χωροθετούνται στα κέντρα των μεγάλων πόλεων αλλά και στα κέντρα των υποβαθμισμένων περιοχών (inner city).

Συγκεκριμένα, στην Αμερική υπάρχουν εθνοτικές κοινότητες όπως η «πόλη της Κίνας» (Chinatown) η «μικρή Ιταλία» (Little Italy) η «πόλη της Κορέας» (Koreantown) η «μικρή Αβάνα»(Little Havana) που καταλαμβάνουν ένα σημαντικό τμήμα του αμερικάνικου αστικού τοπίου και δεν αποτελούν μόνο τις βασικές περιοχές της κύριας κατοικίας τους αλλά και την πρωταρχική θέση για την εγκατάσταση των

επιχειρήσεων τους. Παλαιότερα οι εθνοτικές επιχειρήσεις ήταν συγκεντρωμένες ως επί το πλείστον στο κέντρο της «παλιάς πόλης» (inner city) (Zhou, 1998). Ωστόσο τις δύο τελευταίες δεκαετίες τα χωρικά πρότυπα της επιχειρηματικής συγκέντρωσης στις των μεταναστών της Βόρειας Αμερικής αλλάζουν και γίνονται περισσότερο πολύπλοκα, χαρακτηριζόμενα από χωρική διασπορά γεγονός που οι αναλυτές εκτιμούν ότι οφείλεται στον κοινωνικό διαχωρισμό ή ακόμα και στην τμηματοποίηση της αγοράς (Zhou, 1998). Με βάση μια μελέτη με στοιχεία για τις κινεζικές επιχειρήσεις στο Τορόντο προέκυψε ότι οι περισσότερες από αυτές χωροθετούνται στις προαστιακές περιοχές των πόλεων (Fong, Chen και Luk, 2007).

Από την άλλη τα εμπειρικά ευρήματα του Resaei (2007) για τη Δανία, δείχνουν ότι οι επιχειρήσεις των μεταναστών συγκεντρώνονται γύρω από τις μεγάλες πόλεις. Διαφορές παρατηρούνται ανάλογα με την υπηκοότητα, όπου οι μετανάστες από το Ιράν ακολουθούν το γενικό ρεύμα εγκατάστασης στα αστικά κέντρα. Οι Πακιστανοί περιορίζονται στην ευρύτερη περιοχή της Κοπεγχάγης, ενώ επιχειρήσεις μεταναστών από την Τουρκία και από την Πρώην Γιουγκοσλαβία βρίσκονται εγκατεστημένες στο Νησί της Ζηλανδίας. Ακόμα ο Resaei εντοπίζει και διαφορές στην εγκατάσταση των επιχειρήσεων με βάση τον κλάδο δραστηριότητας. Για παράδειγμα ο κλάδος της εστίασης (εστιατόρια, καφετέριες κλπ) βρίσκεται σε υψηλά ποσοστά (25%) συγκεντρωμένος στη επαρχία (province) ενώ στα προάστια (suburbs) ο συγκεκριμένος κλάδος έχει ποσοστό 17% (βλέπε πίνακα 4)

Πίνακας 4: Χωροθέτηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στη Δανία

	Central Copenhagen		Suburb		Province	
Restaurants	220	5.9%	92	5.4%	484	7.7%
Cafeteria, barbeques etc.	432	11.6%	199	11.7%	1126	18.0%
Food & Nutrition	419	11.3%	121	7.1%	249	4.0%
Supermarkets, Kiosks etc.	428	11.5%	143	8.4%	274	4.4%
Special Retail Shops	300	8.1%	84	5.0%	416	6.6%
Trade & Agencies etc.	227	6.1%	130	7.7%	474	7.6%
Cleaning	88	2.4%	45	2.7%	107	1.7%
Transportation	174	4.7%	143	8.4%	97	1.5%
Service	618	16.6%	270	15.9%	861	13.8%
Manufacturing	69	1.9%	31	1.8%	232	3.7%
Others/NA	737	19.9%	438	25.8%	1,940	31.0%
Total	3,712	100.0%	1,696	100.0%	6,260	100.0%

Source: Statistics Denmark, own calculation.

Πηγή: Resaei, 2007:100

2.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, η ίδρυση επιχείρησης από μετανάστη αποτελεί ίσως ένα μέσο για την επιβίωση και την προσαρμογή του στο νέο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον αλλά και μια στρατηγική για το μέλλον των παιδιών του. Η ιδιαιτερότητα αυτών των επιχειρήσεων, είναι το μικρό τους μέγεθος, δηλαδή είναι στην πλειοψηφία τους ατομικές, οικογενειακές με προσωπικό που δεν υπερβαίνει τα πέντε άτομα και χαμηλό ετήσιο κύκλο εργασιών. Συνήθως δραστηριοποιούνται σε παραδοσιακούς κλάδους όπως ο κλάδος της εστίασης, του εμπορίου, των κατασκευών και των υπηρεσιών. Η χωροθέτηση των εθνοτικών επιχειρήσεων επηρεάζεται κυρίως από οικονομικούς παράγοντες, διαφέρει από χώρα σε χώρα και ενσωματώνεται στο πλαίσιο των γενικότερων αλλαγών του χωρικού προτύπου.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η έλλειψη οικονομικών πόρων, η μη επαρκής γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής και η έλλειψη επιχειρηματικής εμπειρίας που σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα και την ταχύτητα των αλλαγών δημιουργούν εμπόδια αποδυναμώνοντας το επιχειρηματικό περιβάλλον, καθιστώντας τις επιχειρήσεις αυτές λιγότερο ανταγωνιστικές.

Τέλος η αποτυχία ή επιτυχία του «ξένου» επιχειρηματία εξαρτάται κάθε φορά από τις οικονομικές αλλαγές αλλά και την πολιτική που εφαρμόζεται από την χώρα υποδοχής και η οποία στη χώρα μας φαίνεται να χαρακτηρίζεται από μη ευέλικτο θεσμικό πλαίσιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο τρίτο κεφάλαιο της μελέτης συνεχίζεται η προσπάθεια αποτίμησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας των μεταναστών μέσα από μια έρευνα πεδίου που αφορά την περίπτωση του Νομού Μαγνησίας. Η εργασία αναπτύσσεται σε 2 επίπεδα: στο πρώτο αναλύεται η επιχειρηματικότητα των μεταναστών στην Περιφέρεια Θεσσαλίας ως προς την υπηκοότητα των μεταναστών, την περιοχή χωροθέτησης, τον κλάδο δραστηριότητας και τη νομική μορφή των επιχειρήσεων.

Στο δεύτερο επίπεδο η εργασία επιχειρεί να διερευνήσει σε μεγαλύτερο βάθος τα χαρακτηριστικά της αλλοδαπής επιχειρηματικότητας αναλύοντας στοιχεία που είναι διαθέσιμα μόνο για το νομό Μαγνησίας. Εδώ εξετάζονται, το έτος έναρξης της δραστηριότητας, το φύλο, η ηλικία, η χώρα προέλευσης, ο κλάδος δραστηριότητας, ο τομέας παραγωγής και η νομική μορφή. Στη συνέχεια μέσω της επεξεργασίας των διαθέσιμων στοιχείων του Επιμελητηρίου Μαγνησίας αναδύονται τα πρότυπα χωρικής συμπεριφοράς των αλλοδαπών επιχειρηματικών στην πόλη του Βόλου. Τέλος, με τις 12 προσωπικές συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με ξένους επιχειρηματίες δίνονται λεπτομερή στοιχεία ως προς προφίλ των επιχειρήσεων και αναλύονται τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις αυτές.

Οι πηγές άντλησης των δεδομένων είναι τα τέσσερα Θεσσαλικά Επιμελητήρια και κυρίως το Επιμελητήριο Μαγνησίας, όπου αποτελούν του βασικούς φορείς όπου οι επιχειρηματίες απευθύνονται υποχρεωτικά για την περαίωση των υποθέσεων που αφορούν στην επιχειρηματική τους κατάσταση, αλλά και η κατάθεση της προσωπικής εμπειρίας των ίδιων των μεταναστών.

Βέβαια υπήρξαν και αντικειμενικές δυσκολίες τόσο στη ποιοτική και ποσοτική διαθεσιμότητα των στοιχείων, καθώς και στον δισταγμό των μεταναστών να συζητήσουν θέματα (οικονομικού περιεχομένου κυρίως) που αφορούν την επιχειρηματική τους δράσης. Όμως η απασχόληση της ερευνήτριας υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για την άντληση των στοιχείων τα οποία δεν είναι διαθέσιμα στο ευρύ κοινό.

3.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας με βάση τα στοιχεία της απογραφής του 2001¹ διαμένουν και στις τέσσερις πρωτεύουσες των νομών (Λάρισα, Βόλο, Καρδίτσα και Τρίκαλα) 33.782 αλλοδαποί από τους οποίους το 1,5 %² έχει δημιουργήσει με όλες τις νόμιμες διαδικασίες και μέσα τη δική του επιχειρηματική δραστηριότητα.

Η ολοκλήρωση της διαδικασίας γίνεται με την εγγραφή των επιχειρήσεων αφού πρώτα οι ενδιαφερόμενοι έχουν πάρει έγκριση και από άλλους σχετικούς φορείς όπως το αρμόδιο τμήμα του Δήμου (Τμήμα Αλλοδαπών), ο ΟΑΕΕ και η Οικονομική Εφορία που είναι υπεύθυνοι για τη διαδικασία έκδοσης άδειας λειτουργίας επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η διαδικασία που ακολουθείται από τους μετανάστες που πρόκειται να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά είναι η εξής: Αρχικά, γίνεται προεγγραφή στο Μητρώο του Επιμελητηρίου της περιοχής προσκομίζοντας ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας θεωρημένο αντίγραφο της άδειας παραμονής καθώς και το διαβατήριό του που πρέπει να είναι σε ισχύ ή το δελτίο της αστυνομικής του ταυτότητας. Στην συνέχεια εγγράφεται στον ασφαλιστικό φορέα (ΟΑΕΕ) και κάνει έναρξη επιτηδεύματος στην αρμόδια ΔΟΥ. Στο τέλος ολοκληρώνεται με την προσκόμιση όλων των δικαιολογητικών η εγγραφή του στο μητρώο του Επιμελητηρίου. Ειδικότερα, για την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος (π.χ. καφενείο, εστιατόριο, ζαχαροπλαστείο, αναψυκτήριο περίπτερο, παντοπωλείο, οπωρολαχανοπωλείο, κρεοπωλείο, κατάστημα ξηρών καρπών και ζαχαρωδών προϊόντων, κατάστημα εμφιαλωμένων ποτών, υπεραγορά τροφίμων ή Σούπερ Μάρκετ, Αρτοποιείο κ.α.) απαιτούνται έκτος από τα κοινά δικαιολογητικά (π.χ. αίτηση με τα πλήρη στοιχεία, μισθωτήριο του ακινήτου, οικοδομική άδεια, βιβλιάριο υγείας της διεύθυνσης υγιεινής, βεβαίωση της οικονομικής εφορίας, φωτογραφίες κ.α) και κάποια ειδικά δικαιολογητικά όπως η άδεια παραμονής, το διαβατήριό σε ισχύ και μια βεβαίωση για άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας για αλλοδαπούς που προέρχονται εκτός των χωρών της ΕΕ.

¹Τα στοιχεία που αφορούν την απογραφή του 2001 βρίσκονται διαθέσιμα στην ιστοσελίδα της ΕΣΥΕ: www.statistics.gr

² Το ποσοστό αυτό προκύπτει με βάση το σύνολο των επιχειρήσεων των μεταναστών(497) που λειτουργούν στην περιφέρεια Θεσσαλίας

Σε επίπεδο περιφέρειας, στα μητρώα των τεσσάρων Θεσσαλικών Επιμελητήριων είναι εγγεγραμμένοι 497 επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα. Από αυτούς οι 209(βλπ. πίνακα 1) προέρχονται από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης(π.χ. Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία ,Αυστρία, Κύπρος), 192 από ευρωπαϊκές χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αλβανία, Γιουγκοσλαβία, Σκόπια, Ελβετία) , ενώ με μικρότερα ποσοστά 16% και 9% αντίστοιχα προέρχονται από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (Ρωσία, Ουκρανία,)και την Ασία (βλπ. παράρτημα 5.4)

Πίνακας 1: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων ανά χώρα προέλευσης

ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Ευρωπαϊκές Χώρες(ΕΕ)	16	23	117	53	209
Ευρωπαϊκές Χώρες εκτός(ΕΕ)	16	30	118	28	192
Ανατολική Ευρώπη	7	13	12	9	41
Ασία	4	3	19	14	40
Δυτικές Αναπτυγμένες εκτός ΕΕ	0	4	2	5	11
Άλλες Δυτικές Χώρες εκτός ΕΕ	0	0	3	1	4
ΣΥΝΟΛΟ	43	73	271	110	497

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Η εικόνα της επιχειρηματικότητας των μεταναστών σχετικά με το είδος της δραστηριότητας φαίνεται ότι παρουσιάζει μικρό βαθμό διαφοροποίησης στους τέσσερις νομούς (βλπ. πίνακα 2). Ο τριτογενής τομέας μονοπωλεί το ενδιαφέρον των μεταναστών επιχειρηματιών και συγκεκριμένα οι δραστηριότητες στον επαγγελματικό τομέα (παροχή υπηρεσιών και εστίαση) με ποσοστό 51% και τον χώρο του εμπορίου (λιανικού και χονδρικού) με ποσοστό 33%. Από την άλλη ,ο δευτερογενής τομέας (μεταποίηση) εμφανίζεται στους μετανάστες με ποσοστό 16%.Πιο συγκεκριμένα το ενδιαφέρον των επιχειρηματιών στον τομέα της μεταποίησης στρέφεται στην κατασκευή μεταλλικών προϊόντων (8%). Στον Τουρισμό και ιδιαίτερα στον ξενοδοχειακό τομέα έχουμε δύο Ξενοδοχειακές μονάδες εκ των οποίων η μία είναι εγκατεστημένη στην Μαγνησία και η άλλη στα Τρίκαλα(βλπ. παράρτημα 5.5). Ενώ δεν

υπάρχουν βιομηχανικές μονάδες που να ανήκουν σε αλλοδαπούς επιχειρηματίες σε κανέναν από του τέσσερις νομούς.

Πίνακας 2: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	22(51%)	29(40%)	118(43%)	33(30%)	202
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ	14(33%)	34(47%)	116(43%)	58(53%)	222
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ	7(16%)	9(12%)	37(14%)	16(15%)	69
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ	0	0	0	0	0
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ	0	1(1%)	0	3(2%)	4
ΛΟΙΠΑ	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	43(9%)	73(15%)	271(54%)	110(22%)	497

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 1: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα

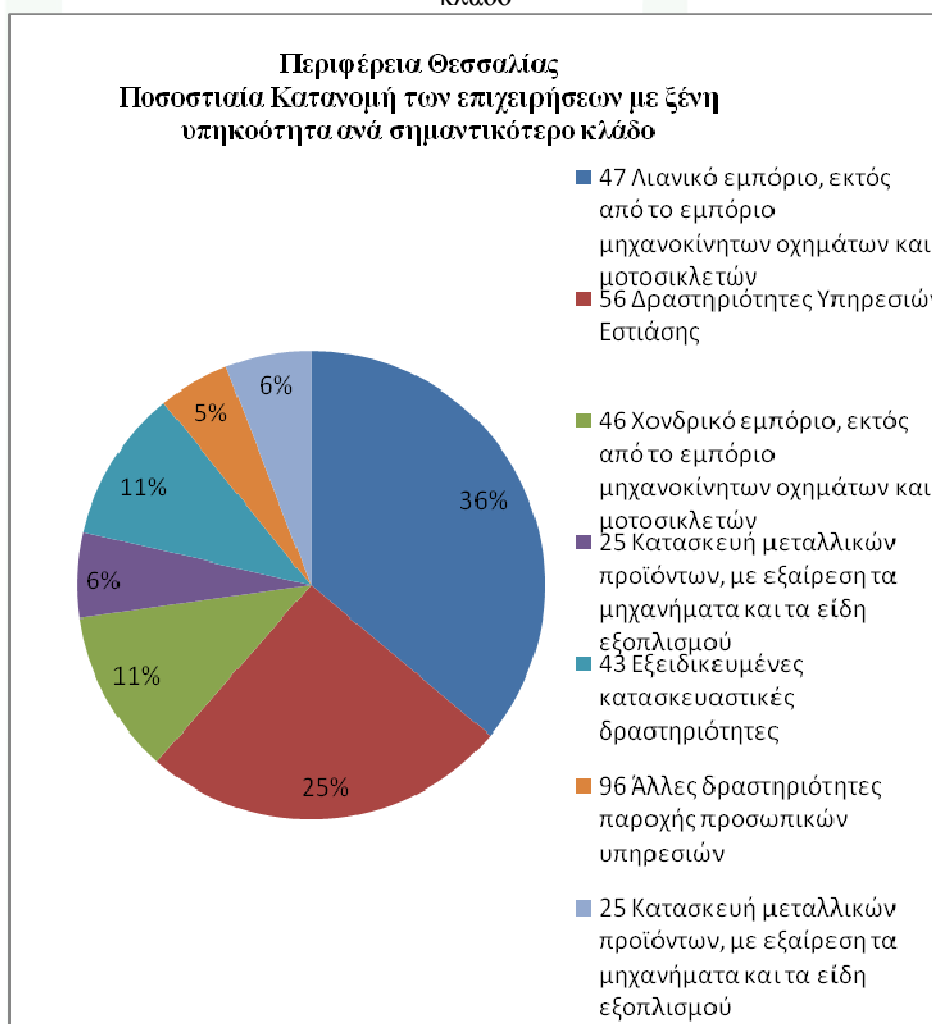

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πιο αναλυτικά ως προς τον κλάδο δραστηριότητας (βλπ. παράρτημα 5.6), στο σύνολο της Περιφέρειας το 36% των μεταναστών έχουν δημιουργήσει επιχειρήσεις στον κλάδο του λιανικού εμπορίου (ΣΤΑΚΟΔ 47). Ένας ακόμα κλάδος με μεγάλο ενδιαφέρον από την πλευρά των αλλοδαπών είναι οι υπηρεσίες εστίασης (ΣΤΑΚΟΔ 56) που συγκεντρώνουν το ποσοστό του 25%. Βέβαια δραστηριότητες όπως το χονδρικό εμπόριο, οι κατασκευές αλλά η κατασκευή μεταλλικών προϊόντων και άλλες παροχής υπηρεσιών έρχονται να συμπληρώσουν τον πίνακα με τους πιο σημαντικούς κλάδους

με τους οποίους ασχολούνται οι επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας.(βλπ. γράφημα 2)

Γράφημα 2:Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά σημαντικότερο κλάδο

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Συμπερασματικά, όπως διαπιστώνουμε από τα στοιχεία των τεσσάρων θεσσαλικών επιμελητηρίων(βλπ. πίνακα 3) ο τομέας παραγωγής με το μεγαλύτερο ποσοστό (86%)είναι ο τριτογενής(εμπόριο –υπηρεσίες –τουρισμός).Αν και οι τέσσερις νομοί της Θεσσαλίας έχουν έντονο το στοιχείο του αγροτικού τομέα δεν υπάρχουν επιχειρήσεις που να ανήκουν στον πρωτογενή (έκτος από μια στα Τρίκαλα που δραστηριοποιείται στις εξορυκτικές και λατομικές εργασίες).Όπως φαίνεται και στον

πίνακα 3 έκτος από το τριτογενή υπάρχουν και 68 επιχειρήσεις που ανήκουν στους παραδοσιακούς κλάδους του δευτερογενή τομέα(βλπ. παράρτημα 5.7).

Πίνακας 3: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής

ΤΟΜΕΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	0	1	0	0	1
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	7	8	37	16	68
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ	36	64	234	94	428
ΣΥΝΟΛΟ	43	73	271	110	497

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γράφημα 3: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

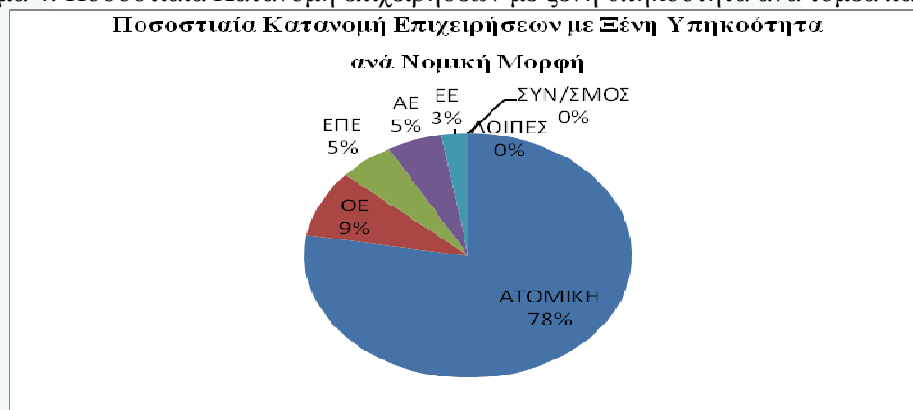
Επιπλέον, με βάση τη νομική μορφή, οι περισσότεροι μετανάστες επιχειρηματίες επιλέγουν να ιδρύσουν μια ατομική επιχείρηση παρά μια επιχείρηση κεφαλαιουχικής βάσης (Α.Ε., ΕΠΕ). Έτσι σε ποσοστό 78% επί του συνόλου οι επιχειρήσεις είναι Ατομικές, ενώ υπάρχουν και Ομόρρυθμες, Ετερόρρυθμες και Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης στους τρεις από τους τέσσερις νομούς (Λάρισα, Καρδίτσα και Μαγνησία), που συγκεντρώνουν συνολικά ποσοστό 17%. Στο σημείο αυτό παρατηρούμε στον πίνακα 4 ότι στο Νομό Τρικάλων και οι 73 επιχειρήσεις των μεταναστών είναι ατομικές, ενώ μόνο στο Νομό Λάρισας υπάρχουν 27 επιχειρήσεις κεφαλαιουχικής βάσης (Ανώνυμες Εταιρείες) με ποσοστό 5% (βλπ. παράρτημα 5.8).

Πίνακας 4: Συνολικός αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά νομική μορφή

ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΑΤΟΜΙΚΗ	40(93%)	73(100%)	186(69%)	87(79%)	386
ΟΕ	1(2%)	0	31(11%)	12(11%)	44
ΕΠΕ	2(5%)	0	19(7%)	6(6%)	27
ΑΕ	0	0	27(10%)	0	27
ΕΕ	0	0	8(3%)	5(4%)	13
ΣΥΝ/ΣΜΟΣ	0	0	0	0	0
ΛΟΙΠΕΣ	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	43	73	271	110	497

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γράφημα 4: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Οι μετανάστες επιχειρηματίες στην περιφέρεια Θεσσαλίας επιλέγουν να χωροθετήσουν την οικονομική τους δραστηριότητα στις πόλεις (Λάρισα, Βόλος, Τρίκαλα, Καρδίτσα) και των τεσσάρων νομών με ποσοστό 63%. Αντίθετα στην περιφέρεια συγκεντρώνεται το 37% των επιχειρήσεων (βλ. πίνακα 5). Πιο συγκεκριμένα, έκτος από τα 4 αστικά κέντρα μεγάλοι δήμοι όπως ο Τύρναβος, η Ελασσόνα και τα Φάρσαλα για τη Λάρισα, οι Σοφάδες, ο Παλαμάς και το Μουζάκι για την Καρδίτσα, η Καλαμπάκα, η Φαρκαδόνα, η Πύλη και η Οιχαλία για τα Τρίκαλα, το Βελεστίνο, ο Αλμυρός, τα νησιά των Βορείων Σποράδων και κάποια χωριά του Πηλίου συγκεντρώνουν ένα σημαντικό ποσοστό ξένων επιχειρηματιών (βλ. παράρτημα 5.9).

Πίνακας 5: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα

ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΗ	23(53%)	41(56%)	190(70%)	59(53%)	313(63%)
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	20(47%)	32(44%)	81(30%)	51(47%)	184(37%)
ΣΥΝΟΛΟ	43	73	271	110	497

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γράφημα 5: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.3 Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

Ξεκινώντας την ανάλυση για την εικόνα της επιχειρηματικής δράσης των μεταναστών στο νομό Μαγνησίας από τα διαθέσιμα στοιχεία του Επιμελητηρίου Μαγνησίας προκύπτει ότι συζητάμε για ένα πρόσφατο φαινόμενο. Το μεγαλύτερο ποσοστό (68%) των επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα έχει κάνει έναρξη δραστηριοτήτων τη χρονική περίοδο 2006-2009 (βλπ. πίνακα 6) και πιο συγκεκριμένα από τις 75 επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν την τριετία 2006-2009 οι 28 άρχισαν να λειτουργούν στις αρχές του έτους 2009. Αρα, υποθέτουμε ότι μετανάστες δεν ξεκινάνε τη επιχειρηματική τους δραστηριότητα από τα πρώτα χρόνια παραμονή τους στη χώρα υποδοχής, αλλά συνήθως περνάει ένα χρονικό διάστημα προσαρμογής και πιθανά συγκέντρωσης οικονομικών πόρων ικανών για την δημιουργία μιας βιώσιμης επιχείρησης.

Πίνακας 6 : Επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα ανά έτος δραστηριότητας

Έτος Έναρξης της Δραστηριότητας	Αριθμός Επιχειρήσεων	%
1990-1995	2	2%
1996-2000	4	4%
2001-2005	29	26%
2006-2009	75	68%
Σύνολο	110	100%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γράφημα 6: Χρονική κατανομή των επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Στη συνέχεια ,θα περιμέναμε για καθαρά παραδοσιακούς λόγους τους άντρες να υπερισχύουν έναντι των γυναικών. Είναι όμως ενδιαφέρον να δούμε τον πίνακα 7 ότι η γυναικεία επιχειρηματικότητα έχει έντονη παρουσία με 58 επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται κυρίως σε κλάδους όπως τα κομμωτήρια, τα κέντρα αισθητικής, το λιανικό εμπόριο ενδυμάτων αλλά και κάποια κέντρα μαζικής εστίασης (καφετέριες, εστιατόρια).Λιγότεροι είναι οι άνδρες επιχειρηματίες (52) που διαφοροποιούνται επιχειρηματικά σε εξειδικευμένες κατασκευαστικές εργασίες (υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι) αλλά και στην κατασκευή μεταλλικών προϊόντων.

Τόσο οι άντρες όσο και οι γυναίκες έχουν ικανότητες για την επιχειρηματική απασχόληση. Για τους μετανάστες, όπως διαπιστώνουμε από τα στοιχεία για τη Μαγνησία, ο σύνηθες τρόπος καταμερισμού της εργασίας έχει αλλάξει μια και το νέο περιβάλλον μεταβάλλει τους παραδοσιακούς τρόπους σκέψης και πράξης.(Λιανός και Ψειρίδου,2006:7-8).

Πίνακας 7: Επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα ανά φύλο

Φύλο	Άτομα	%
Άντρες	52	47%
Γυναίκες	58	53%
Σύνολο	110	100%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την επιλογή για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας εκτός από το φύλο είναι και η ηλικία.(Λιανός και Ψειρίδου,2006:8).Η ηλικία σχετίζεται με την εργασιακή εμπειρία και αυτή με τη σειρά της με την ανάληψη επιχειρηματική δράσης η οποία ωστόσο απαιτεί φιλοδοξία και ενέργεια-χαρακτηριστικά που υπάρχουν συχνότερα στις νεότερες ηλικίες. Ακόμα υπάρχει ένα φυσικό όριο ηλικίας όπου τόσο οι διανοητικές όσο και οι «τεχνικές» ικανότητες των ανθρώπων αρχίζουν να φθίνουν. Στον πίνακα 8 παρατηρούμε τις ηλικίες των ξένων επιχειρηματιών σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του μητρώου του Επιμελητηρίου Μαγνησίας. Αναλυτικότερα οι ηλικίες των μεταναστών στις οποίες παρατηρείται έντονα η τάση για την έναρξη μιας επιχειρηματικής δραστηριότητα είναι η δεκαετία

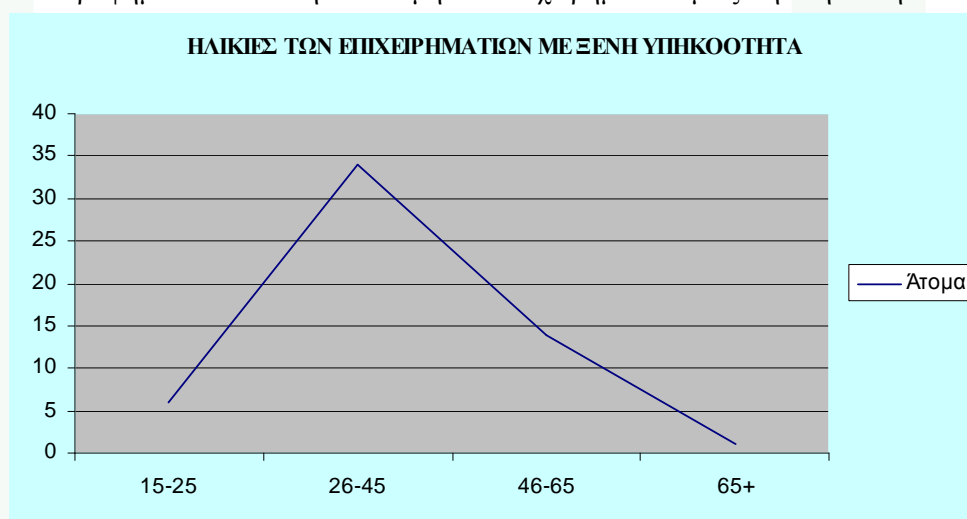
μεταξύ των 26 ετών και 45 ετών (από το 55 άτομα τα 34 ανήκουν σε αυτή την ηλικιακή κατηγορία). Η πλειοψηφία των ατόμων μικρότερης ηλικίας εξαιτίας της έλλειψης επαγγελματικής εμπειρίας, των τυπικών προσόντων (εκπαίδευση) αλλά και της έλλειψης χρηματικών πόρων επιλέγουν να εργαστούν ως μισθωτοί. Παρόμοια και ακόμα πιο δύσκολη είναι η εργασιακή κατάσταση των μεταναστών που ξεπερνούν το 65^ο έτος της ηλικίας τους που αναγκάζονται είτε να εργαστούν ως μισθωτοί με μερική απασχόληση είτε να μην εργαστούν καθόλου.

Πίνακας 8: Επιχειρηματίες με ξένη υπηκοότητα ανά ηλικία

Ηλικία(έτη)	Άτομα	%
15-25	6	11%
26-45	34	62%
46-65	14	25%
65+	1	2%
Σύνολο	55	100%

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γράφημα 7 :Ηλικιακή κατανομή των επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Στο Νομό Μαγνησίας με βάση τα στοιχεία του Μητρώου του Επιμελητηρίου μέχρι και τις 24 Νοεμβρίου 2009, όπου ολοκληρώθηκε η έρευνα μας υπάρχουν 110

εγγεγραμμένοι αλλοδαποί επιχειρηματίες. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα προέρχεται από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλπ. πίνακα 9), ακολουθούν 28 επιχειρηματίες που έχουν ως χώρες προέλευσης τους την Αλβανία, την Ελβετία και το FYROM. Υπάρχουν 9 μετανάστες από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και 5 από δυτικές αναπτυγμένες χώρες εκτός ΕΕ.

Πίνακας 9: Αριθμός Επιχειρήσεων Ανά Υπηκοότητα

ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΛΒΑΝΙΑ	26(24%)
ΣΥΡΙΑ	14(13%)
ΑΓΓΛΙΑ	12(11%)
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	10(9%)
ΗΠΑ	5(5%)
ΙΤΑΛΙΑ	5(5%)
ΠΟΛΩΝΙΑ	5(5%)
ΡΩΣΙΑ	5(5%)
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4(4%)
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	3(3%)
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	3(3%)
ΔΑΝΙΑ	2(2%)
ΚΥΠΡΟΣ	2(2%)
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2(2%)
ΤΣΕΧΙΑ	2(2%)
ΓΑΛΛΙΑ	2(2%)
ΑΥΣΤΡΙΑ	2(2%)
ΕΛΒΕΤΙΑ	1(1%)
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	1(1%)
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	1(1%)
ΣΟΥΗΔΙΑ	1(1%)
FYROM	1(1%)
ΧΙΛΗ	1(1%)
ΣΥΝΟΛΟ	110

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 8: Αριθμός επιχειρήσεων ανά υπηκοότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε ότι όπως παρατηρούμε στον πίνακα 9 δεν υπάρχουν επιχειρηματίες μετανάστες με κινεζική υπηκοότητα, ενώ γνωρίζουμε ότι στην τοπική αγορά δραστηριοποιούνται κινέζοι επιχειρηματίες, διατηρώντας τουλάχιστον 5 καταστήματα λιανικού εμπορίου ενδυμάτων, παπουτσιών και αξεσουάρ στο κέντρο της πόλης. Όπως προέκυψε από προσωπική έρευνα οι επιχειρήσεις αυτές δεν είναι παράνομες (όπως πιθανό μπορεί να υποθέσει κάποιος) αλλά λειτουργούν ως υποκαταστήματα άλλων εταιρειών ακόμα και ελληνικών.

Στο Επιμελητήριο λειτουργούν πέντε (5) τμήματα (Εμπορικό, Επαγγελματικό Βιοτεχνικό, Βιομηχανικό, και Τουριστικό) στα οποία εγγράφονται οι επιχειρήσεις με την αντίστοιχη δραστηριότητα. Στον πίνακα 10 παρουσιάζονται οι βασικές δραστηριότητες των μεταναστών επιχειρηματιών που είναι εγγεγραμμένοι στα τμήματα του Επιμελητηρίου. Σύμφωνα με την επεξεργασία των στοιχείων προκύπτει ότι το 53% των ξένων επιχειρήσεων είναι εγγεγραμμένοι στο Επαγγελματικό τμήμα δηλαδή, επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται κυρίως στον κλάδο των κατασκευών, της εστίασης, της εκπαίδευσης, στις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες, στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, στις επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, στις δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών.

Το 30% των μεταναστών έχουν πάρει βεβαίωση εγγραφής από το Εμπορικό τμήμα στο οποίο ανήκουν αυτές που λειτουργούν με βασική δραστηριότητα το λιανικό και χονδρικό εμπόριο. Οι μεταποιητικές δραστηριότητες όλων των προϊόντων (τροφίμων, ποτών, ενδυμάτων, ξύλου, μετάλλων, μη μεταλλικών ορυκτών, χημικών ουσιών, μηχανημάτων, κ.α.) ανήκουν στο Βιοτεχνικό τμήμα που η παρουσία των ξένων επιχειρηματιών είναι μικρή, με ποσοστό 14%. Ακόμα μικρότερο είναι το ποσοστό (3%) των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο Τουριστικό τομέα και ειδικότερα λειτουργούν τρεις (3) επιχειρήσεις (ενοικιαζόμενα δωμάτια, τουριστικό γραφείο, εκμάθηση θαλάσσιων σπορ), ενώ δεν υπάρχει καμία επιχείρηση που να είναι εγγεγραμμένοι στο Βιομηχανικό τμήμα. Συνήθως σε αυτό το τμήμα ανήκουν επιχειρήσεις που απασχολούν προσωπικό από 10 άτομα έως και 250 και έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών από 2 εκατομμύρια ευρώ και πάνω.

Πίνακας 10: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα
ανά Δραστηριότητα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	33
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ	58
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ	16
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ	0
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ	3
ΛΟΙΠΑ	0
ΣΥΝΟΛΟ	110

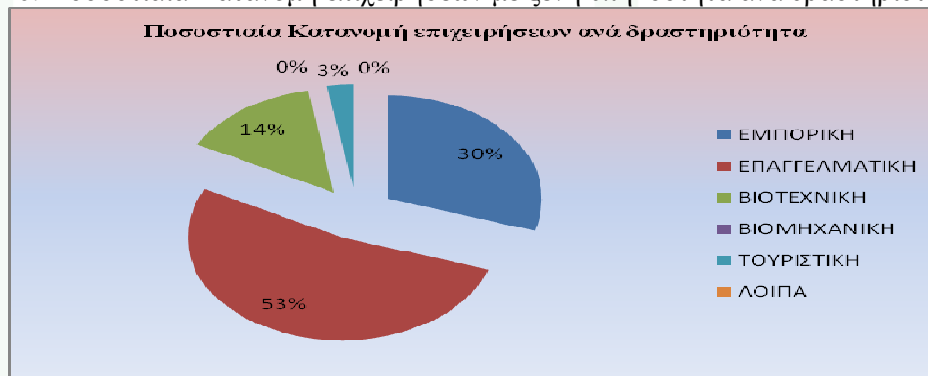
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 9: Αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 10: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά δραστηριότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στη συνέχεια γίνεται μια προσέγγιση της εικόνας των επιχειρήσεων των αλλοδαπών με βάση τους κλάδους δραστηριότητας. Η επιλογή των κλάδων έγινε με βάση τη Στατιστική Ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων του 2008 (ΣΤΑΚΟΔ 2008)³ σε ΚΑΔ (κωδικός αριθμός κύριας Δραστηριότητας ο οποίος αναγράφεται στο έντυπο Ε3 της Φορολογικής Δήλωσης), με βάση τις τάξεις NACE, κατηγορίες και υποκατηγορίες CPA. Κυρίως οι αλλοδαποί δραστηριοποιούνται με ποσοστό 31% στο λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών ενώ υπάρχουν και πέντε (5) που δραστηριοποιούνται στο χονδρικό εμπόριο. Επιπλέον, ακολουθούν με ποσοστό 27% οι δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης (ταβέρνες, καφενεία και μπαρ).

Ακόμα ένας κλάδος που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των αλλοδαπών επιχειρηματιών είναι οι δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών (9%) και πιο συγκεκριμένα ασχολούνται με υπηρεσίες καλλωπισμού (κομμωτήριο, μανικιούρ, πεντικιούρ), με υπηρεσίες συναφείς με τη σωματική υγεία και υπηρεσίες μουσικής κάλυψης για εκδηλώσεις. Στον πίνακα 11 κάνει την εμφάνισή του και ο παραδοσιακός κλάδος της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων αλλά και η κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, οι εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες, η διαχείριση ακίνητης περιουσίας και οι δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους, με ποσοστό 25% συνολικά.

³Η αλλαγή της Στατιστικής Ταξινόμησης των Οικονομικών Κλάδων (ΣΤΑΚΟΔ 2003) έγινε με βάση την ΠΟΛ.1133/2008

Πίνακας 11: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα
Ανά Κλάδο(ΣΤΑΚΟΔ)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	28
56	Δραστηριότητες Υπηρεσιών Εστίασης	25
96	Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	8
25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	7
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	5
43	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	5
23	Κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά	5
68	Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας	5
81	Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	5
93	Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	4
70	Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων· δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης	2
73	Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	2
16	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα – κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	1
31	Κατασκευή επίπλων	1
32	Άλλες Μεταποιητικές Δραστηριότητες	1
45	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	1
55	Καταλύματα	1
58	Εκδοτικές Δραστηριότητες ¹	1
72	Επιστημονική Έρευνα και Ανάπτυξη	1
77	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	1
79	Δραστηριότητες Ταξιδιωτικών Πρακτορείων	1
	Σύνολο	110

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με τα παραπάνω ,ακολουθεί μια συγκριτική ανάλυση των εννέα (9) πρώτων βασικότερων κλάδων με τους οποίους ασχολούνται οι αλλοδαποί και ο γηγενής πληθυσμός σε σχέση με τον αντίστοιχο πληθυσμό των μεταναστών και γηγενών . Συγκρίνοντας το λόγο:

$$ki = \frac{Mi}{Ni}$$

όπου Mi είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων των μεταναστών στον κλάδο (i) και Ni είναι το ποσοστό των γηγενών επιχειρήσεων στον κλάδο (i),τα αποτελέσματα του οποίου βλέπουμε στον πίνακα 12 και το λόγο:

$$pi = \frac{Si}{Ti}$$

όπου Si είναι το ποσοστό του πληθυσμού μεταναστών στην περιοχή(i) και Ti είναι το ποσοστό του πληθυσμού των γηγενών στην περιοχή (i), συμπεραίνουμε ότι όλες οι τιμές που προκύπτουν από τη σύγκριση είναι χαμηλές και κοντά στο μηδέν (0) μια και αναλογικά ο αριθμός των ξένων επιχειρήσεων όσο και του πληθυσμού των μεταναστών παρουσιάζεται πολύ μικρότερος σε σχέση με αυτό των γηγενών . Στις περιπτώσεις που οι τιμές του ki είναι μεγαλύτερες του pi παρατηρείται εξειδίκευση των μεταναστών. Η εξειδίκευση παρατηρείται στους κλάδους της κατασκευής μη μεταλλικών προϊόντων, στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας και στις υπηρεσίες που αφορούν τον καθαρισμό και τη φύλαξη του εσωτερικού και εξωτερικού χώρου των κτιρίων. Στους τρεις αυτούς κλάδους ο αριθμός των ντόπιων επιχειρήσεων είναι αρκετά μικρός(524 συνολικά) σε σχέση με άλλους κλάδους, όπως στο λιανικό εμπόριο⁴ που σε επίπεδο νομού δραστηριοποιούνται 6.516 επιχειρήσεις.

Τέλος, στον κλάδο 96-άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών- διαπιστώνουμε τη μικρότερη αναλογική τιμή μια και μόνο 8 ξένοι επιχειρηματίες δραστηριοποιούνται σε αυτό τον κλάδο ενώ υπάρχουν 1261 ντόπιες επιχειρήσεις⁵ .

⁴ Τα απόλυτα νούμερα προέρχονται από επεξεργασία των διαθεσίμων δεδομένων του μητρώου του Επιμελητηρίου Μαγνησίας

⁵ Τα απόλυτα νούμερα προέρχονται από επεξεργασία των διαθεσίμων δεδομένων του μητρώου του Επιμελητηρίου Μαγνησίας

Πίνακας 12: Τιμές Ki

Κλάδος Δραστηριότητας	Ki
K 47-Λιανικό Εμπόριο	0,00429711
K 56-Υπηρεσίες εστίασης	0,00567924
K 96-Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	0,00634417
K 25-Κατασκευή Μεταλλικών Προϊόντων	0,00555115
K 46-Χονδρικό Εμπόριο	0,00183756
K 43- Κατασκευές	0,00254323
K 23-Κατασκευή μη μεταλλικών προϊόντων	0,02512563
K 68- Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας	0,02525253
K 81- Υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	0,03937008

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Συμπερασματικά, παρατηρούμε ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των επιχειρηματιών με ξένη υπηκοότητα επιλέγουν να ασχοληθούν και να ανοίξουν επιχειρήσεις με έμφαση στον τριτογενή τομέα (εμπόριο-τουρισμός-υπηρεσίες), αλλά και στο δευτερογενή (μεταποίηση –κατασκευές) με μικρότερο ποσοστό (15%), ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δεν εκπροσωπείται από τους αλλοδαπούς ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, δασοκομία και αλιεία, ορυχεία και λατομία) (βλπ πίνακα 13).

Ένας σημαντικός λόγος που δεν αποφασίζουν να ασχοληθούν με τον αγροτικό και εξορυκτικό τομέα γιατί οι πιο πολλοί μετανάστες αποφασίζουν να εγκατασταθούν στην πόλη γιατί έχουν περισσότερες εργασιακές ευκαιρίες και κοινωνικές παροχές, από ότι στη ύπαιθρο. Ακόμα, δεν έχουν τη δική τους έγγεια ιδιοκτησία και είναι πολύ μεγάλο το κόστος να ενοικιάσουν ή να αγοράζουν κάποιο τμήμα καλλιεργήσιμης γης. Ωστόσο, όπως είδαμε και στο πρώτο κεφάλαιο υπάρχει ένα μικρό ποσοστό (6,9%) ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού μεταναστών που δουλεύουν στον πρωτογενή τομέα (Χλέτσιος και οι άλλοι, 2005).

Πίνακας 13: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα
Ανά Τομέα Παραγωγής

ΤΟΜΕΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	0
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	16
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ	94
ΣΥΝΟΛΟ	110

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 11: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων ανά τομέα παραγωγής

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ο υποψήφιος επενδυτής, ο οποίος προτίθεται να ιδρύσει μία νέα επιχείρηση, πρέπει να αποφασίσει τη νομική της μορφή (ατομική ή νομικού προσώπου Α.Ε., Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε.). Τις περισσότερες φορές η λήψη της απόφασης για τη νομική μορφή μιας επιχείρησης εξαρτάται από τις διαδικασίες που απαιτούνται για τη σύσταση της και το κεφάλαιο που έχει.

Από τη μία, για να ιδρύσει ο εν δυνάμει αλλοδαπός επιχειρηματίας μια εταιρεία Κεφαλαιουχικής βάσης (ΑΕ) απαιτείται μια αρκετά δύσκολη διαδικασία όπως η κατάρτιση καταστατικού, η έγκριση του καταστατικού και η χορήγηση άδειας σύστασης της Α.Ε. από τη Διοίκηση καθώς και η τήρηση διατυπώσεων δημοσιότητας (Εφημερίδα Κυβερνήσεως) και το βασικότερο είναι η ύπαρξη μετοχικού

κεφαλαίου(κατώτατο όριο 60.000€), που δύσκολα να υπάρχει διαθέσιμο από την πλευρά των μετानαστών γι' αυτό και όπως φαίνεται στον πίνακα 14 δεν υπάρχουν Ανώνυμες Εταιρείες και κάποιες άλλες αντίστοιχες ως προς τις δυσκολίες ιδρύσεως νομικές μορφές όπως οι Συνεταιρισμοί και οι Κοινοπραξίες. Ένας συνδυασμός χαρακτηριστικών της διαδικασίας σύστασης της ΑΕ και της Ατομικής έχει η Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης στην οποία φυσικά δεν απαιτείται μεγάλο κεφάλαιο .Έτσι από τις 110 επιχειρήσεις αλλοδαπών στο Νομό Μαγνησίας οι έξι (6) λειτουργούν ως Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης .

Από την άλλη, με μεγαλύτερη ευκολία γίνεται η σύσταση Ομόρρυθμων και Ετερόρρυθμων Εταιρειών που η βασική προϋπόθεση τους είναι η σύμπραξη δύο τουλάχιστον μερών, που, κατά την έκφραση του νόμου, υποχρεούνται αμοιβαίως στην επιδίωξη κοινού σκοπού(άρθρο 741 Αστικού Κώδικα) και ευθύνονται με ολόκληρη την περιουσία τους για όλες τις υποχρεώσεις της εταιρείας, με αλληλέγγυα ευθύνη τους. Με τη λύση της εταιρείας δεν παύει η ευθύνη των εταίρων για τυχόν υπάρχοντα χρέη της εταιρείας.(Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας ,2009). Όπως προκύπτει και από τα στοιχεία του Μητρώου του Επιμελητηρίου Μαγνησίας (βλπ. πίνακα 14) υπάρχουν 12 ομόρρυθμες εταιρείες η διοικητική δομή των οποίων αποτελείται από 2 μέλη όπου σε τέσσερις (4) μόνο εταιρείες είναι και οι δύο ομοεθνείς ενώ οι υπόλοιπες απαρτίζονται από έναν αλλοδαπό και ένα ντόπιο .Στις περισσότερες περιπτώσεις το ποσοστό του κεφαλαίου μοιράζεται στο 50% για το ένα και το άλλο μέλος αντίστοιχα. Παρόμοιο μοντέλο διοικητικής δομής έχουν και οι πέντε (5) ετερόρρυθμες εταιρείες που λειτουργούν στο Νομό Μαγνησίας.

Τέλος, όπως παρατηρείται και στον πίνακα 16 σχετικά με την κατανομή των επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά νομική μορφή , 87 από τις 110 επιχειρήσεις είναι Ατομικές. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι αλλοδαποί επιχειρηματίες δεν είναι σε θέση κυρίως για οικονομικούς λόγους να αναπτύξουν επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους(εργατικό και παραγωγικό δυναμικό) και προτιμούν εταιρικές μορφές που έχουν χαμηλές οικονομικές και διοικητικές. απαιτήσεις Το βασικό πλεονέκτημά της ατομικής επιχείρησης είναι η μεγάλη ευελιξία ως προς τις επιχειρηματικές αποφάσεις

και ο ίδιος ο επιχειρηματίας είναι υπεύθυνος για την οικονομική και οργανωτική διάρθρωση της και ο μόνος υπεύθυνος για την εξέλιξη της επιχείρησης .

Πίνακας 14: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα
Ανά Νομική Μορφή

ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΕ	0
ΟΕ	12
ΕΕ	5
ΕΠΕ	6
ΑΤΟΜΙΚΗ	87
ΣΥΝ/ΣΜΟΣ	0
ΛΟΙΠΕΣ	0
ΣΥΝΟΛΟ	110

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 12: Αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά νομική μορφή

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 13: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά νομική μορφή

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.4 Η ΧΩΡΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

Σε αυτή την ενότητα γίνεται μια προσπάθεια ανάλυσης της χωρικής συμπεριφοράς των αλλοδαπών επιχειρηματιών. Αρχικά, έχουν επιλέγει οι μεγαλύτερες χωρικές ενότητες του νομού(βλπ. πίνακα 15) κι όπως διαπιστώνουμε σχεδόν παραπάνω από τους μίσους από τους μετανάστες έχουν εγκαταστήσει την έδρα της επιχείρησής τους στο μεγάλα αστικά κέντρα του Βόλου και της Νέας Ιωνίας. Ακολουθεί ένας σχετικά υψηλός αριθμός ξένων επιχειρηματιών που δηλώνουν ως έδρα της επιχείρησής τους τα νησιά των Βορείων Σποράδων .Ειδικότερα ο μεγαλύτερος αριθμός των μεταναστών επιχειρηματιών συγκεντρώνεται στη Σκιάθο (14) και στην Αλόνησσο(12)ενώ στη Σκόπελο υπάρχουν μόνο τέσσερις επιχειρήσεις . Οι βασικές τους δραστηριότητες απασχόλησης σχετίζονται με τον τουρισμό όπως οι ενοικιάσεις αυτοκινήτων και σκαφών, τα θαλάσσια σπορ, το εμπόριο τουριστικών ειδών, τα εστιατόρια άλλα και οι επισκευαστικές εργασίες κυρίως προς τα τουριστικά καταλύματα. Οι λόγοι ,που πιθανόν να έχουν οδηγήσει αυτούς του αλλοδαπούς να δημιουργήσουν μια επιχείρηση στα νησιά είναι ότι σε αυτές τις περιοχές υπάρχει έντονο το φαινόμενο εγκατάστασης μεταναστευτικού πληθυσμού για αναζήτηση εποχικής εργασίας (ιδιαίτερα του καλοκαιρινούς μήνες) και επιπλέον, αποτελούν τουριστικό προορισμό για ένα μεγάλο αριθμό ομοεθνών τους και πιθανόν πελατών τους .Έτσι παρά τη μεγάλη χωρική συγκέντρωση των μεταναστών στο Βόλο, τη Νέα Ιωνία αλλά και τα νησιά, μικρός παραμένει ο αριθμός των αλλοδαπών που

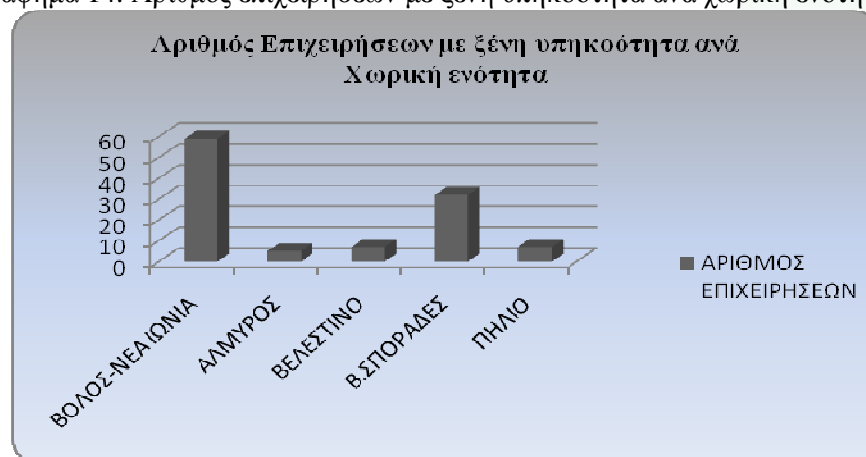
δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά σε μεγάλα δημοτικά διαμερίσματα όπως στον Αλμυρό, το Βελεστίνο αλλά και τα χωριά του Πηλίου.

Πίνακας 15: Αριθμός Επιχειρήσεων Με Ξένη Υπηκοότητα
Ανά Χωρική Ενότητα

ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΒΟΛΟΣ-ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ	59
ΑΛΜΥΡΟΣ	5
ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ	7
Β.ΣΠΟΡΑΔΕΣ	32
ΠΗΛΙΟ	7
ΣΥΝΟΛΟ	110

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 14: Αριθμός επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 15: Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά χωρική ενότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στη συνέχεια, εξαιτίας αυτής της μεγάλης συγκέντρωσης των αλλοδαπών επιχειρηματιών στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα περιορίζουμε τη χωρική ανάλυση στο πολεοδομικό συγκρότημα του Βόλου και της Νέα Ιωνίας, προσπαθώντας να εξάγουμε συμπεράσματα με μια συγκριτική ανάλυση του τύπου εγκατάστασης επιχειρήσεων των αλλοδαπών σε σχέση με τις επιχειρήσεις του γηγενή πληθυσμού.

Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων στο χώρο μπορεί να βασιστεί στις ίδιες διαστάσεις με αυτές των αντίστοιχων πληθυσμιακών ομάδων, δηλαδή να έχουν μια ανομοιόμορφη κατανομή (unevenness) ή μπορεί να έχουν τάσεις συγκέντρωσης στον ευρύτερο αστικό χώρο (concentration) ή ακόμα στο κέντρο της πόλης (centralization). Από την άλλη, μπορεί τα χωρικά πρότυπα να χαρακτηρίζονται από την απομόνωση των πληθυσμιακών ομάδων σε μία περιοχή (isolation) και αντίστοιχα από τη συγκέντρωση τους (clustering/ghettoization). Όμως σύμφωνα με τους ερευνητές Rearden και O'Sullivan (2004) τα χωρικά αυτά πρότυπα μπορούν να αποτιμηθούν σε δύο διαστάσεις. Η πρώτη μελετά την ομοιόμορφη κατανομή στο χώρο (χωρική διάχυση-συγκέντρωση) και η δεύτερη αφορά τη χωρική απομόνωση (έκθεση) ή την ανάμειξη τους από τις υπόλοιπες πληθυσμιακές ομάδες. (Αρβανιτίδης και Σκούρας, 2008)

Εδώ, χρησιμοποιήθηκε ο Δείκτης Ανομοιογένειας d (Dissimilarity Index) με τον οποίο έχουμε τη δυνατότητα να υπολογίζουμε το βαθμό συγκέντρωσης μιας ομάδας (εδώ των αλλοδαπών επιχειρηματιών) και αν συγκρίνουμε το ποσοστό των

μελών της ομάδας αυτής για μια συγκεκριμένη περιοχή με το αντίστοιχο ποσοστό των γηγενών (Αρβανιτίδης και Σκούρας, 2008) .

Ο τύπος υπολογισμού του συγκεκριμένου δείκτη είναι:

$$d_i = \left| \frac{Mi}{M} - \frac{Ni}{N} \right|$$

όπου M_i είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων των μεταναστών στην περιοχή (i) και N_i είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων των γηγενών στην περιοχή (i), ενώ τα M και N εκφράζουν το σύνολο των επιχειρήσεων των μεταναστών και των γηγενών σε όλη την πόλη.

Οι τιμές του Δείκτη Ανομοιογένειας είναι:

$$0 \leq d \leq 1$$

όπου το 0 υποδηλώνει πλήρη διάχυση των επιχειρήσεων των μεταναστών και το 1 την πλήρη συγκέντρωση.

Τα στοιχεία για τον υπολογισμό του δείκτη προέρχονται από το μητρώο του Επιμελητηρίου Μαγνησίας και η μονάδα χωρικής ανάλυσης είναι τα δημοτικά διαμερίσματα του Βόλου και της Νέας Ιωνίας με βάση τους ταχυδρομικούς κωδικούς της πόλης. Σύμφωνα με την ανάλυση των τιμών του Δείκτη Ανομοιογένειας (d)- οι οποίες είναι πολύ χαμηλές γιατί είναι πολύ μικρός ο αριθμός των αλλοδαπών επιχειρήσεων σε σχέση με τον αριθμό των επιχειρήσεων που ανήκουν σε γηγενείς και όπως προκύπτει από τον πίνακα 16 οι μετανάστες επιχειρηματίες συγκεντρώνονται στους δρόμους Ερμού(τ.κ.38221), Σπυρίδη(τ.κ.38221), Αντωνοπούλου(τ.κ.38221),Κ. Καρτάλη(τ.κ.38221), Ελ.Βενιζέλου(τ.κ.38221) και Δημητριάδος(τ.κ.38221) που αποτελούν το εμπορικό κέντρο τη πόλης του Βόλου όπου ακόμα βρίσκεται συγκεντρωμένος ο μεγαλύτερος αριθμός των γηγενών επιχειρήσεων(βλπ. παράρτημα 6.1-χάρτη και 6.3-φωτογραφικό υλικό).

Αναφορικά με τις δραστηριότητες των αλλοδαπών στις κεντρικές περιοχές κυριαρχεί το λιανικό εμπόριο ενδυμάτων , υποδημάτων , ειδών σπιτιού, τροφίμων και ποτών με ποσοστό 80% ενώ ποσοστό 12% είναι επιχειρήσεις στον κλάδο της εστίασης (εστιατόρια, καφεενεία) και το υπόλοιπο ποσοστό (8%) αφορά τον τομέα των υπηρεσιών (μεσιτικά γραφεία).

Σχετικές συγκεντρώσεις αλλοδαπών επιχειρηματιών παρατηρούμε στο δρόμο της Μεταμορφώσεως (τ.κ.38333), Αναλήψεως (τ.κ.38221 και 38222) και Ζάχου (τ.κ.38333) που αποτελούν μια συνέχεια του παραδοσιακού κέντρου. Επιπλέον, στη περιοχή της Νέας Ιωνίας (τ.κ.38444 και τ.κ.38445) και πιο συγκεκριμένα στο δρόμο της Μαιάνδρου (τ.κ.38445) παρατηρούμε σχετικά υψηλά ποσοστά επιχειρηματικότητας τόσο από την πλευρά των μεταναστών όσο και των γηγενών. Στις μη κεντρικές περιοχές το μεγαλύτερο ποσοστό (42%) ανήκει στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις κατασκευές, το 38% αφορά επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών (κομμωτήρια, κέντρα αισθητικής, σύμβουλοι και καφενεία) ενώ το λιανικό εμπόριο συγκεντρώνει το 20%. Από την άλλη, παρατηρείται μικρό ενδιαφέρον για εγκατάσταση των επιχειρήσεων στα προάστια όπως στην συνοικία του Αγίου Κωνσταντίνου (τ.κ.38222), της Χιλιαδού (τ.κ.38333) και της Νεάπολης (τ.κ.38334) ή ακόμα πιο μακριά στη Βιομηχανική Περιοχή όπου μια εταιρεία βρίσκεται χωροθετημένη στην Α' Βιομηχανική Περιοχή του Βόλου (τ.κ.38500) που ασχολείται με το χονδρικό εμπόριο και τις διανομές προϊόντων χαρτιού. Παρόλο που σε κάποιες από αυτές τις περιοχές (π.χ. Νεάπολη) συγκεντρώνονται σχετικά υψηλά ποσοστά μεταναστών, (λόγω του φθηνού οικιστικού αποθέματος) (Αρβανιτίδης και Σκούρας, 2008), οι αλλοδαποί επιχειρηματίες επιλέγουν να χωροθετήσουν σε «ασφαλές θέσεις» και πιο συγκεκριμένα στο εμπορικό κέντρο της πόλης, μια και εκεί είναι έντονη η παρουσία του καταναλωτικού κοινού (ομοεθνών και μη) και υπάρχουν οικονομίες συγκέντρωσης από επιχειρήσεις διαφόρων κλάδων.

Πίνακας 16: Τιμές Δείκτη Ανομοιογένειας (d)

Περιοχή (Τ.Κ.)	Δείκτης Ανομοιογένειας (d)
T.K 38221	0,0894124
T.K 38222	0,0189895
T.K 38333	0,0592896
T.K 38334	0,0354883
T.K 38500	0,045905
T.K 38445	0,0272743
T.K 38446	0,0203068

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

3.5 ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ

3.5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα στοιχεία για την προηγούμενη ανάλυση προέρχονται από το μητρώο του Επιμελητηρίου Μαγνησίας και αφορούν κάποιες μεταβλητές (φύλο, ηλικία, υπηκοότητα, οικονομική δραστηριότητα, νομική μορφή και χωρική προσέγγιση) σχετικές με την επιχειρηματικότητα των μεταναστών. Συμπληρωματικό τμήμα των παραπάνω στοιχείων αποτελεί η επιτόπια έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε μέσα από ατομικές συνεντεύξεις με μετανάστες επιχειρηματίες ,που σκοπό έχει να ρίξει περισσότερο φως σε ζητήματα όπως η διαμόρφωση και ο τρόπος λειτουργίας των επιχειρήσεων αλλά και οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν για να είναι βιώσιμες και ανταγωνιστικές (βλπ. παράρτημα 5.2).

Πρόκειται για δέκα (10) συνεντεύξεις που έγιναν στο Βόλο με μετανάστες που έχουν δημιουργήσει τη δική τους ατομική επιχείρηση και με δύο (2) επιχειρηματίες που είναι μέλη εταιρειών και συνεργάζονται με αλλοδαπούς επιχειρηματίες .Το συγκεκριμένο δείγμα έχει επιλεγεί τυχαία, βάσει διαθεσιμότητας και προθυμίας των αλλοδαπών να συμμετέχουν στην εν λόγω έρευνα .Οι συνεντεύξεις έγιναν με Αλβανούς ,Σύριους ,Ρώσους ,Βούλγαρους, Ιταλούς αλλά και Έλληνες επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται κυρίως στον τομέα του λιανικού εμπορίου, των κατασκευών και της παροχής υπηρεσιών.

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας είναι η ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων των αλλοδαπών στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης τους με την ελληνική τοπική αγορά. Με την κατάθεση της προσωπικής εμπειρίας φαίνεται ακόμα η μεγάλη προσπάθεια του «ξένου» μέσα από πολλούς περιορισμούς(νομικούς και πολιτικούς) και αδιέξοδα (οικονομικά και κοινωνικά)να αναπτύξει μια αυτόνομη οικονομική δραστηριότητα και έναν δυναμικό ρόλο στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής .

Τέλος, η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας ακολουθεί την παρακάτω δομή: στην πρώτη ενότητα περιγράφεται το προφίλ των επιχειρήσεων των

αλλοδαπών, μέσα από τους λόγους επιλογής της συγκεκριμένης δραστηριότητας, το μέγεθος της επιχείρησης που σχετίζεται τόσο με το απασχολούμενο προσωπικό όσο και με το τζίρο της, τις σχέσεις με τους πελάτες τους και ποιοι είναι οι προμηθευτές τους καθώς και την επιλογή του τόπου εγκατάστασης της επιχείρησης. Επιπλέον, δίνονται στοιχεία για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια ίδρυσης της επιχείρησης καθώς και στις πηγές εύρεσης οικονομικών πόρων. Στη συνέχεια αναλύονται τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αλλοδαποί στην προσπάθεια τους να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά, και τέλος συνοψίζονται κάποια βασικά συμπεράσματα.

3.5.2 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΒΟΛΟ

Όπως έχουμε περιγράψει, η επιχειρηματικότητα των μεταναστών στην πόλη του Βόλου είναι ένα νέο φαινόμενο. Από τα διαθέσιμα στοιχεία του Επιμελητηρίου Μαγνησίας φαίνεται ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις που ανήκουν σε μετανάστες έχουν κάνει έναρξη των δραστηριοτήτων τους από το έτος 2000 και μετά, με το μεγαλύτερο ποσοστό να συγκεντρώνεται μεταξύ του έτους 2005 και του 2009.

Ξεκινώντας, με τις αφηγήσεις των αλλοδαπών οι βασικοί λόγοι για την ίδρυση μιας επιχείρησης είναι κυρίως οικονομικοί. Για τους περισσότερους τα σοβαρά προβλήματα, εξαιτίας της διαφορετικότητας τους και του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου τους, που συνάντησαν στην προσπάθεια τους για εύρεση εργασίας, τους ώθησαν να δημιουργήσουν επιχειρήσεις για να μπορέσουν να επιβιώσουν οικονομικά. Όπως υποστήριξε ένας αλλοδαπός επιχειρηματίας: «έχω τρία παιδιά κι όταν ήρθα εδώ έψαχνα για δουλειά ... εργαζόμουν σ' ένα μεγάλο φούρνο στην Αλβανία στο Βόλο δεν έβρισκα κάπου να δουλέψω ...έψαξα πολύ ....χρειάζομουν λεφτά για το ενοίκιο, για να ζήσουμε. Έτσι αποφάσισα να ανοίξω το δικό μου μαγαζί. Δύσκολα... αλλά έπρεπε να το κάνω για τα παιδιά μου...».

Για κάποιους το γεγονός ότι έχουν εργαστεί σε παρόμοια δουλεία στη χώρα τους ή έχουν σπουδάσει κάτι σχετικό, αποτελεί σημαντικό κίνητρο για την ίδρυση μιας επιχείρησης.

Επιπλέον, οι μετανάστες παρουσιάζουν τις επιχειρήσεις τους σαν το «σπίτι» τους δηλαδή πολύ μικρές που όλα τα μέλη της οικογένειας εργάζονται σε αυτές. Είναι φτιαγμένες με προσωπική εργασία και λιγοστά χρήματα, χωρίς να έχουν εκείνα τα εφόδια και τον απαιτούμενο εξοπλισμό ώστε να είναι αρκετά ανταγωνιστικές. Αυτές οι επιχειρήσεις δεν απασχολούν επιπλέον προσωπικό. Συνήθως είναι οικογενειακές. Όμως σε εκείνες τις περιπτώσεις που υπάρχει προσωπικό (το οποίο δεν ξεπερνά τα 4-5 άτομα), απασχολούνται κυρίως ομοεθνείς. Με βάση την εμπειρία των ξένων επιχειρηματιών αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στους συμπατριώτες τους έχουν περισσότερη εμπιστοσύνη, υπάρχει καλύτερη συνεννόηση (επικοινωνούν στην ίδια γλώσσα) και αποτελούν φθηνό εργατικό δυναμικό. Από την άλλη εξαιρούνται οι περιπτώσεις των εταιρειών που τα μέλη τους αποτελούνται τόσο από έλληνες όσο και από αλλοδαπούς. *«Αν υπάρχει όρεξη για δουλειά, συνέπεια στις υποχρεώσεις και καταμερισμός αρμοδιοτήτων .....τότε δεν έχει σημασία αν ο συνεργάτης σου είναι από τη Λάρισα ή από τη Σόφια...»* αναφέρει ένας βολιώτης επιχειρηματίας που διατηρεί επιχείρηση σε κεντρικό σημείο της πόλης και ένα βασικό μέλος της εταιρείας τους είναι αλλοδαπός.

Το οικονομικό προφίλ των επιχειρήσεων καθορίζεται από τον ετήσιο κύκλο εργασιών (τζίρος), ο οποίος κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα και αυτό αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα των πολύ μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τις περισσότερες φορές δεν ξεπερνά τα 30.000€ ετησίως. Σύμφωνα με τον Θεόδωρο, αλβανό επιχειρηματία: *«... τα κέρδη μειώθηκαν ακόμα περισσότερο τον τελευταίο χρόνο με την κρίση...δύσκολα βγάζουμε τα έξοδα και μας περισσεύουν λίγα. Σκέφτομαι να το κλείσω. Λυπάμαι....τα παιδιά μου δεν ενδιαφέρονται. Περιμένω τρία χρόνια για τη σύνταξη και μετά λουκέτο...»*.

Όσον αφορά στην ερώτηση *«ποιοι είναι οι προμηθευτές σας;»* οι περισσότεροι αναφέρονται στις άριστες συνεργασίες τους με έλληνες κυρίως προμηθευτές, βέβαια υπάρχουν κι εκείνοι που έχουν συνάψει κατά καιρούς συνεργασίες με ομοεθνείς, όταν πρόκειται να προμηθευτούν παραδοσιακά προϊόντα. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκουν να ανατρέψουν την αρνητική εικόνα που τους έχει στιγματίσει και να δείξουν ότι μπορούν να συνεργαστούν ομαλά και χωρίς προβλήματα με ανθρώπους που έχουν διαφορετική

επιχειρηματική κουλτούρα. Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκαν και οι απόψεις των μεταναστών για τους πελάτες τους και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους. Αναφέρθηκαν στις πολύ καλές, καθημερινές σχέσεις με τους πελάτες τους, προσπαθώντας να είναι πάντα συνεπείς και να προσφέρουν ποιοτικά προϊόντα και υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές. Σε ποσοστά το 56% είναι έλληνες, το 40% ομοεθνείς και το 4% αλλοδαποί άλλων εθνικοτήτων.

Η ανάλυση των συνεντεύξεων μας επιτρέπει να ρίξουμε φως και στα κριτήρια επιλογής της περιοχής εγκατάστασης της οικονομικής δραστηριότητας των αλλοδαπών. Διαπιστώσαμε, λοιπόν ότι στην ερώτηση *«για ποιο λόγο επιλέξατε τη συγκεκριμένη περιοχή για τη χωροθέτηση της επιχείρησής;»*, οι περισσότεροι (5 από 12) υποστήριξαν ότι το βασικό κριτήριο για την επιλογή τους είναι το κριτήριο της καταλληλότητας της περιοχής αναφορικά με τη γενικότερη χωρική συμπεριφορά άλλων ομοειδών επιχειρήσεων. Όπως μας αναφέρει ένας αλλοδαπός επιχειρηματίας: *«το μαγαζί βρίσκεται στην κεντρική αγορά του Βόλου, εδώ γύρω υπάρχουν κι άλλα εμπορικά...είναι σε ένα σημείο που περνάει κόσμος κάθε μέρα»*. Στη χωρική συμπεριφορά κάποιων σημαντικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι στην περιοχή κατοικούν ή και εργάζονται ή είναι σε κοντινή απόσταση τα σχολεία στα οποία φοιτούν τα παιδιά συγγενών τους ή άλλων ομοεθνών. Επιπλέον, ένας επιχειρηματίας δήλωσε ότι: *«....το μαγαζί πριν το πάρω εγώ είχε μεγάλη πελατεία, γι' αυτό αποφάσισα να το εκμεταλλευτώ ...αν και ο χώρος είναι μικρός δεν σκοπεύω να το αλλάξω»*. Από την άλλη υπήρξαν και επιχειρηματίες που εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών αποφάσισαν να επιλέξουν μια περιοχή ανεξάρτητα από τα πλεονεκτήματα της ή τα μειονέκτημα της, με βασικό κριτήριο φθηνό ενοίκιο. Τέλος, υπήρχε και κάποιος που απλά βασίστηκε στη τύχη λέγοντας ότι: *«το μαγαζί ήταν άδειο... έπρεπε να βιαστώ για να προλάβω την καλοκαιρινή περίοδο...δεν είχα κοιτάξει αν υπήρχαν άλλα καταστήματα τριγύρω ...απλά έπρεπε να το νοικιάσω γρήγορα»*.

3.5.3 ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί για πολλούς μετανάστες η επιχειρηματικότητα είναι ένα μέσο επιβίωσης το οποίο όμως επηρεάζεται κάθε φορά από διάφορους

ευμετάβλητους παράγοντες όπως οι οικονομικές ευκαιρίες ή οι οικονομικές απειλές που διαμορφώνουν την αγορά, οι πολιτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις που συνεχώς αλλάζουν, δημιουργώντας έτσι προβλήματα στη διαδικασία υλοποίησης των επιχειρηματικών σχεδίων των αλλοδαπών.

Παρατηρώντας τις απαντήσεις των επιχειρηματιών φαίνεται ότι η πλειοψηφία αυτών θεωρεί ως βασικό πρόβλημα το ελάχιστο κεφάλαιο εκκίνησης που διαθέτουν και με το οποίο θα πρέπει να καλύψουν όλες τις δαπάνες που απαιτούνται για το στήσιμο μιας επιχείρησης καθώς και τα πρώτα της λειτουργικά έξοδα. Σε αυτό το σημείο εκείνο που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι τις περισσότερες φορές οι επιχειρηματίες ξεκινούν με ένα μικρό αρχικό κεφάλαιο που προέρχεται από τις δικές τους αποταμιεύσεις(πώληση περιουσιακών στοιχείων ή αποταμιεύσεις από την μισθωτή τους εργασία).Λίγοι είναι εκείνοι που ως πηγή άντλησης χρηματικών πόρων έχουν το δανεισμό μέσω συγγενικών προσώπων σε συνδυασμό με ένα μικρότερο ποσό που δανείζονται από την τράπεζα. Από την άλλη, οι κρατικές επιδοτήσεις διάφορων φορέων όπως του ΟΑΕΔ, του ΕΟΜΜΕΧ, του ΥΠ.ΑΝ., κ.α. ενώ θα μπορούσαν να αποτελούν μια βασική πηγή οικονομικών πόρων εξαιτίας των περιορισμών στο θέμα της υπηκοότητας , στις προϋποθέσεις συμμετοχής (έτη λειτουργίας, τζίρος, απασχολούμενο προσωπικό) αλλά και στις πολύπλοκες διαδικασίες συμπλήρωσης των αιτήσεων(συνήθως απαιτείται υποβολή επιχειρηματικού σχεδίου σε ηλεκτρονική μορφή άρα και καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας).Σύμφωνα με την αφήγηση του Γιώργου αλβανού επιχειρηματία : *«...διάβασα στην εφημερίδα για μια επιδότηση στον ΟΑΕΔ , καλά για αρχή μαζί με αυτά που είχα. Ξεκίνησα μόνος μου από τον ΟΑΕΔ αλλά από την πρώτη στιγμή συνάντησα προβλήματα .Ήθελαν πολλά χαρτιά ,βεβαιώσεις και λογιστικά...αναγκαστικά να βρω κάποιον (λογιστή) , να τον πληρώσω για να μου τα φτιάξει ...πέρασαν 8 μήνες για να πάρω τα λεφτά ....δεν ξέρω αν θα έμπαινα πάλι σε αυτή τη διαδικασία ».*

Τέλος, οι μετανάστες με τους οποίους συζητήσαμε επισήμαναν μια σειρά δυσκολιών που σε πρώτη φάση αφορούν τη χορήγηση και την ανανέωση της άδειας διαμονής τονίζοντας κυρίως τη μικρή διάρκεια παραμονής (2 χρόνια), με αποτέλεσμα να νιώθουν αβεβαιότητα και ανασφάλεια σε όλα τα επίπεδα. Το πλήθος και η ένταση των παραπόνων εστιάζεται στον περιοριστικό χαρακτήρα του θεσμικού πλαισίου και

στις δυσλειτουργικές γραφειοκρατικές διαδικασίες που αφορούν την άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας. Οι συνθήκες αυτές δημιουργούν όλο και περισσότερες δεσμεύσεις για την ελευθερία της επιχειρηματικής δράσης των μεταναστών όπως είπε και ο Αρθούρος « αν δεν βελτιωθούν τα πράγματα , δεν ξέρω τι να κάνω ...ταλαιπωρήθηκα πολύ για να ανοίξω το μαγαζί...δήμος, νομαρχία, εφορία, παντού κωλύματα...ακόμα και τώρα που η επιχείρηση λειτουργεί 4 χρόνια ακόμα τρέχω...».

3.5.4 ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από αυτή την εμπειρική διερεύνηση για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης των μεταναστών που ζουν στην πόλη του Βόλου προκύπτει μια καθαρή εικόνα για το προφίλ των επιχειρήσεων μέσου του οποίου σκιαγραφείτε και η προσωπικότητα των ίδιων των αλλοδαπών επιχειρηματιών.

Ειδικότερα μέσα από τις συνεντεύξεις διαπιστώσαμε ότι ο μετανάστης επιχειρηματίας είναι ένας άνθρωπος που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα του , την εργασία του, τον τρόπο ζωής τους και να έρθει σε ένα περιβάλλον «διαφορετικό» στο οποίο ισχύουν άλλοι κανόνες με αποτέλεσμα να νιώθει ξένος , απομονωμένος και πολλές φορές απελπισμένος. Απαιτείται αρκετός χρόνος προσαρμογής έτσι ώστε να μπορέσει να ανακαλύψει τη δομή της νέας κοινωνίας . Έτσι για πολλούς η αναζήτηση του μέσου με το οποίο θα μπορέσουν να ενσωματωθούν στη χώρα υποδοχής ξεκινάει από τον εργασιακό τομέα. Αλλά εξαιτίας των περιορισμένων ευκαιριών στην αγορά εργασίας και την αδυναμία να ανταγωνιστούν το εγχώριο εργατικό δυναμικό, και στην προσπάθεια τους να ανέλθουν αργά αλλά σταθερά στην εργασιακή πυραμίδα και να ενταχθούν ομαλά στο νέο περιβάλλον , αποφάσισαν να δημιουργήσουν τη δική τους αυτόνομη επιχείρηση.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων των μεταναστών στην πόλη του Βόλου είναι τα παρακάτω:

- έτη λειτουργίας από 2 έως 8 χρόνια
- μικρή αρχική επένδυση μικρότερη ή ίση των 30.000€
- ετήσιος κύκλος εργασιών που δεν ξεπερνά τα 30.000€

- απασχολούμενο μόνιμο προσωπικό (συνήθως ομοεθνείς) από 0 έως 5 άτομα και εποχιακό προσωπικό από 1 έως 3 άτομα
- είναι φορολογικά και ασφαλιστικά ενήμερες
- είναι εγγεγραμμένες στο μητρώο του Επιμελητηρίου Μαγνησίας

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο βασικός λόγος ίδρυσης μιας επιχείρησης είναι τα οικονομικά προβλήματα σε συνδυασμό με τις μεγάλες δυσκολίες στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των πελατών αλλά και των προμηθευτών τους είναι Έλληνες και η επιλογή του χώρου εγκατάστασης της επιχείρησης βασίζεται κυρίως στην καταλληλότητα της περιοχής. Βασική πηγή χρηματοδότησης αποτελούν οι προσωπικές τους αποταμιεύσεις χωρίς καμία στήριξη από κρατικές ενισχύσεις.

Συνοψίζοντας και τις 12 ατομικές συνεντεύξεις μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι πολιτισμικές, κοινωνικές και οικονομικές ιδιαιτερότητες των μεταναστών σε συνδυασμό με την προηγούμενη εργασιακή εμπειρία τους, το μορφωτικό τους επίπεδο αλλά και τις συνθήκες που επικρατούν στην χώρα υποδοχής (π.χ. νομικό καθεστώς, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις) αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την επιχειρηματική τους εξέλιξη.

4.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση της επιχειρηματικότητας των μεταναστών στο Νομό Μαγνησίας μέσα από τη διερεύνηση βασικών παραμέτρων όπως το φύλο, η ηλικία, η χώρα προέλευσης των μεταναστών και το έτος έναρξης της δραστηριότητας, το είδος της δραστηριότητας, ο κλάδος της δραστηριότητας, ο τομέας παραγωγής, η νομική μορφή αλλά και η χωροθέτηση τους. Από την εξέταση των εμπειρικών δεδομένων εξάγονται συμπεράσματα που αφορούν τόσο το πρότυπο των επιχειρήσεων των μεταναστών στο Νομό Μαγνησίας αλλά και του βαθμού αλληλεπίδραση τους με τις επιχειρήσεις του γηγενή πληθυσμού.

Αναφορικά με την επισκόπηση στη διεθνή αλλά και ελληνική βιβλιογραφία, οικονομικοί είναι οι βασικοί λόγοι για την ίδρυση επιχείρησης από μετανάστη. Η επιχειρηματικότητα αποτελεί ένα μέσο για την επιβίωση και την προσαρμογή του στο νέο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον αλλά και μια στρατηγική για το μέλλον των παιδιών του. Η ιδιαιτερότητα αυτών των επιχειρήσεων είναι:

- το μικρό τους μέγεθος (στην πλειοψηφία τους είναι ατομικές, οικογενειακές με προσωπικό που δεν υπερβαίνει τα πέντε άτομα και χαμηλό ετήσιο κύκλο εργασιών).
- δραστηριοποιούνται σε παραδοσιακούς κλάδους (εστίαση, εμπόριο, κατασκευές και υπηρεσίες).
- η χωροθέτηση των εθνοτικών επιχειρήσεων επηρεάζεται κυρίως από οικονομικούς παράγοντες, διαφέρει από χώρα σε χώρα και ενσωματώνεται στο πλαίσιο των γενικότερων αλλαγών του χωρικού προτύπου.
- τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η έλλειψη οικονομικών πόρων, η μη επαρκής γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής και η έλλειψη επιχειρηματικής κουλτούρας.

Στη μελέτη αυτή αξιοποιώντας τα διαθέσιμα στοιχεία των τεσσάρων Θεσσαλικών Επιμελητηρίων και εξετάζοντας διάφορους παράγοντες σε επίπεδο περιφέρειας προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ξένων επιχειρηματιών προέρχονται από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από ευρωπαϊκές χώρες εκτός

Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αλβανία, Γιουγκοσλαβία, Σκόπια, Ελβετία) .Η εικόνα της επιχειρηματικότητας των μεταναστών σχετικά με το είδος της δραστηριότητας φαίνεται ότι δεν διαφοροποιείται στους τέσσερις νομούς. Ο τριτογενής τομέας μονοπωλεί το ενδιαφέρον των μεταναστών επιχειρηματιών και συγκεκριμένα οι δραστηριότητες στο λιανικό εμπόριο, στην παροχή υπηρεσιών και στην εστίαση. Επιπλέον, με βάση τη νομική μορφή, οι περισσότεροι μετανάστες επιχειρηματίες επιλέγουν να ιδρύσουν μια ατομική επιχείρηση παρά μια επιχείρηση κεφαλαιουχικής βάσης. Τέλος, η χωρική συμπεριφορά των μεταναστών επιχειρηματιών είναι ίδια στην περιφέρεια Θεσσαλίας. Οι μετανάστες επιλέγουν να χωροθετήσουν την οικονομική τους δραστηριότητα στην πόλη και σε ένα μικρότερο ποσοστό στην περιφέρεια.

Εντός του παραπάνω πλαισίου και εξειδικεύοντας τα συμπεράσματα μας για το Νομό Μαγνησίας , διαφαίνεται η παρατηρούμενη τάση ότι η επιχειρηματικότητα των μεταναστών είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο μια και οι ενάρξεις των δραστηριοτήτων τους ξεκινούν από το έτος 2000 και μετά, με το μεγαλύτερο ποσοστό να συγκεντρώνεται μεταξύ του έτους 2005 και του 2009. Σε σχέση με το φύλο υπερισχύουν οι γυναίκες, ενώ η ηλικία των επιχειρηματιών είναι κυρίως μεταξύ των ετών 25-45 κρίνεται κατάλληλη για την άσκηση επιχειρηματικής δράσης .Όπως σε ολόκληρη την περιφέρεια έτσι και το Νομό Μαγνησίας οι περισσότεροι μετανάστες ασχολούνται με το λιανικό εμπόριο. Πρόκειται για επιχειρήσεις μικρού μεγέθους χωροθετημένες σε κεντρικές περιοχές της πόλης. Βασική πηγή χρηματοδότησης αποτελούν οι προσωπικές τους αποταμιεύσεις, με μικρή στήριξη από κρατικές ενισχύσεις..

Από την εμπειρική διερεύνηση για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης των μεταναστών που ζουν στην πόλη του Βόλου συμπεραίνουμε ότι ο βασικός λόγος ίδρυσης μιας επιχείρησης είναι τα προβλήματα επιβίωσης σε συνδυασμό με τις μεγάλες δυσκολίες στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των πελατών αλλά και των προμηθευτών τους είναι Έλληνες και η επιλογή του χώρου εγκατάστασης της επιχείρησης βασίζεται κυρίως στην καταλληλότητα της περιοχής και σε αντιστοιχία με τον τρόπο που οι γηγενείς επιλέγουν τον τόπο χωροθέτησης τους . Το μεγαλύτερο τους πρόβλημα είναι οι έλλειψη οικονομικών πόρων .Βασική πηγή χρηματοδότησης

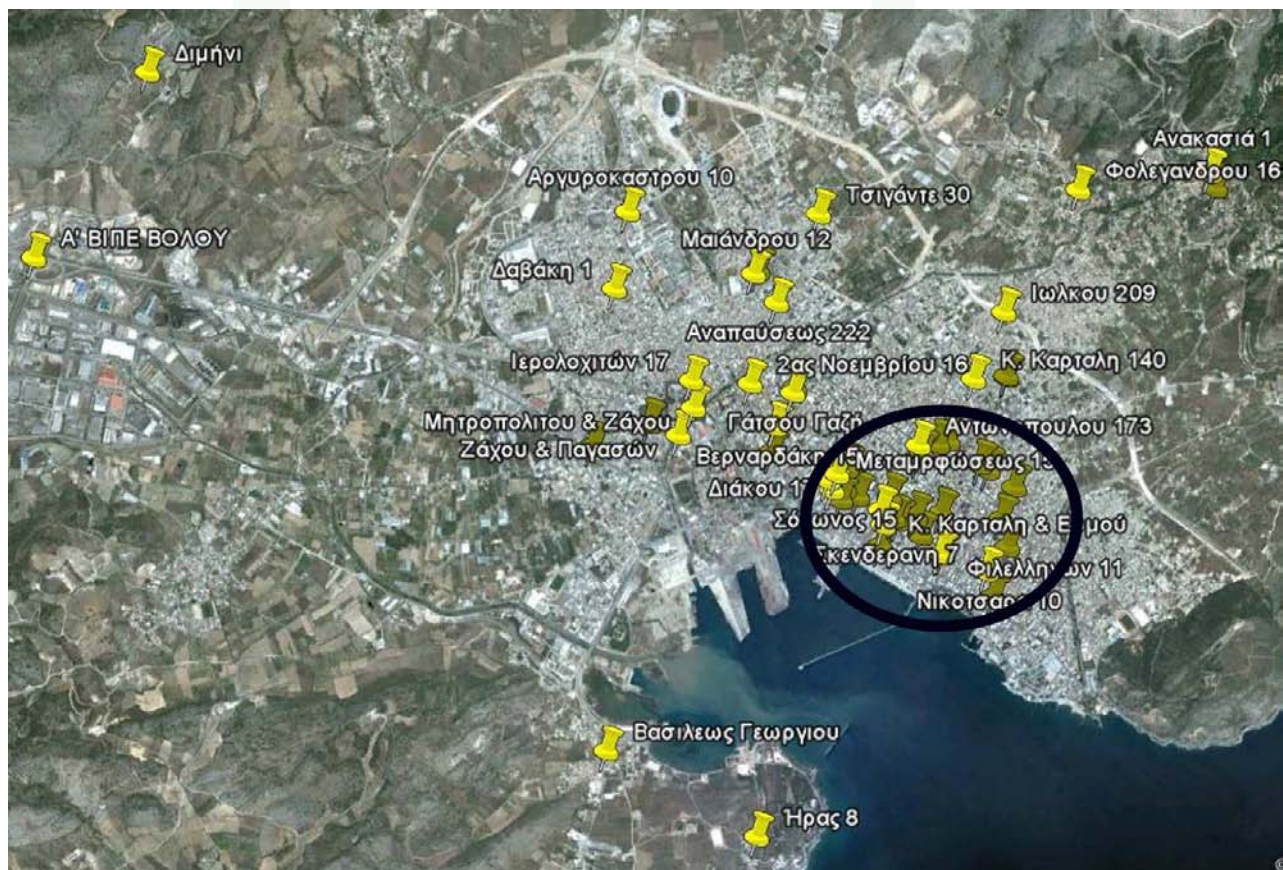

αποτελούν οι προσωπικές τους αποταμιεύσεις που τις περισσότερες φορές δεν έχουν βοήθεια από κρατικές ενισχύσεις. Επιπλέον, οι χρονοβόρες γραφειοκρατικές και νομικές διαδικασίες που αφορούν κυρίως την άδεια παραμονή τους σε συνδυασμό με τα φαινόμενα ξενοφοβίας κατά τη διαδικασία ενσωμάτωσης τους δημιουργούν μεγαλύτερα προβλήματα.

Συμπερασματικά, βασικός στόχος των μεταναστών είναι να μπορέσουν να ξεπεράσουν τα προβλήματα τους και να μπορέσουν να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της τοπικής αγοράς, να δημιουργήσουν επιχειρήσεις ανταγωνιστικές με τις επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου και να παρέχουν ποιοτικά προϊόντα και υπηρεσίες που θα συμβάλουν έτσι στην αύξηση της ποιότητας και της ποσότητας της πελατειακής βάσης αλλά και στη διατήρηση του ρυθμού αύξησης του κύκλου εργασιών συμβάλλοντας με τη σειρά τους στην αύξηση του εισοδήματος αλλά και της απασχόλησης. Για τους παραπάνω λόγους κρίνεται απαραίτητη η καταγραφή και η παρακολούθηση των αναγκών μεταναστών σε τοπικό επίπεδο αλλά και η επίλυση των προβλημάτων με την ανάληψη πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων για την ουσιαστική συμμετοχή των μεταναστών στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας

5.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

5.1 ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΒΟΛΟΥ – ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Επιχείρηση Μεταναστών

Παραδοσιακό Κέντρο Βόλου

Πηγή: Google Earth
Ιδία Επεξεργασία

5.2 ΜΟΡΦΗ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ : η περίπτωση της Μαγνησίας

Οι παρακάτω ερωτήσεις αφορούν την έρευνα πεδίου στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας της μεταπτυχιακής φοιτήτριας Θεοχάρη Σοφίας του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με θέμα την επιχειρηματικότητα των μεταναστών. Στόχος των ατομικών συνεντεύξεων με μετανάστες στην πόλη του Βόλου είναι η ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών αλλά και των προβλημάτων των επιχειρήσεων των αλλοδαπών στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης τους με την ελληνική τοπική αγορά.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Επωνυμία της Επιχείρησης	
Έτος Ίδρυσης	
Ετήσιος Κύκλος Εργασιών	
Αριθμός Εργαζομένων	
Κλάδος Δραστηριότητας	
Νομική Μορφή	

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι ίδρυσης της επιχείρησης;

.....
.....
.....
.....
.....

2. Ποια είναι η εθνικότητα των εργαζομένων στην επιχείρηση;

.....
.....
.....
.....
.....

3. Ποιοι είναι οι πελάτες σας ;

.....
.....
.....
.....
.....

4. Ποιοι είναι οι Προμηθευτές σας;

.....
.....
.....
.....
.....

5. Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι επιλογής χωροθέτησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας;

.....
.....
.....
.....
.....

6. Ποιες ήταν οι δυσκολίες που αντιμετωπίσατε στην προσπάθεια ίδρυσης της επιχείρησης;

.....
.....
.....
.....
.....

7. Ποια είναι η πηγή των χρηματικών πόρων για την ίδρυση της επιχείρησης;

.....
.....
.....
.....
.....

8. Τι γνώμη έχετε για τις διαδικασίες (γραφειοκρατικές, νομικές και οικονομικές) που απαιτούνται για την ίδρυση μιας επιχείρησης στην ελληνική αγορά εργασίας;

.....
.....
.....
.....
.....

Ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή σας!

5.3 Φωτογραφικό Υλικό

Φωτογραφικό Υλικό από Επιχειρήσεις Μεταναστών
σε Κεντρικές Περιοχές του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Βόλου

Οδός 2ας Νοεμβρίου: Λιανικό Εμπόριο

Οδός Κασσαβέτη: Κομμωτήριο

Οδός Αναλήψεως: Κατασκευές

Οδός Αναλήψεως: Κατασκευές

Οδός Κ. Καρτάλη: Λιανικό Εμπόριο

Οδός Κ. Καρτάλη: Λιανικό Εμπόριο

**5.4 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΤΩΝ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
(ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ, ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ)**

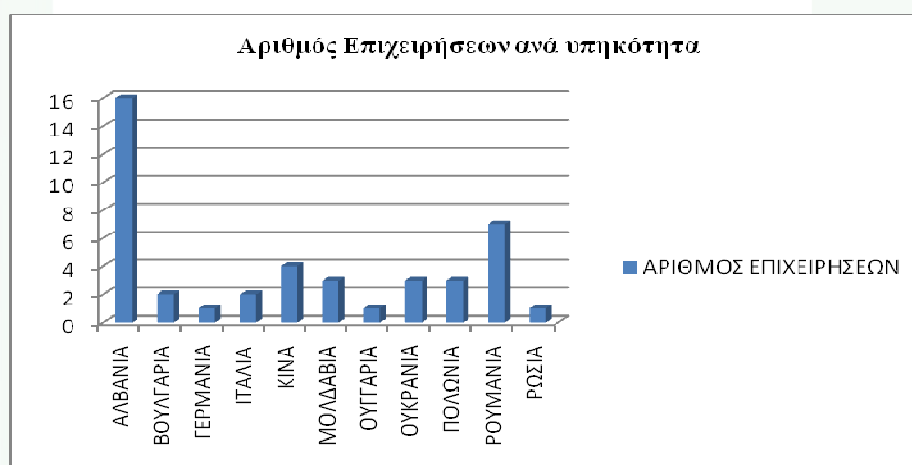
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ

ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΓΓΛΙΑ	3
ΑΓΙΟΣ ΔΟΜΙΝΙΚΟΣ	1
ΑΛΒΑΝΙΑ	112
ΑΥΣΤΡΙΑ	3
ΒΕΛΓΙΟ	1
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	16
ΓΑΛΛΙΑ	3
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	19
ΓΕΩΡΓΙΑ	1
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	4
ΔΑΝΙΑ	1
ΗΠΑ	1
ΙΑΠΩΝΙΑ	3
ΙΟΡΔΑΝΙΑ	1
ΙΣΠΑΝΙΑ	4
ΙΣΡΑΗΛ	2
ΙΤΑΛΙΑ	11
ΚΑΝΑΔΑΣ	1
ΚΙΝΑ	10
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	1
ΚΟΣΤΑ ΡΙΚΑ	1
ΚΥΠΡΟΣ	21
ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑ	1
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	1
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1
ΟΥΖΜΠΕΚΙΣΤΑΝ	1
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	4
ΠΟΛΩΝΙΑ	5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	1
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	27
ΡΩΣΙΑ	4
ΣΚΟΠΙΑ	1
ΣΥΡΙΑ	2
ΤΟΥΡΚΙΑ	1
ΤΣΕΧΙΑ	2
ΣΥΝΟΛΟ	271

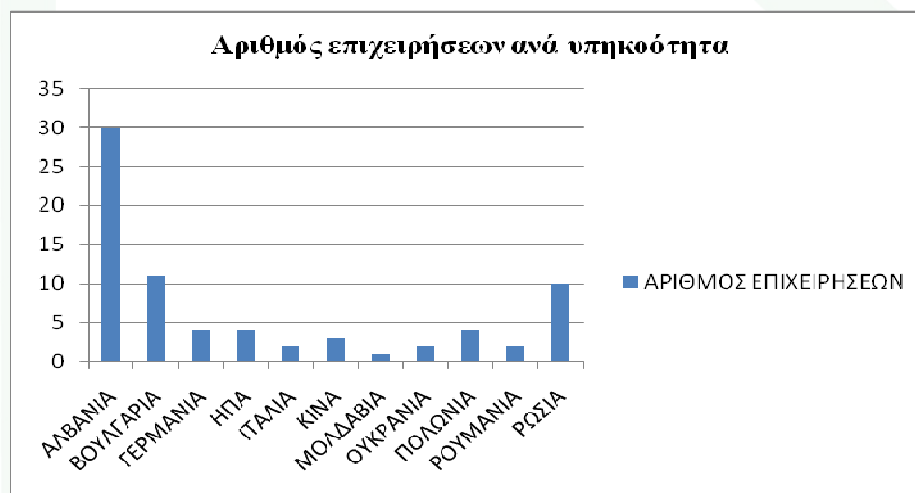
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΑΪΤΣΑΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ

ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΛΒΑΝΙΑ	16
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1
ΙΤΑΛΙΑ	2
ΚΙΝΑ	4
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	3
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	1
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	3
ΠΟΛΩΝΙΑ	3
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	7
ΡΩΣΙΑ	1
ΣΥΝΟΛΟ	43

ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ

ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΛΒΑΝΙΑ	30
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	11
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4
ΗΠΑ	4
ΙΤΑΛΙΑ	2
ΚΙΝΑ	3
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	1
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	2
ΠΟΛΩΝΙΑ	4
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	2
ΡΩΣΙΑ	10
ΣΥΝΟΛΟ	73

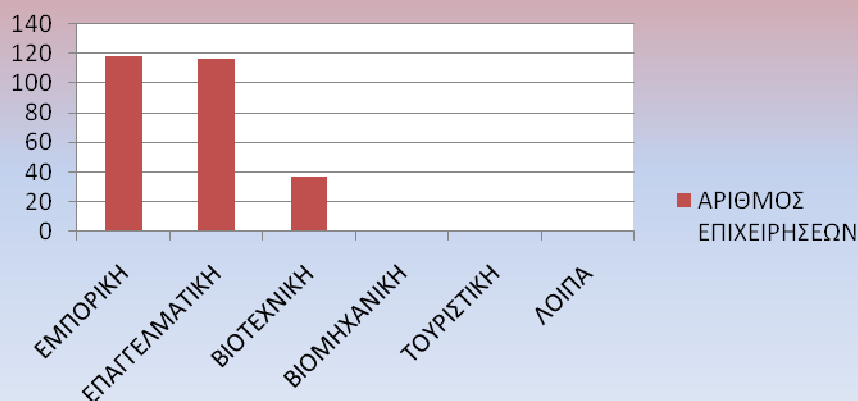

5.5 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ (ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ, ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ)

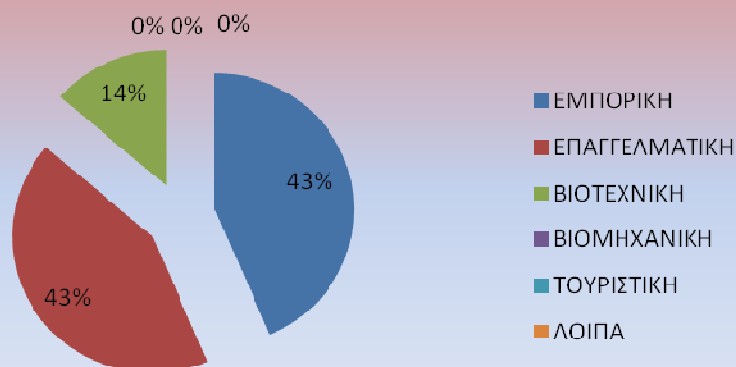
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	118
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ	116
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ	37
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ	0
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ	0
ΛΟΙΠΑ	0
ΣΥΝΟΛΟ	271

Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανα δραστηριότητα

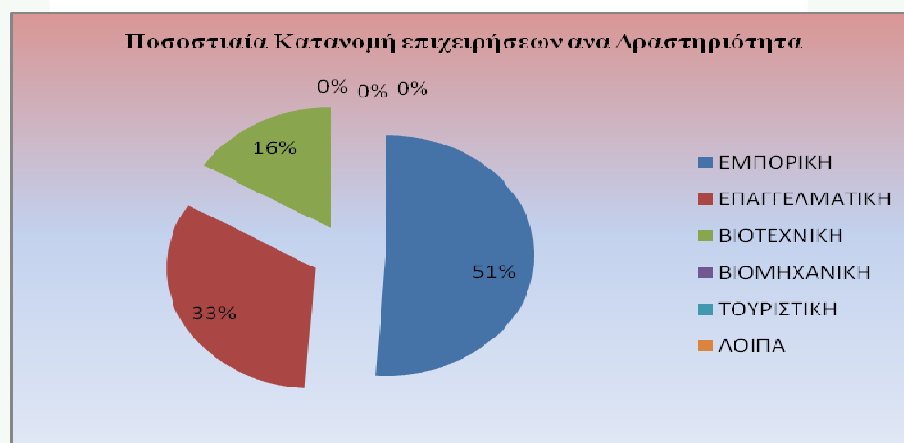
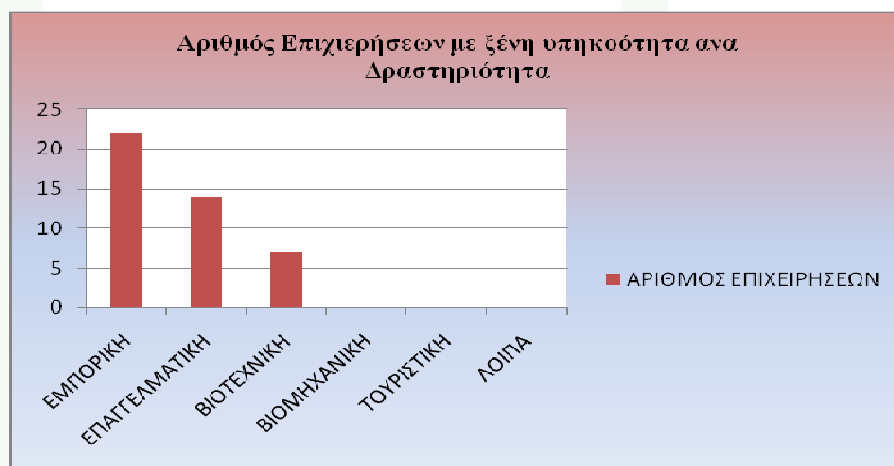
Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων ανα Δραστηριότητα

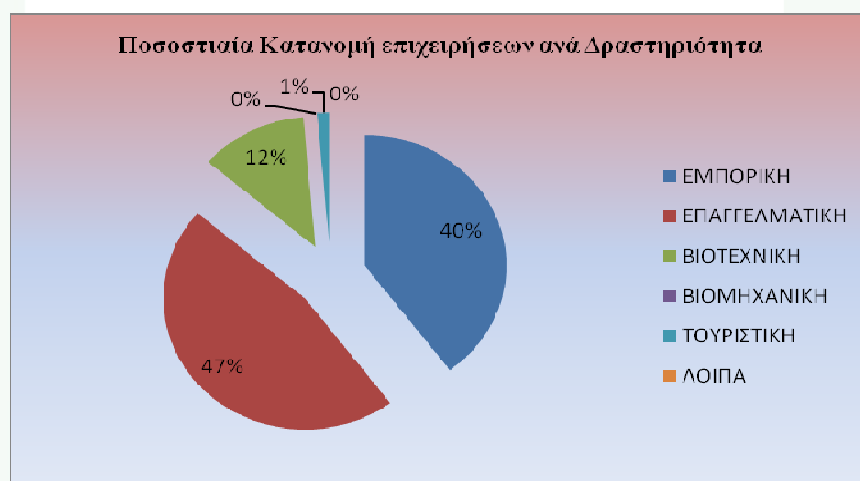
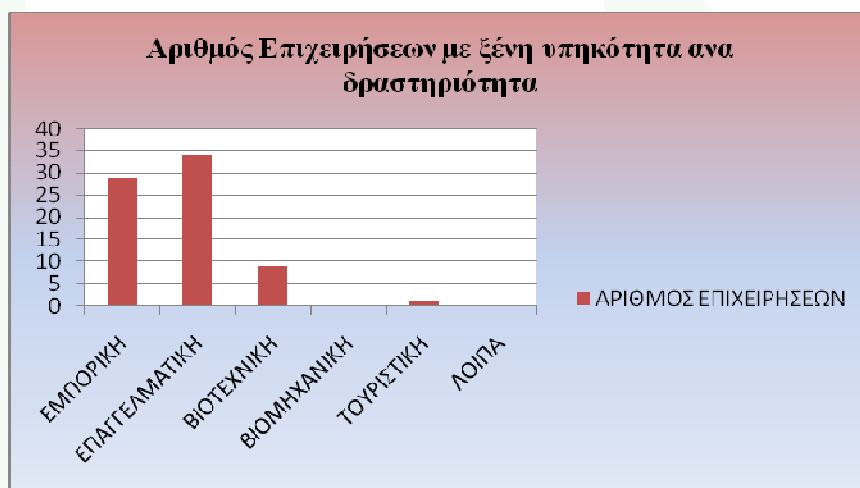
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	22
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ	14
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ	7
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ	0
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ	0
ΛΟΙΠΑ	0
ΣΥΝΟΛΟ	43

ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	29
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ	34
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ	9
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ	0
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ	1
ΛΟΙΠΑ	0
ΣΥΝΟΛΟ	73

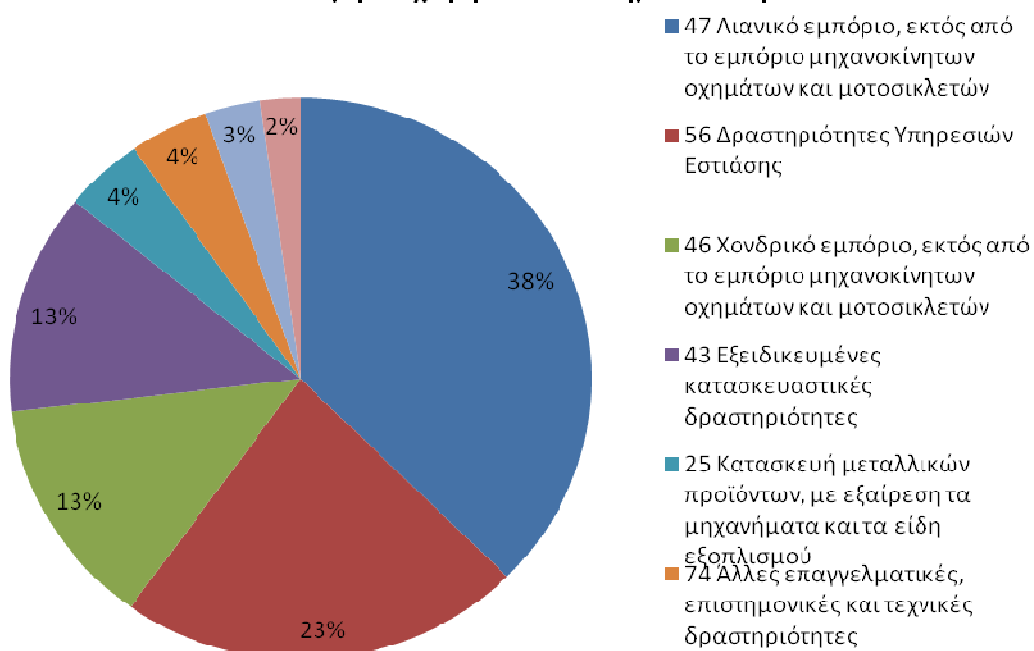

**5.6 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΥΣ
ΚΛΑΔΟΥΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
(ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ, ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ)**

ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΤΩΝ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΚΛΑΔΩΝ

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	85
56	Δραστηριότητες Υπηρεσιών Εστίασης	51
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	30
43	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	29
25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	10
74	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	10
96	Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	7
10	Βιομηχανία τροφίμων	5
	ΣΥΝΟΛΟ	227

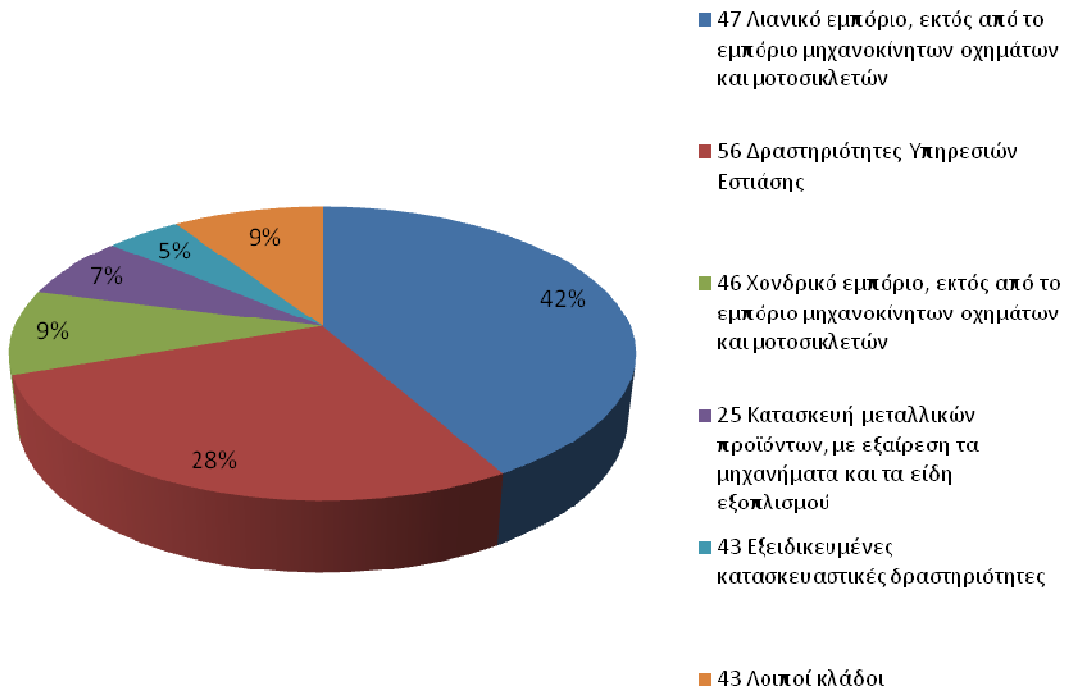
Ποσοστιαία Κατανομή Επιχειρήσεων των Σημαντικότερων Κλάδων

ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ
ΚΛΑΔΩΝ

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	18
56	Δραστηριότητες Υπηρεσιών Εστίασης	12
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	4
25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	3
43	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	2
	Λοιποί κλάδοι	4
	ΣΥΝΟΛΟ	43

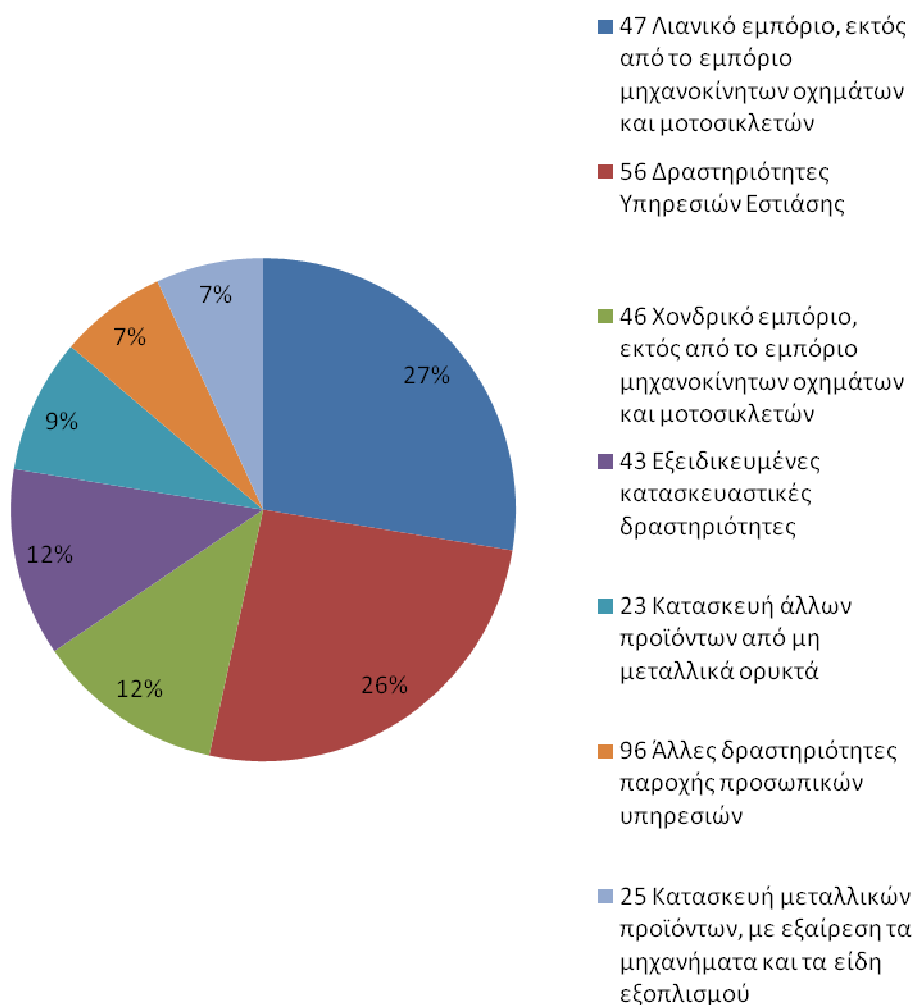
Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων ανα Σημαντικότερο Κλάδο

ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΛΑΩΝ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΤΩΝ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΚΛΑΔΩΝ

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	16
56	Δραστηριότητες Υπηρεσιών Εστίασης	15
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	7
43	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	7
23	Κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά	5
96	Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	4
25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	4
	ΣΥΝΟΛΟ	58

Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων ανά Σημαντικότερο Κλάδο

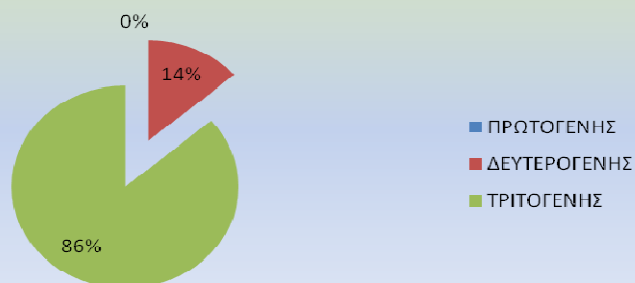

**5.7 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
(ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ, ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ)**

**ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ
ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

ΤΟΜΕΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	0
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	37
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ	234
ΣΥΝΟΛΟ	271

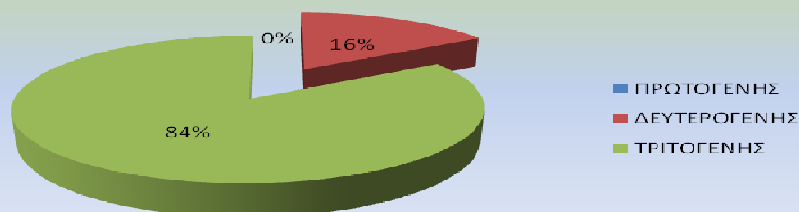
**Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά
Τομέα Παραγωγής**

**ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ
ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

ΤΟΜΕΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	0
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	7
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ	36
ΣΥΝΟΛΟ	43

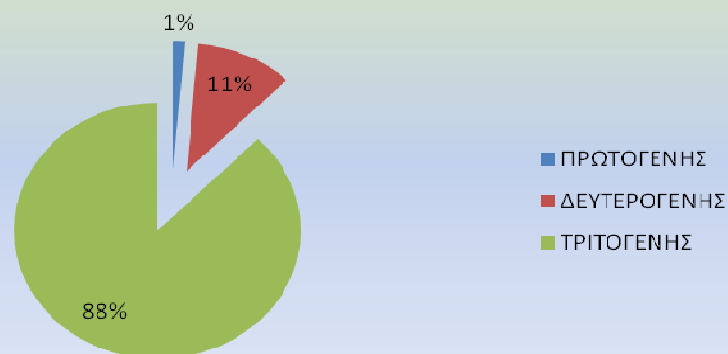
**Ποσοστιαία Κατανομή Επιχειρήσεων με ξένη
υπηκοότητα ανά τομέα παραγωγής**

**ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ
ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

ΤΟΜΕΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	1
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	8
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ	64
ΣΥΝΟΛΟ	73

**Ποσοστιαία Κατανομή επιχειρήσεων με ξένη υπηκοότητα ανά
τομέα παραγωγής**

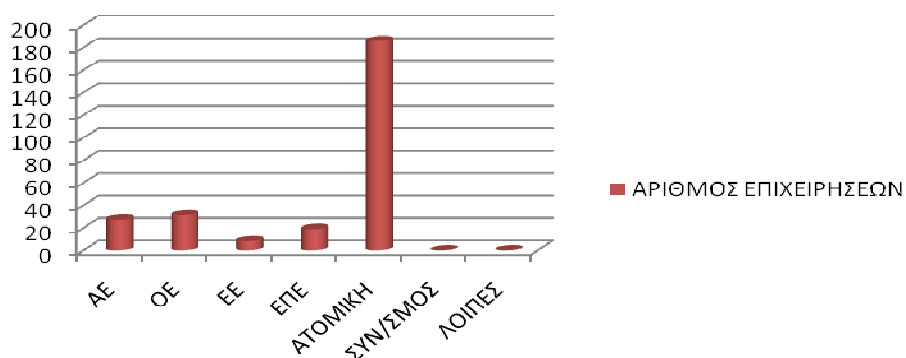

5.8 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ (ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ, ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ)

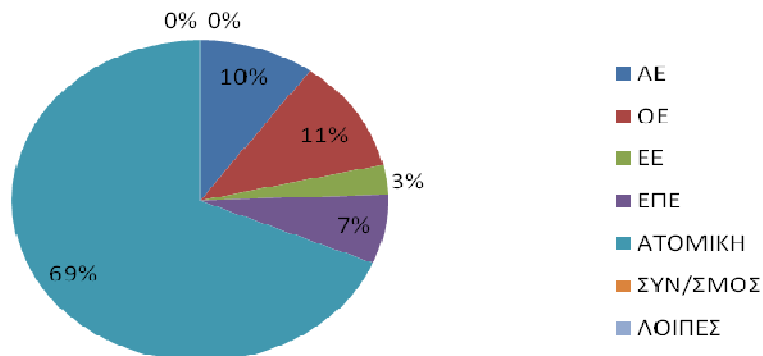
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΕ	27
ΟΕ	31
ΕΕ	8
ΕΠΕ	19
ΑΤΟΜΙΚΗ	186
ΣΥΝ/ΣΜΟΣ	0
ΛΟΙΠΕΣ	0
ΣΥΝΟΛΟ	271

Αριθμός Επιχειρήσεων ανά Νομική Μορφή

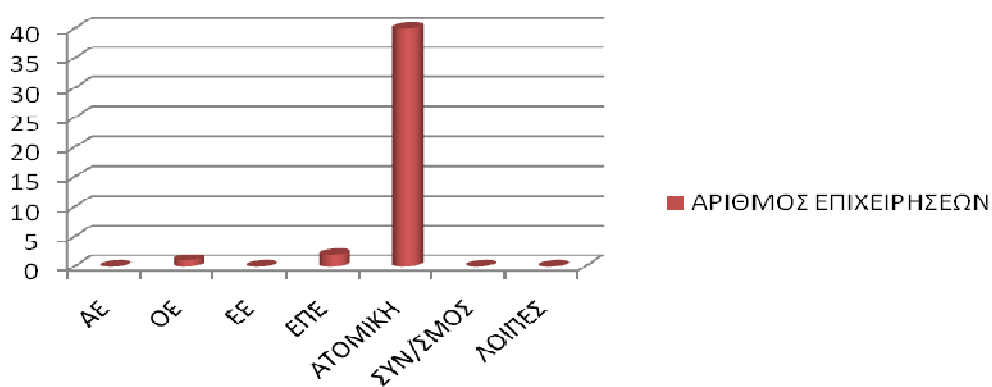
Ποσοστιαία Κατανομή ανά Νομική Μορφή

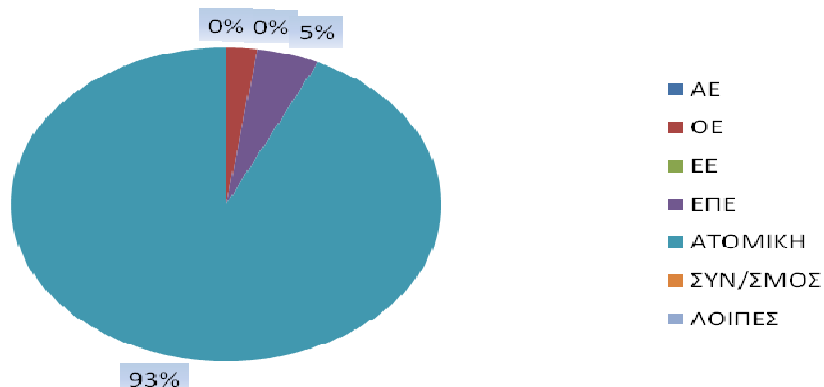
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΕ	0
ΟΕ	1
ΕΕ	0
ΕΠΕ	2
ΑΤΟΜΙΚΗ	40
ΣΥΝ/ΣΜΟΣ	0
ΛΟΙΠΕΣ	0
ΣΥΝΟΛΟ	43

Αριθμός Επιχειρήσεων με ξένη υπηκότητα ανά νομική μορφή

Ποσοστιαία Κατανομή ανά νομική μορφή

ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΕ	
ΟΕ	0
ΕΕ	0
ΕΠΕ	0
ΑΤΟΜΙΚΗ	73
ΣΥΝ/ΣΜΟΣ	0
ΛΟΙΠΕΣ	0
ΣΥΝΟΛΟ	73

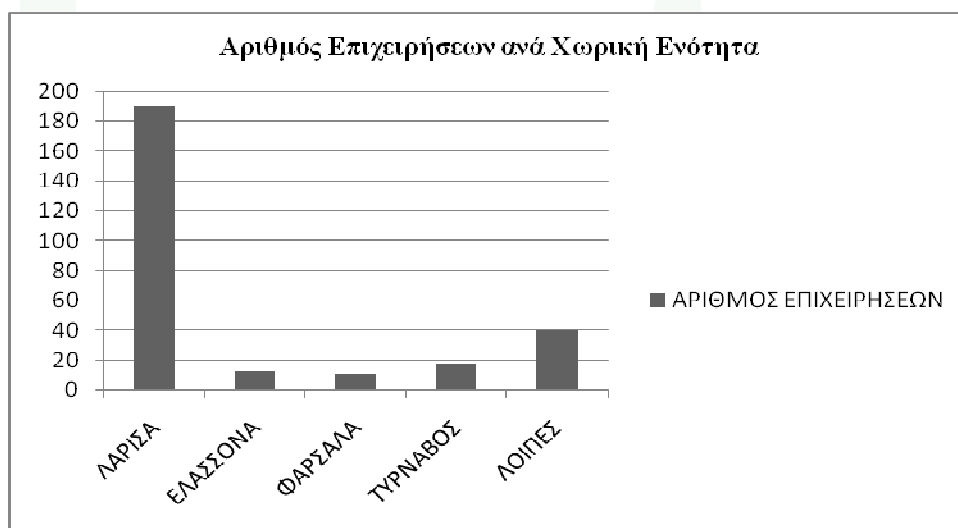

5.9 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ (ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ, ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ)

ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΛΑΡΙΣΑ	190
ΕΛΑΣΣΟΝΑ	13
ΦΑΡΣΑΛΑ	11
ΤΥΡΝΑΒΟΣ	17
ΛΟΙΠΕΣ	40
ΣΥΝΟΛΟ	271

ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	23
ΣΟΦΑΔΕΣ	4
ΠΑΛΑΜΑΣ	2
ΜΟΥΖΑΚΙ	3
ΛΟΙΠΕΣ	11
ΣΥΝΟΛΟ	43

ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΞΕΝΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΡΙΚΑΛΑ	41
ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ	6
ΦΑΡΚΑΔΟΝΑ	0
ΟΙΧΑΛΙΑ	2
ΠΥΛΗ	2
ΛΟΙΠΕΣ	22
ΣΥΝΟΛΟ	73

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αρβανιτίδης, Π, και Σκούρας, Δ,(2008) 'Χωρικά Πρότυπα Συμπεριφοράς Μεταναστών στις Ελληνικές Πόλεις Μεσαίου Μεγέθους : η Περίπτωση του Βόλου ', Αθήνα:1-14

Γκατζιαλίδης, Χ., Οικονόμου, Α., (2006), 'Εγχείρημα κατηγοριοποίησης της εθνοτικής οικονομικής δραστηριότητας στη Θεσσαλονίκη του 21^{ου} αιώνα', [διαδίκτυο (online)].Εισήγηση στο Συνέδριο του Ι.ΜΕ.ΠΟ *Μετανάστευση στην Ελλάδα* :2-15.

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 9 Ιουλίου 2009]

Δάμα,Γ.,(2006), «*Το προφίλ του μετανάστη*», *Ελευθεροτυπία*, :60

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 'Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013:Επίσημη Υποβολή', Αθήνα , (2007) [διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.espa.gr/> > [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Καρύδης ,Β., (1996), 'Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα: ζητήματα θεωρίας και αντεγκληματικής πολιτικής ', Παπαζήσης , :27-61

Κατερέλος, Γ.,(2007), 'Το ψυχοκοινωνικό Προφίλ του μετανάστη: Ερευνα', Αθήνα: . Πάντειο Πανεπιστήμιο και RUN Communications A.E.: 5 [διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Κατρούγκαλος, Γ., Κοντιάδη, Ξ.,Κωστούλα, Μ., Μουσμώτη, Μ., Παπαθεοδώρου,Θ., και Χαμορδάκα ,Ξ.,(2004) 'Νομικές, Θεσμικές και Διοικητικές Διαστάσεις του Καθεστώτος Εισόδου και Παραμονής των Μεταναστών στην Ελλάδα, : Μελέτη', Αθήνα: Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου: 31-37 [διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Κοτζαμάνης, Β.,Σταθάκης,Δ.,(2008), 'Η ανθρωπογεωγραφία των αλλοδαπών(2001):μια πρώτη αποτύπωση στον ελλαδικό χώρο των συγκεντρώσεων τους, της σύνθεσή τους και των δημογραφικών και των οικονομικών τους χαρακτηριστικών':1-15[διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: [http:// www.demography-lab.prd.uth.gr/](http://www.demography-lab.prd.uth.gr/)> [Πρόσβαση 2 Σεπτεμβρίου 2009]
Λιανός, Θ., Ψειρίδου, Α., (2006), 'Επιχειρηματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα', [διαδίκτυο (online)].Εισήγηση στο Συνέδριο του Ι.ΜΕ.ΠΟ *Μετανάστευση στην Ελλάδα* :2-15.

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 9 Ιουλίου 2009]

Λιανός ,Θ., Κανελλόπουλος, Κ., Γρέγου, Γ., Γκέμι, Ε. και Παπακωνσταντίνου, Π.,(2008) , 'Εκτίμηση του Όγκου των Αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα: Μέλετη', Αθήνα: .Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής. [διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Λιάπη, Μ, (2006), 'Στρατηγικές ζωής αυτό-απασχολούμενων μεταναστών: διαγενεακές και έμφυλες όψεις της ποιότητας ζωής τους' [διαδίκτυο (online)].Εισήγηση στο Συνέδριο του Ι.ΜΕ.ΠΟ *Μετανάστευση στην Ελλάδα* :1-10.

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 9 Ιουλίου 2009]

Μανουσάκης,Γ.,(2006), «Μετανάστες από 154 χώρες» [διαδίκτυο (online)]. *Ο Τύπος της Κυριακής*, :29

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.inegsee.gr>> [Πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2009]

Μασσαλάς ,Χ.,(2009) «Το μεταναστευτικό πρόβλημα και η χώρα μας...» , [διαδίκτυο (online)]. *ΤΟ ΒΗΜΑ*

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.tovima.gr>> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2009]

Μπαν Γκι Μουν,(2007) «Οι μετανάστες συμβάλλουν στη μείωση των ανισοτήτων » , [διαδίκτυο (online)]. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΗΝΗ*

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.kathimerini.gr>> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2009]

Μαυρομμάτης , Γ., (2006), 'Μορφές Εθνοτικής Επιχειρηματικότητας της Αθήνας', [διαδίκτυο (online)].Εισήγηση στο Συνέδριο του Ι.ΜΕ.ΠΟ *Μετανάστευση στην Ελλάδα* :2-28.

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 9 Ιουλίου 2009]

Παπαδόπουλος ,Χ., (2003), 'Ξένοι μετανάστες στην Ελλάδα', *Γεωγραφίες*, Εξάντας , :5-8

Παπασιώτη-Πασιά ,Ζ.,(2007), *Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών*, Σάκκουλα: 3, 48-53, 72,196-204,

Πετράκου, Η., Κόντης, Α., Οικονόμου, Μ., Ζαμπέλης, Π., Νικολόπουλος, Π., και Κεχαγιά ,Α. (2007), Αναλυτική Μελέτη για τις επιπτώσεις του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Κοινωνική Ασφάλιση: Μελέτη', Αθήνα: Τμήμα Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου -Mentoring AE: 24-27 [διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Πρασάνογλου , Δ., Μιχελιουδάκη, Κ., Πετράκου,Η., και Πανταζή, Α.,(2007), 'Το ψυχοκοινωνικό προφίλ του Μετανάστη και η ένταξη του :Μέλετη', Αθήνα: .EUROPEAN PROFILES AE. [διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Χλέτσιος ,Μ., Κόλλιας, Χ., Συρακούλης, Κ.και Παλαιολόγου, Σ.,(2005) 'Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης –Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα: Μέλετη', Αθήνα: . Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. [διαδίκτυο (online)].

Διαθέσιμο στο:

<URL: <http://www.imepo.gr/> > [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Ψημμένος,Ι., (2003) 'Δρόμοι Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ταυτότητας', *Γεωγραφίες* , 5:6-8

Ξενόγλωσση

Borzas,G., (1994), *The Economics of Immigration*, [διαδίκτυο(online)].*Journal of Economic Literature*,32:1667-1717

Boyd, R., (2008), [Were black entrepreneurs displaced from the retail trade by white immigrant merchants? A study of northern cities in the early twentieth century](#) [διαδίκτυο(online)]. *Journal of Socio-Economics* 32(4):447-455

Bates ,T.,(1997), *Financing Small Business Creation: The case of Chinese and Korean immigrant entrepreneurs* [διαδίκτυο (online)]. *Journal of Business Venturing*, **12**(2):109-124

Esses,V.,Dovidio,J., και Armstrong, T.,(2001) *The immigration Dilemma:The Role of Perceived Group Competition, Ethnic Prejudice, and National Identity* [διαδίκτυο (online)]. *Journal of Social Issues*, **57**(3):389-412

Fong,E., Chen,W., και Luk,C.,(2007) *A Comparison of Ethnic Business in Suburbs and City* [διαδίκτυο (online)]. *American Sociological Association*, **6**(2):119-136

Fuest, C., Thum, M. . (2001) *Immigration and skill formation in unionized labour markets* [διαδίκτυο (online)]. *European Journal of Political Economy*, **17**(3):557-573

Gad, M. (2004) *The economic effects of immigration-a dynamic analysis*[διαδίκτυο (online)]. *Journal of Economic Dynamics & Control* , **28** (9):1825-1845

Ibrahim,G., Galt, V. , (2003) *Ethnic Business Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework* [διαδίκτυο (online)]. *Journal of Economics Issues* , **37** (4)

Jamal, A. (2005) [Playing to win: an explorative study of marketing strategies of small ethnic retail entrepreneurs in the UK](#) [διαδίκτυο (online)]. *Journal of Retailing and Consumer Services*, **12** (1):1-13

Lerner,M., Hendeles,Y.,(1996), [New entrepreneurs and entrepreneurial aspirations among immigrants from the former U.S.S.R. in Israel](#) [διαδίκτυο (online)]. *Journal of Business Research*, **36**(1):59-65

Phinney,J., Horenczyk,G.,Liebkind,K., and Vedder,P.,(2001), *Ethnic Identity, Immigration, and Well-Being :An Interactional Perspective* [διαδίκτυο (online)]. *Journal of Social Issues*, **57**(3):493-510]

Rezaei,S.,(2007), *Breaking out: The Dynamics Of Immigrant Owned Business*[διαδίκτυο (online)]. *Journal of Social Research*, **3**(2):94-105 Διαθέσιμο στο: <URL: [http:// www. scholargoogle.com](http://www.scholargoogle.com)> [Πρόσβαση 1 Αυγούστου 2009]

Zhou,Y.,(1998), *Beyond Ethnic Enclaves: Location Strategies of Chinese Producer Service Firms in Los Angeles*[διαδίκτυο (online)]. *Economic Geography*, **74**(3)Διαθέσιμο στο:

<URL: [http:// www. scholargoogle.com](http://www.scholar.google.com)> [Πρόσβαση 1 Αυγούστου 2009]

Πηγές Διαδικτύου

www.rcm.gr: Ιστοσελίδα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

www.cityofathens.gr : Ιστοσελίδα του Δήμου Αθηναίων

www.imepo.gr: Ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής

www.inegsee.gr: Ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΕΣΕΕ

www.eur-lex.europa.eu: Ιστοσελίδα για την Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

www.synigoros.gr: Ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη

www.ypes.gr: Ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών

www.ggb.gr : Ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας